6925

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL SEKRETERLİĞİ VE DAG HAMMARSKJÖLD-TRYGVE LİE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DENİZ ÜLKE KAYNAK ARIBOĞAN - 2348

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İSTANBUL - 1989

İÇİNDEKİLER SAYFA NO

I.BÖLÜM : GİRİŞ 1

II. BÖLÜM : BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL SEKRETERLİĞİ 16

1- Genel Sekreterlik Kurumunun Gelişimi 17
2- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Kurumunun Gelişimi 20
A- Troika Formülü 25
3- Genel Sekreter'in Görev ve Yetkileri 31
A- Yönetim Görevleri 32
B- Birleşmiş Milletler Organları İle İlgili Görevleri 34
C- Siyasi Görevleri 36
4- Genel Sekreter'in Atanması 41
5- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin Hukuksal Statüsü 44
6- Genel Sekreter'in Tarafsızlık ve Bağlılığı 48
7- Barışın Korunması ve Genel Sekreter 53

BÖLÜM III- KOLLEKTİF GÜVENLİKTEN ÖNLEYİCİ DİPLOMASİYE .. 65

1- Birleşmiş Milletler'in İlk Genel Sekreteri Trygve Lie 67
A- Kore Savaşı ve Lie 79
B- Lie'nin İstifası 86
2- Birleşmiş Milletler'in İkinci Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld 90
A- Dag Hammarskjöld ve Süveyş Buhranı 104
B- Süveyş Krizinin Sonuçları 115
C- Kongo Olayı ve Dag Hammarskjöld.....118
3- Lie ve Hammarskjöld'ün Bir Değerlendirmesi 132

BÖLÜM IV- SONUÇ 139

BÖLÜM V- EKLER 154

EK-I : Barışı Koruma Harekatlarının Birleşmiş Milletler Teşkilatına Bağlanış Biçimi 155
EK-II: Sekreterliğin Birleşmiş Milletler Merkezindeki Teşkilatı 156

BÖLÜM VI- KAYNAKÇA 157

GİRİŞ

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği, uluslararası örgütlenme hareketinin en yeni kurumlarından biri olmasına rağmen, günümüz uluslararası siyasal sistemi içinde, gerek örgütün işleyişi ile ilgili idari görevlerinin, gerekse dünya barışının korunmasıyla ilgili siyasi eş güdümsel rollerinin günden güne artmasıyla oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Genel Sekreter halen var olan en büyük çaplı örgütün en yüksek yönetimsel görevlisi olarak, Birleşmiş Milletler'le ilgili etkinlik tartışmalarına bir ölçüde açıklık getirebilmesi açısından da incelenmeye değer görünmektedir.

Her ne kadar 19. yüzyılda toplanan uluslararası kongre ve konferansların sekreterliğe benzeyen idari organları bulunmaktaysada bu günkü anlamda bir Genel Sekreterlik kurumunu incelemek için Milletler Cemiyeti ve Uluslararası Çalışma Örgütüne bakmak gerekmektedir. 20. yüzyıla doğru oluşturulan çeşitli uluslarası birliklerin komisyonları veya yürütme organları idari fonksiyonlar taşımakla beraber, kuruluş olarak uluslararası olmadığından bugünkü sekreterlik anlayışından uzakta idi. Bunlar

İsviçre, Belçika gibi küçük tarafsız devletlerin kentlerinde kurulan ve ücretlerini kendi hükümetlerinden olan memurların çalıştığı kuruluşlardı. Bu tür küçük sekreteryalardan birisi de 1907 İkinci Lahey Konferansı bünyesinde oluşturulmuştu. Konferansa katılan devletlerce atanan yirmi beş memurdan oluşan bu kurum geçici olarak konferans süresince oluşturulmuştu.

1865 yılında Uluslararası Telgraf Birliği'nin, 1874 yılında da Evrensel Posta Birliğinin kurulmasıyla sürekli olarak kurulması gereken Sekretaryalara ihtiyaç doğdu. Bu organlar yalnızca konferansları düzenlemek ve konferans boyunca hizmet vermekle kalmayıp konferans aralarındaki dönemlerde de çeşitli idari görevler ifa etmekle yükümlüydüler. Bu konudaki ilk deneme 1917-1918 yıllarında "Inter-Allied Maritime Transport Council'in" (Müttefiklerarası Deniz Taşımacılık Konseyi) "Allied Maritime Executive" (Müttefik Denizcilik İdaresi) adı altında İngiliz, Fransız, İtalyan ve Amerikalı memurlardan oluşan bir yürütme bürosu kurmalarıdır. Ancak gerçek anlamda bir uluslararası Sekreterlik oluşumunu incelemeye karar verdiğimizde bu kurumun Milletler Cemiyeti ve Uluslararası Çalışma Örgütü'ne kadar oluşmadığını görmekteyiz. Bu iki örgütte de Genel Sekreterlik, Sekreterlerin kişisel yetenekleri, şahsiyetleri oranında etkili olmuş, sonuçta da "Sekreterlik"

kurumu, kurulacak her yeni örgütte vazgeçilmez bir unsur olarak yer almıştır.

Milletler Cemiyeti Misakı hazırlanırken, Genel Sekreter sadece idari görevler yapan bir kimse olarak düşünülmüş ; bu nedenle de bu makama yüklenen göreve ve sorumluluklar itibariyle, Sekreter'in hareket serbestliğini kısıtlayıcı bir tavır bir tavır alınmıştır. İlk Milletler Cemiyeti Genel Sekreter'i olan Sir Eric Drummond, sadece Misakın ihlal edildiği ya da onun fikri istendiği zaman müdahale etmek yanlısı olmasına rağmen bir idareci olarak yönetim konularında aktif davranmıştır. Drummond'un milli temsilcilerinden kurulu bir organ yerine, uluslararası bir sekreterya oluşturma çabası, örgütün tarafsızlığı açısından önemli bir adım oluşturmuştur. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) Direktör'ü olan Albert Thomas ile milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Sir Eric Drummond, birbirleriyle karşıt halde olan iki "uluslararası idare amiri" sistemini temsil etmiş olmalarına rağmen, görevlerini başarıyla tamamlamaya muvaffak olmuşlardır. Bu, ileriki yıllarda, Birleşmiş Milletler'in kuruluş aşamasında, oluşturulacak olan Sekreterya'nın ve Genel Sekreter'in daha fazla insiyatif sahibi olması gerektiği düşüncesine yol açmış ve Milletler Cemiyeti Misakında fazlaca belirgin ve geniş kapsamlı olmayan yetkileri, Birleşmiş Milletler

şartında çok daha artırılarak, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler örgütünün en yüksek memuru haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı patlak vermesiyle birlikte, Milletler Cemiyetinin barışı koruma konusunda başarılı olamadığını görülerek, yeni ve evrensel bir örgütlenmeye gidilmesi fikri ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı boyunca kurulacak yeni örgütün yapısı, işlevleri ve amaçları konusunda görüşmeler yapılmış, bu arada Genel Sekreter'in örgüt içindeki durumu, yetki ve görevleri de tartışılmıştır. Sir Eric Drummond'un ve Albert Thomas'ın tecrübeleri ışığında, önce Dumbarton Oaks görüşmelerinde ve sonra San Fransisco Konferansında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'ine idari görevler yanında siyasi görevler de verilmesi konusunda karara varılmıştır. Nitekim bu siyasi yetkiler, sonraki yıllarda uluslararası barış ve güvenliğin korunması konusunda Genel Sekreter'e önemli roller vererek, onu bir "uluslararası önder" konumuna sokmuştur.

Genel Sekreter'in barışı koruma konusundaki etkinliği, onun Birleşmiş Milletler şartında yer alan yetkilerinden ziyade, örgütün Genel Sekreter'inin kişilikleri itibariyle, bu konuya eğilmelerinden gelmektedir. Özellikle Birleşmiş Milletler ilk iki Genel Sekreter'i, Trygve Lie ve Dag Hammarskjöld, barışın korumasına ilişkin

çabalarıyla ve Birleşmiş Milletlerdeki genel bir strateji değişikliğinin son ve ilk temsilcileri olmaları itibariyle, bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedirler. Barışı koruma çabalarında "Kollektif Güvenlik" anlayışından, "Önleyici-Diplomasi" kavramına geçiş, bir anlamda Trygve Lie'nin "atak ve cesur" stratejisinden, Dag Hammarskjöld'ün "sessiz diplomasi" tarzına geçiş olarak yorumlanabilir. Bu açıdan bakıldığında, Birleşmiş Milletlerin Genel Sekreterlik kurumunu incelediğimizde, bu iki Genel Sekreter, konunun daha iyi açıklanmasında faydalı örnekler olarak görülmektedir. Lie'nin barışı koruma anlayışına ilişkin olarak inceleyeceğimiz Kore örneği ve Hammarskjöld ile ilgili olarak değineceğimiz Süveyş ve Kongo krizleri, iki Genel Sekreter'in de, barışı koruma konusundaki genel tavırlarının en belirgin örnekleri olarak ele alınmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'inin görevleri yalnızca barışın korunması ile ilgili olarak gereken tedbirleri almaktan ibaret değildir. Birleşmiş Milletlerin çeşitli organları arasında koordinasyon kurarak onların uyum içinde çalışmalarını sağlamak, örgütü en iyi şekilde temsil etmek, diplomatik uzlaştırıcı rolü oynamak gibi fonksiyonlara da sahiptir. Ancak Genel Sekreter her ne kadar Birleşmiş Milletler'in en üst düzey amiri, koordinatörü ve memuru ise de, rolü uluslararası platforda var olan bazı politik gerçeklerle sınırlıdır. Genel

Sekreter'in bütün Birleşmiş Milletler'in bir temsilcisi ve sembolü olduğunu düşünenler, onun aktif ve cesur olması, bütün üye devletlerin görüş ve fikirlerine tercüman olması gerektiğini iddia ederken, bazıları da Genel Sekreterlik kurumunun tarafsız bir siyaset gütmesi gerektiğini, üye ülkelerin etkilerinden bağımsız olarak, "görünmez bir el" (invisible hand) gibi perde arkasından arabuluculuk faaliyetlerini yürütmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Genel Sekreterlik kurumu tarih boyunca çeşitli çıkar çatışmalarının bir odağı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan iki kutuplu uluslararası sistemde, gerek Doğu Bloku'nun, gerekse Batı Bloku'nun temsil edildiği tek global örgüt olan Birleşmiş Milletler, devletlerin soğuk savaş arenası haline gelmişti. Savaş sonrası düzenin yerleşmesi, yeniden ılımlı uluslarası ilişkiler düzenine geçilmesi zaman aldı. Bu zaman zarfında Birleşmiş Milletlerin en üst düzeyde yetkilisi olarak, Genel Sekreter'in önemli fonksiyonlar icra etmesi, bu kuruma yöneltilen eleştirilerin yoğunlaşmasına neden oldu. Kurumun yapısı ile ilgili olarak hoşnutsuzlukla karşılanan en temel konu Genel Sekreter'in "tarafsızlığı" idi. Özellikle Doğu Bloku'nun sert tepkilerine konu olan Kore olayı ve sonrasında Lie'nin istifasına kadar giden protestolar, Hammarskjöld'ün döneminde de özellikle Süveyş olayında İngiltere ve Fransa'nın, Kongo olayında ise Sovyetler

Birliği'nin eleştirileri şeklini aldı. Genel Sekreter'in bütün üye devletlerin arzularına göre hareket edemeyeceği gerçeği, ona yöneltilen eleştirileri azaltmıyordu. Nitekim Genel Sekreter'likle ilgili olarak, Birleşmiş Milletler Şartında yer alan "tarafsızlık" prensibine rağmen, sadece bir tek kişinin olayları yönlendirme ve kararlar alma yetkisi bazı devletleri tatmin etmiyordu. Sovyetler Birliği'nin "Troika" teklifi de bunun bir sonucunu olarak ortaya çıkmıştır. Bu teklif, Batı ve Doğu Blokundan birer temsilci ile Bağlantısız bir temsilciden oluşacak üçlü bir yönetim öngörmüştür. Ancak bu teklif daha sonraları diğer devletlerir kabulünü alamamıştır.

Birleşmiş Milletler Sekreterliği ve Genel Sekreter'in tayini konusunda Dumbarton Oaks görüşmeleri, San Fransisco konferansı ve Hazırlayıcı Komisyon raporlarında çeşitli kararlara varılmıştır. Birleşmiş Milletler Şartı hazırlandığında Genel Sekreter'in görev, yetki ve sorumlulukları, 97., 98., 99., 100. ve 101. maddelerde belirtilmiştir. Bu maddelerde, Genel Sekreter'in nasıl atanacağı, görevlerinin neler olduğu ve bu görevleri ifa ederken uyması gereken prensipler saptanmıştır. Ayrıca 99. maddede ifade edildiği üzere, Genel Sekreter'e uluslararası barış ve güvenliğin korunmasını tehlikeye düşürebileceğini düşündüğünü herhangi bir konuyu Güvenlik Konsey'inin dikkatine sunma yetkisi verilmiştir. Özellikle bu madde,

Birleşmiş Milletler'in diğer organları arasında Genel Sekreter'e verilen bir üstünlük ibaresidir. Güvenlik Konseyi'nde veto yetkisine sahip devletlere karşı geliştirilmiş bir güvenlik sübap'ı şeklinde de yorumlanabilecek bu yetki, Genel Sekreter'liğin özel bir inceleme konusu olarak ele alınması için yeterli bir gerekçe olarak gösterilebilir.

Bu çalışmada Genel Sekreter'lik kurumunun sadece yapısal olarak değil, aynı zamanda işlevsel ve tarihsel bir incelemesini de gerçekleştirmeye çalışılmıştır. Bu kurumun etkinliğinin sadece Birleşmiş Milletler Şartında belirlenen bazı yetkilerden değil, Genel Sekreter'in karizmatik yeteneklerinden ve uluslararası ortamın gereklerinden doğduğu inancını da taşıyarak, ilk iki Genel Sekreter'in dönemleri örnek olay olarak ele alınmıştır. Hammarskjöld'den sonra gelen U Thant, ondan sonra Kurd Waldheim ve halen ikinci beş yıllık dönemine devam eden Perez de Cuellar, ilk iki Genel Sekreter kadar tipik sayılmadığından, bu konuyla ilgili çalışmaya dahil edilmemişlerdir. Zaten kurumun yapısal gelişimi de ilk iki genel sekreter döneminde en hızlı zamanlarını yaşamış ve Lie ile Hammarskjöld'ün tecrübeleri ışığında, selefleri, uluslararası ortamın sağladığı kolaylıklar sayesinde, görevlerini başarıyla yerlerine getirebilmişlerdir.

Genel Sekreter'in görev ve yetkileri incelenirken barışı koruma ve barış gücü ile ilgili görevlerine ağırlık verilmiş ; dolayısıyla çalışmanın özünü, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği ve barışı koruma stratejileri oluşturmuştur. Ancak esas amaç, Genel Sekreterlik kurumunun, Genel Sekreterlerin kişiliklerine ve uluslararası ortamın gereklerine göre etkin olabileceğinin saptanmasıdır. Nitekim Trygve Lie de, Dag Hammarskjöld'de gerek kişilikleri açısından, gerekse görevde bulundukları dönemdeki uluslararası sistemin yapısı bakımından bu saptamada örnek olabilecek nitelikte bulunmuşlardır.

Genel Sekreterlik kurumunun incelenmeye değer pekçok yanı ve nedeni bulunmaktadır. Özellikle onun Birleşmiş Milletler Örgütü içerisindeki yerini ve önemini saptamak, kurumla ilgili önemli bir belirleyici olacaktır. Öncelikle doğası gereği Birleşmiş Milletler'in ve üye ülkelerin Genel Sekreter üzerinde pek çok sınırlayıcı baskıları bulunduğunu belirtmek gerekir. Buna rağmen siyasal alanda Genel Sekreterlik oluşumunun gelecekte de ne kadar gereken ve hayati bir kurum olduğu, Genel Sekreterlik makamı ve görevli memurlarının ne kadar önemli roller oynadıklarını görmekteyiz.

İlk olarak, şunu belirtmek gerekir : Genel Sekreter Birleşmiş Milletler'de bir makamı yıllarca sürdüren tek

şahsiyettir. Beş yıl boyunca aynı Genel Sekreter Birleşmiş Milletler'e hizmet vermekle yetkilidir. Bu süre bugüne kadar Genel Sekreterler'ce fazlasıyla kullanılmıştır. Oysa Güvenlik Konseyi Başkanı aydan aya, Genel Kurul Başkanı ise yıldan yıla değişmektedir. Ayrıca bunlar oturumlar dışında makamlarından faydalanamamaktadırlar. Ekonomik ve sosyal Konsey ve Vesayet Konseyi de Genel Kurul'a yardım ederek çalışan ve sürekli oturum halinde bulunmayan organlardır.

İkinci olarak, Genel Kurul Başkanı'nı belli konular haricinde saymazsak, Genel Sekreter Birleşmiş Milletler'i dünya önünde temsil eden ve onun bütün çıkar ve davranışlarını korumakla yükümlü en üst düzey yöneticisidir. Bu konu Birleşmiş Milletler Şartında da ayrıntısız olarak belirlenmekle beraber, içtüzük ve statülerde ifade edilmiştir.

Son olarak da, Genel Sekreter emrinde, Örgütün biçimini, fonksiyonlarını, prosedürünü iyi bilen eğitimli ve deneyimli bir memur ordusu bulundurmaktadır. Üye devletler ve hükümetler hem Genel Sekreter'i etkilemeye çalışmak, hem de onun davranışlarını bilmek ve denetlemek amacıyla en iyi memurlarını bu kuruma göndermektedirler. Böylece Birleşmiş Milletler Örgütü rolünü ve gücünü genişlettikçe Genel Sekreter'de kaçınılmaz olarak kendi

rollerini artırmaktadır. Ayrıca Birleşmiş Milletler'de ki muhalif grupların, güçlerini dengelemek ve farkı sıfırlamak için gösterdikleri çabalar dolaylı yoldan yine Genel Sekreter'in bir idareci ve kontrolör olarak yetkilerini artırmaktadır.

Bu çalışmanın esas konusunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği oluşturmakla beraber, bu organ örgütün diğer kurumlarından ve örgütten bağımsız olarak düşünülemeyeceğinden, Birleşmiş Milletler'in genel yapısına da bir göz atmakta fayda bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Örgütü, San Fransisco Konferansının 26 Haziran 1945'te yaptığı oturumda Birleşmiş Milletler Antlaşmasının oybirliği ile kabul edilmesi suretiyle kurulmuştur. Birleşmiş Milletler kurulurken, örgütün bir çok bakımlardan, Milletler Cemiyeti'nin bir devamı niteliğinde olacağı belli idi. Ancak barışı koruma konusunda Milletler Cemiyeti'inden daha etkili olabilmek ve daha evrensel boyutlarda varlığını sürdürebilmek amacındaydı. Nitekim gerek uzun süre Senato'nun muhalefeti nedeniyle Cemiyet'e üye olmakta zorluk çeken Amerika Birleşik Devletleri, gerekse Milletler Cemiyetinden çıkarılan tek devlet olan Sovyetler Birliği, birbirlerinden farklı sebeplerle de olsa yeni bir örgütün kurulmasına öncülük etmişlerdir.

Üyelerin egemen eşitliği prensibi üzerine kurulan Birleşmiş Milletler örgütünün amaç ve prensipleri Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 1 nci ve 2 nci maddelerinde belirtilmiştir. Örgütün amaçları kısaca şöyle özetlenebilir ; Uluslararası barış ve güvenliğin korunması, uluslararasında dostluk ilişkilerini geliştirmek, ekonomik, sosyal ve insani konularda uluslararası işbirliğini gerçekleştirmek ; insan haklarına ve temel özgürlüklere karşı saygıyı sağlamak.

Yukarıda belirtilen amaçlara ulaşmak için de uyulması gereken birtakım prensipler de vardır ki bunlar Andlaşmanın 2. maddesinde 7 fıkra halinde tespit edilmiştir. 111 maddeden oluşan Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 7. maddesi de teşkilatın başlıca altı organının bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlar ;

1- Genel Kurul
2- Güvenlik Konseyi
3- Ekonomik ve Sosyal Meclis
4- Vesayet Meclisi
5- Uluslararası Adalet Divanı
6- Sekreterya'dır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurul'u her devletin tek bir oya sahip olduğu, komite sistemiyle çalışan bir organdır. Birleşmiş Milletler Andlaşmasında Genel Kurul ile ilgili olan bölüm 9. maddeden 22. maddeye kadar olan kısımdır.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Genel Kurul'un 17 Aralık 1963 tarihinde aldığı karar uyarınca onbeş üye devletten oluşur. Bu devletlerin beş tanesi ki bunlar ; Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti'dir. Güvenlik Konseyi'nin sürekli ve veto hakkına sahip üyelerini oluşturur. Bazı üyelerin veto yetkisine sahip olması nedeniyle zarar gören "üyelerin egemen eşitliği" prensibine dayanarak, zaman içerisinde bu hakkın kötü niyetle kullanılmasına engel olmak ve karar alınmasını kolaylaştırmak için bazı önlemler alınması gerekmiştir. Sürekli üyelerin kullandıkları çekimser oyların veto sayılmaması, sürekli üyelerden birinin gıyabında karar alınabilmesi gibi kolaylıkların yanı sıra, Genel Sekreter'in Güvenlik Konseyi'ni atlayarak, barışı tehdit ettiğine inandığı bir konuya Genel Kurul'un dikkatini çekebilme yetkisine sahip olması bu konudaki en önemli gelişmelerdir. Güvenlik Konseyi ile ilgili olan bölüm Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 23. maddesinden 54. maddesine kadar olan kısımdır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Meclisi üye devletler arasında ekonomik ve sosyal işbirliğinin gerçekleştirilmesi amacına yönelik olarak kurulmuştur. Üç yıl için seçilen 27 üyeden oluşan Ekonomik ve Sosyal Meclis'te kararlar basit çoğunlukla alınmaktadır. Bu organla ilgili bölüm Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 61. maddesinden 73. maddesine kadar olan kısımdır.

Birleşmiş Milletler Vesayet Meclisi, vesayet altındaki ülkelerin siyasi, ekonomik ve sosyal ilerlemelerine yardımcı olarak, bağımsızlık kazanmalarını kolaylaştırmak, ırk, cins, dil ya da din farkı gözetmeksizin insan haklarına riayet edilmesini ve her konuda örgüt üyeleriyle uyruklarına eşit muamele yapılmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Meclis'te kararlar oy veren üyelerin çoğunluğuyla alınmaktadır. Birleşmiş Milletler Andlaşmasında bu organla ilgili bölüm 86. maddeden 91. maddeye kadar olan kısımdır.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Adalet Divanı on beş bağımsız yargıçtan kurulur. Örgütte adaleti sağlayan tarafsız bir mekanizmadır. Divanın aldığı kararların kesin olması nedeniyle, bir üst müracaat yolu bulunmaktadır. Bu organla ilgili bölüm Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 92. maddesinden 96. maddesine kadar olan kısımdır. Ayrıca Andlaşmaya ek olarak 70 maddelik bir

uluslararası Adalet Divanı Statüsü de bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Sekreterliği bir Genel Sekreter ve örgütün ihtiyacı kadar memurdan oluşan bir organdır. Bu çalışmanın esas konusunu teşkil eden bu organ ileriki bölümlerde ayrıntıları ile işlenecektir. Genel Sekreterliğin Birleşmiş Milletler merkezindeki Teşkilatı Ek II'de gösterilmiştir.

I- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL SEKRETERLİĞİ

Birleşmiş Milletler Sekreterliği, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 7. maddesinin 1. fıkrasında belirtildiği üzere, örgütün altı ana organından bir tanesidir ve diğer organlarla eşit statüde bulunmaktadır.

"Birleşmiş Milletler Sekreterliğinin yetkileri, bizatihi Genel Sekreterin yetkilerinden doğmaktadır"(1). Genel Sekreterin yetki ve sorumlulukları da Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 97'den 101'e kadar olan maddelerinden, uluslararası Adalet Divanı Statüsünde ve Genel Kurulca hazırlanan Sekreterlik Memurları Nizamnamesiyle (Staff Regulations), Birleşmiş Milletler organlarının iç tüzüklerinde belirtilmiştir.

Sekreterlik, uluslararası antlaşmalarla şekillendirilmiş ve büyük bir uluslar topluluğuna hizmet veren, dolayısıyla birleştirici ve uzlaştırıcı vasıflara sahip bir kurumdur. Bu açıdan bakıldığında, sahip olduğu görev ve yetkiler itibariyle de Birleşmiş Milletler'in en önemli ve etkili organlarından biri olduğu açıkca görülebilmektedir.

(1) Mehmet Gönlübol, Milletlerarası Siyası Teşkilatlanma, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, s.291.

1- Genel Sekreterlik Kurumunun Gelişimi

Sekreterlik uluslararası örgütlenme hareketinin en yeni kurumlarından biridir. 19. yüzyıl sonlarına doğru çeşitli uluslararası örgütler ve bürolar sekreterlik benzeri yapılar oluşturmuşlarsa da bugünkü anlamda bir idare mekanizması ancak Milletler Cemiyeti ve Uluslararası Çalışma Örgütü bünyesinde teşekkül ettirilmiştir.

Paris Barış Konferansında Milletler Cemiyetinin devamlı bir sekreterliğin bulunması konusunda tüm devletler aynı fikirde idi. Gerçekten de Konferansa sunulan örgüt tasarılarının hemen hepsinde idari bir organın kurulması ve bunun sürekli olması öngörülmesine rağmen sekreterliğin kuruluş tarzı ve görevleri hakkında ileri sürülenlen farklılaşıyordu. Farklı görüşlere rağmen Konferans boyunca yapılan görüşmeler sonucunda sekreterlikte çalışan memurlarla ilgili bazı kararlara varılmıştır. Buna göre Sekreterlik'te çalışan memurlar, vatandaşı bulunduğu devletin hizmetinde bulunamayacak, yalnızca Milletler Cemiyeti'nin hizmetinde çalışabilecekti.

Paris Barış Konferansı'nda tam anlamıyla karara bağlanılamayan bir konu, Genel Sekreter'in görev ve yetkileri ile ilgiliydi. Bir grup sekreter'e daha fazla

insiyatif ve siyasi yetki verilmesini savunurken diğer bir grup da Genel Sekreter'in daha çok idari görevlere sahip olan uluslararası bir memur konumunda olması gerektiğini ileri sürüyorlardı. İlk etapta Sekreter'e siyasi yetkiler verilmesini savunanlar ağırlıklı iseler de adayları Eleutherios Venizelos kendisine yapılan teklifi kabul etmeyince, Dışişlerinden gelen bir İngiliz olan Sir Eric Drummond, Milletler Cemiyeti'nin ilk Genel Sekreter'i olarak tayin edilmiştir. Milletler Cemiyeti Misakı Sekreterliğe yüklenen görevleri belirsiz bırakmış olmakla beraber, Drummond, yapılması gerekenleri çok açık şekilde belirlemişti. Konferans'ta Genel Sekreter'in idari yetkilere sahip olması fikrini ısrarla savunmuş olan Sir Eric Drummond yalnızca Misak'ın ihlal edildiği ya da onun fikri istendiği zaman müdahale etmek yanlısı idi "Bir yönetici olarak cesurdu. Sekreteryasını tam anlamıyla uluslararası oluşturdu ve bu küçük etkin grubun, Cenevre'deki baskı gruplarından minimum düzeyde etkilenmesini sağladı. Enerjik bir diplomat almasına rağmen hep paravanın arkasında kalmaya çalıştı"(2). Drummond'un milli temsilcilerinden kurulu bir organ yerine, gerçek bir uluslararası organ oluşturma çabası, bazılarınca uluslararası politika tarihinin en önemli olayların dan biri olarak nitelendirilmiştir(3).

(2) H.G. Nicholas, The United Nations as a Political Institution, Oxford University Press, London, 1967, s.165.

(3) İbid. age s.165

ILO'nun ilk Genel Direktörü olan Albert Thomas ile Milletler Cemiyetinin ilk Genel Sekreteri olan Sir Eric Drummond, birbirleriyle karşıt halde olan iki uluslararası idare amiri sistemini temsil etmişlerdir. Drummond başarılı bir idareci, eski bir Fransız politikacısı olan Albert Thomas ise dinamik bir lider olmuştur.

"Thomas yaratıcı bir siyaset adamıydı ; Drummond ise dünya basınında ön safa geçmek istemeyen sessiz fakat örnek bir memurdu"(4). "Herşeyden önce kendini ve Sekreterya'yı mümkün olduğu kadar siyasi faaliyetlerin gerisinde tutma gayesini güdüyordu"(5). Drummond'un olayları kolaylıkla anlayabilme yeteneği, var olan gerçekleri düşünüp tartarak koşullara uygun hareket etme tarzı, devletlerin güvenini kazanarak etkili bir insan haline gelmesini sağlamıştı. Sir Eric Drummond günlük hayatında çekingen ve tesirsiz olmasına rağmen "perde gerisinde diplomatik faaliyetleriyle etkili bir siyasi kuvvet" haline gelmişti(6). Kendisinden sonra gelen Joseph Avenol ise başarılı olamamış ve Milletler Cemiyeti'nin etkisinin de azalmasıyla, hiç bir önemi kalmamıştır.

---

(4) Türkkaya Ataöv ; "Birleşmiş Milletler Sekretaryası ile ilgili bazı meseleler ve Hal Çareleri", SBF Dergisi, C XVI, No:4 (Aralık 1959) s, 81.

(5) F.P. Walters, A.history of the League of Nations, Oxford University Press, London, 1952, s.559.

(6) Stephen M.Schwebel, The Secretary General of the United Nations : His Powers and Practice, Harvard University Press, Cambridge, 1956, s.6

Birleşmiş Milletler kurulurken, Albert Thomas'ın ataklığı ve dinamizminden, Sir Eric Drummond'un dirayetli ve akılcı tutumundan ve ondan sonra gelen Avenol'un pasif ve etkisiz siyasetinden dersler alınarak, Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i olacak kişide aranacak vasıflar az çok belirginleşti. Kurumun fonksiyonlarının yapısının nasıl olması gerektiği planlanırken Roosevelt bu postun "dünyanın yatıştırıcı" (World's moderator) olabilecek bir kimse tarafından doldurulmasını önerdi(7). Nitekim Trygve Lie, yapı itibariyle bu tanıma uymamış olmakla beraber, Dag Hammarskjöld'ün "sessiz diplomasisi" (quiet diplomacy) adını verdiği genel siyasetiyle bu sıfatı tamamıyle hakettiği söylenebilir.

2- Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği Kurumunun Gelişimi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nin yapısının oluşumu, fonksiyonlarının saptanması, çeşitli aşamalardan geçerek bugünkü halini almıştır. Örgütün kuruluş çalışmaları safhasında Genel Sekreter'likle ilgili bir çok anlaşmazlık ve belirsizlikler ortaya çıkmıştı. Bu postun öneminin günden güne artmasıyla da bu anlaşmazlıklar daha da belirginleşerek, özellikle tarafsızlık

(7) Nicholas, a.g.e., s., 165.

prensibinin ihlal edildiği gerekçesiyle, çeşitli devletlerin yeniden yapılanma tekliflerine dönüştü. Sovyetler Birliği'nin 1960'da verdiği "Troika" önerisi bunun bir örneğini oluşturmaktadır.

Dumbarton Oaks görüşmeleri sırasında katılan dört hükümet Genel Sekreter'in seçim şekli, görevleri ve yetkileri ile ilgili olarak birtakım kararlar aldı. Bu görüşmeler sırasında Genel Sekreter'e, örgütün baş yönetim görevlisi olarak, barış ve güvenliği tehdit ettiğine inandığı herhangi bir konuya, Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekme hakkının verilmesi konusunda teklifler getirildi.

San Fransisco konferansında ise, Genel Sekreter'in önemli bulduğu konuları Güvenlik Konseyi'nin olduğu gibi Genel Kurul'un da dikkatine sunup sunamayacağı tartışıldı. Ancak kabul edilmedi. Bu Konferans'ta ve Hazırlayıcı Komisyon toplantılarında tartışmalar daha çok Genel Sekreter'in kim olacağı, yardımcıları, hizmet süresi ve seçiliş şekli konularında yoğunlaştı. "İlk başlarda Genel Sekreter'in seçimi konusunda Konsey'in sürekli üyelerine veto yetkisinin verilmesine küçük devletler tarafından tepki gösterildiyse de, Güvenlik Konseyi'nin veto prosedürü ile ilgili anlaşmaya varıldığında, Konsey tarafından tavsiye edilen bir adayın seçimi, gönülsüzce de

olsa kabul edildi. Bununla beraber, küçük devletler, veto yetkisini tanısalar da Genel Sekreter'in, büyük devletlere bağımlı kılınacağı herhangi bir koşulu da kabul etmeyeceklerini belirttiler"(8).

Büyük devletler tarafından başlangıçta sunulan ve Sovyetler Birliği'nin de desteklediği, Genel Sekreter'in dört yardımcısının da Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul'ca seçilmesini öngören teklif, pek çok yönden büyük devletlerin etkilerinin artmasına yarayacağından kabul edilmedi. Konferans'ta temsil edilen ve aralarında bazı büyük devletlerin de bulunduğu bu grup tarafından savunulan tez, Güvenlik Konseyi'nin kabul edilebilir bulduğu kimseleri önemli görevlere atamaktansa, yardımcılarının seçimi konusunda Genel Sekreter'e daha fazla yetki ve sorumluluk verilmesi gerektiği idi.

Birleşmiş Milletler'in işleyişinde Sekreter'liğin rolü ve Andlaşma'da belirtilen Genel Sekreter'in özel sorumlulukları, Hazırlık Komisyonu tarafından, Genel Kurul'un 1946 Ocak tarihli toplantısından önce Andlaşma'nın imzalanmasını takiben kabul edildi.

'8) Leland M. Goodrich, The United Nations, Thomas Y.Crowell Company, New York, 1959, s. 135.

"Hazırlık Komisyonu'nun hazırladığı raporda, Genel Sekreter'in fonksiyonları şöyle belirtilmişti ;

- Genel idari fonksiyonları,
- Teknik fonksiyonlar,
- Finansal fonksiyonlar,
- Örgütsel ve sekreterliğin yönetimi ile ilgili fonksiyonları,
- Temsil fonksiyonları"(9) vardır.

Spesifik görevlerin Genel Sekreter'in memurları tarafından yapılacağı kabul edilmekle beraber, raporda, bu fonksiyonların icrası "Genel Sekreter'in bilgisi ve kontrolü altında" yapılacak ve "nihai yetki sadece Genel Sekreter'de olacaktır" ibaresi yer almaktadır(10). Komisyon ayrıca ilk Genel Sekreter'in beş yıl için ancak daha sonra bir beş yıl daha uzatılabilir kaydıyla seçilmesini tavsiye etti ki bu daha sonra Genel Kurul tarafından da kabul edildi. Komisyon Genel Sekreter'in hükümetlerle olacak ilişkilerini de göz önüne alarak, Güvenlik Konseyi'nin Genel Kurul'a aday göstermesiyle ilgili tartışmaları engellemek amacıyla, Konsey'in sadece bir tek kişiyi teklif

---

(9) İbid., s. 136

(10) Report of the Preparatory Commission of the United Nations (PC/20, Dec.23, 1945), s.81-103.

etmesine, gerek aday göstermenin ve gerekse atanma konusunun gizli toplantılarda ele alınmasına karar alarak, seçimlerin gizli oyla yapılmasını tavsiye etti.

Milletler Cemiyeti Misakı'nda Genel Sekreter'in hizmet süresi ile ilgili herhangi bir hüküm bulunmamaktadır ; ancak Sir Eric Drummond'un 24 Ocak 1932'de istifası üzerine Milletler Cemiyeti Genel Kurul'u hizmet süresinin on yıl olmasına karar vermişti. Drummond'un istifasından sonra Meclis 1 Temmuz 1933'de Joseph Avenol'u Genel Sekreterliğe atamıştı. Avenol 2. Dünya Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre sonra 1940'da istifa etmiş, yerine de 1 Eylül 1940'da İrlandalı Sean Lester seçilmişti. Milletler Cemiyetin'de çok önemsenmeyen ve Misak'ta da belirtilmeyen Genel Sekreter'in hizmet süresi, Hazırlık Komisyon'u raporunda da görüldüğü gibi, Birleşmiş Milletler Andlaşmasının önemle belirlediği bir konu olmuştur.

"Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlik kurumunun kuruluş aşamasında Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı, bu kuruma "Genel Sekreter ve Başkan" (president) sıfatlarında iki kişiyi memur etmeyi düşündü. Başkan politik işlerle meşgul olurken, Genel Sekreter'de Birleşmiş Milletler'in idari konularla ilgili görevlerini

üstlenecekti"[11]. Ancak bu tasarı üzerinde çok fazla durulmamasına rağmen, Genel Sekreter'lik görevinin birden fazla kişi tarafından yürütülmesi fikri, bundan yıllar sonra Sovyetler Birliği tarafından "Troika" teklifi adı altında yeniden ortaya atıldı.

1- Troika Formülü

Sovyetler Birliği'nin Birleşmiş Milletler anlaşmasında çekince koyduğu nokta Genel Sekreterlik'le ilgiliydi. Tek bir kişinin bu önemli görevi üstlenmesinin örgütün tarafsızlığı prensibine uymadığı görüşünü taşımakta idiler. Sovyet teklifi "troika" tek bir Genel Sekreter yerine, Sovyet Bloku'ndan bir temsilci, Batı ülkelerinden ve bağlantısız devletlerden oluşan, kollektif uzlaşma ile oluşturulacak bir Genel Sekreterlik öngörüyordu. Kruşçef, 1960'ta bu teklifi sunarken böyle bir üç adam yönetiminin dünya gerçekleriyle daha uyumlu olduğunu ve alınan kararların belirli bir grup ülkenin aleyhine uygulanmasının önüne geçeceğini söyledi.

Kruşçef esas itibariyle, Kongo operasyonu nedeniyle Dag Mammarskjöld'ü eleştirmekle beraber, üçlü

---

(11) Royal Institute of International Affairs, The International Secretariat of the future, Oxford University Press, London, 1944, s.32-33.

yönetimle ilgili olarak Genel Kurul'da yaptığı konuşmalarda, konuyu hep silahsızlanmayı tartışma ya da uluslararası askeri kuvvetlerin barışı koruma tartışmasına dökmüştür. Kruşçef Genel Kurul toplantısındaki bir konuşmasında şöyle demiştir ;

" Birleşmiş Milletler Sekreterliği, silahsızlanma kararları uygulanmaya başladıktan sonraki duruma kendini adapte etmelidir. Silahsızlanma Andlaşmasına tamamlayıcı olarak, uluslararası kontrol altında oluşturulan bütün Silahlı Kuvvetler, Güvenlik Konseyi kararıyla Birleşmiş Milletler tarafından kullanılmalı düşüncesindeyiz[12].

"Silahsızlanma ile ilgili antlaşmaya varıldıktan sonra, uluslararası silahlı kuvvetler oluşturulacaktır. Ancak bu kuvvetler kimin kumanda edeceği konusu bir sorun teşkil etmektedir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri mi ? gerçekten milyonlarca insanın kaderlerini bu görevi işgal eden bir tek kişiye bırakmaları kabul edilebilir mi ? Silahlı Kuvvetlerin kötüye kullanılmasını engelleyecek bir garanti üç ülke grubuna da verilmezse silahsızlanma da, uluslararası Silahlı Kuvvetler de olamaz"[13].

---

(12) GAOR., 15 th session, 86, plenary meeting(23 September 1960 par.278-9.

(13) GAOR., 15 th session, 88 nd. plenary meeting (3 October 1960) par.48-9.

Ayrıca Kruşçef troika prensibinin ancak uluslararası kuvvet kurulursa geçerli olacağını, kuvvetin kumandasının esas olarak bu prensibe dayandığını belirterek, hiç bir devlet ya da devletler grubunun Birleşmiş Milletler Kuvvetlerini diğer devlet ya da devletler grubunun aleyhine kullanılmayacağının garantisinin bu olduğunu söylemiştir(14).

"Kuvvetin kötüye kullanılmasının önlenmesi konusunda Sovyetler Birliğinden başka da garanti talep eden ülkeler bulunmaktaydı. Fakat kollektif bir icra organı teklifi, sunulduğu şeklinden oldukça farklı bir biçime dönüştü. Teklifte belirtilen üçlü grubun her üyesi, belli koşullarda politika yapıcı (policy-making) organların kararlarını veto ya da geciktirme taktikleriyle engelleyebiliyorlardı"(15).

Troika teklifinin bazı safhaları tam olarak aydınlatılmamasına rağmen, genel olarak iki sonuç doğuracağı anlaşıldı. Birincisi üç adam heyetinden her bir üye yukarıda belirtildiği gibi, önemli bir eylemi engelleme gücüne sahip olacaktır. İkinci olarak ise, Troika üyelerin

---

(14) The New York Times, 8 September, 1961.

(15) Sydney D. Bailey, The Secretariat of the United Nations, Frederick A Praeger Publishers, New York, 1964, s.51.

milli veya blok politikalarını temsil etme görevlerini resmi hale getirme fikri ile Sekreter'liğin politik özelliğini artıracak, bu da Andlaşmada yer alan "Sekreter'lik resmi görevlilerinin bağlılığı Birleşmiş Milletlere münhasırdır" ilkesini zedeleyecektir.

Aslında, Kruşçef yaptığı konuşmalarda, üçlü yönetimin her üyesinin veto yetkisine sahip olması gerektiğinden bahsetmiyordu. Ancak bu diğer devletler tarafından böyle anlaşıldığı gibi, Sovyet hükümeti de veto yetkisi konusunda farklı bir beyanda bulunmadı. Kruşçev üçlü yönetimle ilgili şöyle teklif getirdi ;

"Biz, halen Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararların yorumcusu ve icrası olan Genel Sekreter'lik kurumunun, belli devlet gruplarını temsil eden ve üç kişiden oluşan bir kollektif yürütme organı olmasını teklif ediyoruz. Bu Birleşmiş Milletler yürütme organının başka devletler aleyhine kullanılamayacağının kesin bir garantisidir. Böylelikle Birleşmiş Milletler idare organı gerçekten demokratik bir yapıya kavuşarak örgüte üye tüm devletlerin çıkarlarını koruyabilecektir" (16)

Veto yetkisi, oybirliğiyle karar alma kuralını getirse bile esasen olumsuzdu. Günün koşulları da göz önüne

(16) Bailey, age. s.52.

alınırsa, etkisi işbirliğini kuvvetlendirmek şeklinde değil, harekete engel olmak şeklinde gerçekleşiyordu. Eğer problem basit olarak, Birleşmiş Milletlerin hiç bir devletin ya da devletler grubunun aleyhine hareket etmesini engellemek şeklinde tarif ediliyorsa, çözüm,"vetonun genişletilerek tüm üyelere, Birleşmiş Milletler'in bütün organlarında verilmesi idi"(17). Bu konuda güvenli bir uluslararası düzene bir takım sınırlamalarla mı gidileceği yoksa devletlerin bazı haklarını, meşru saydıkları amaçlar doğrultusunda keyfiyetle kullanmalarının mı sağlanacağı konusunda bir karara varılması gerekiyordu.

Güvenlik Konseyin'de kullanılan veto yetkisi, hareketin başlamasını engelleyebilirdi ; ancak bitmesini sağlayamazdı. Birleşmiş Milletler karar organı bir emri verdiği kolaylıkta geri alabilmesine rağmen, bir karar alındığında iptal edilene kadar geçerliliğini koruyordu. Güvenlik Konseyi tarafından yönetilen bir operasyon başladıktan sonra, sürekli üyelerden biri sonradan vazgeçip veto etse bile durdurulamazdı. Nitekim, 1950'de Sovyet temsilcisinin boykottan sonra, Güvenlik Konseyi'ne geri dönmesi Kore harekatının önceden alınan kararlarını değiştiremedi. Sovyetler Birliği'de Kongo'daki olaylardan

---

(17) Bailey, age. s.52

hoşnutsuz olmakla beraber, Birleşmiş Milletler operasyonunu bitirebilmek için vetosunu kullanamadı.

Görüldüğü gibi, Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyelerine tanınan veto yetkisi bazı durumlarda etkili olamıyordu. Bir operasyonun başlatılması kolay, durdurulması ise zor hale getirilmişti. Genel Kurulda da durum buna benzer nitelikte idi. Bir operasyon, orada bulunan ve oy veren üye devletlerin üçte iki çoğunluğuyla başlatılırken, başlatılan bir operasyon, tüm üyelerin üçte iki çoğunluğunun açıkca beyanını gerektiriyordu(18).

Genel Kurul'da da, Güvenlik Konseyin'de de karar almak ve alınan kararı durdurmak bu kadar zorken, aynı yürütme zorluklarına Genel Sekreter'lik kurumunu da ortak etmek son derece anlamsızdı. Bu yüzden Troika fikri, 1960'da ortaya konduğunda pek gelişmedi. Batılı ülkeler bu teklife şiddetle muhalefet ederek, Sekreterlik hakkındaki Sovyet şikayetlerinin gerçekci olmadığını savunurken Afrikalı ve Asyalı hükümetler arasında, kısmen Sekreterliğin üst düzey örgütlenmesinde bir modifikasyon olması gerektiği fikrine rağmen, Tarafsız ve Bağlantısız ülkeler troika teklifinin sunulduğu biçime itiraz ettiler.

---

(18) İbid. s.52-53

3- Genel Sekreter'in Görev ve Yetkileri

Sekreterlik, uluslararası antlaşmalarla şekillendirilmiş ve büyük bir uluslar topluluğuna hizmet veren önemli yetki ve sorumluluklara sahip bir organ olarak değişik fonksiyonları bünyesinde toplamaktadır. Birleşmiş Milletlerde amaç, tüm devletlerin görüş ve fikirlerin temsil edildiği, işbirliği ve uzlaşmanın sağlandığı, bir platform oluşturmaktır. Bu görevin yerine getirilmesinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'ine oldukça önemli bir rol düşmektedir. Sekreterliğin baş idarecisi olarak hem Birleşmiş Milletler'in organları, hem de diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapıp, siyasi kuvvetlerin her an çatışma halinde bulunduğu bir ortamda iyi bir performans gösterebilmesi onun kişisel yetenek ve niteliklerine bağlıdır.

"Birleşmiş Milletler Şart'ında" Genel Sekreter'in örgütün en yüksek memuru olduğu "XV.Bölümde 97. maddede ifade edilmiştir"(19)

Ayrıca, bu görevle ilgili olarak Birleşmiş Milletler Şartında 98. maddede de belirtildiği gibi, "Genel

---

(19) Charter of the United Nations and Statue of the International Court of Justice, office of Public Information-United Nations, New York, DPI/511-40303 Mayıs, 1987. s.50

Sekreter, Genel Kurul'un, Güvenlik Konseyi'nin, Ekonomik ve Sosyal Meclis'in ve Vesayet Meclis'inin bütün toplantılarında, bu sıfatla hareket eder ; bu organlar tarafından kendisine verilen bütün öteki görevleri yerine getirir. Örgütün çalışması konusunda Genel Kurul'a yıllık raporlar sunar(20).

Genel Sekterin fonksiyonları çok yönlüdür. Bazen örgütün temsilcisi, bazen bir diplomat ve yerine göre bir idareci rolünü oynayacak olan Genel Sekreter'in görevlerini üç grupta toplayabiliriz(21).

1- Yönetim ve Yürütme Görevleri
2- Birleşmiş Milletler organlarıyla ilgili görevler
3- Siyasi Görevler

A- Yönetim Görevleri ;

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri 97. maddede de belirtildiği gibi örgütün en yüksek memurudur. Bu sıfatla 101. maddede ifade edilen idari görevleri yerine getirmekle yükümlüdür. Birleşmiş Milletler Şartı'nın 101. maddesinin 1.fıkrası memurların Genel Kurul'ca tespit edilen

(20) İbid, s.50

(21) L.Goodrickh and E. Hambro, Charterof the United Nations, Stevens and Sons, London 1949, s. 502.

kurallara göre Genel Sekreter tarafından atanacaklarını söyler.

Genel Sekreter, Sekreterliğin idari şefi olarak "çalışmaları planlamaktan ve yönetmekten, idari teşkilatı geliştirmekten, memurları tayin ve idare etmekten, konferanslar ve diğer hizmetleri düzenlemekten, raporların hazırlanmasından, kamuoyunun etkili bir biçimde aydınlatılmasından" sorumludur(22). Ayrıca sekreterlikte çalışanlar açısından elverişli çalışma koşulları hazırlamak, çalışma kuralları, moral ve Birleşmiş Milletler'e bağlılık yaratmak da onun yükümlü olduğu konulardır. "Örneğin Lie iki yıl içerisinde 20'den fazla ülkeyi ziyaret etmiş, liderlerle tanışmış, dolayısıyla Birleşmiş Milletler'e ilgiyi teşvik etmiştir"(23).

Genel Sekreter ana idari lider olarak gerek temsili gerekse diplomatik fonksiyonlarını yürütmek için gereken personelin ve yüzlerce organ bünyesindeki binlerce çalışanın belli bir sistem içinde sevk ve idaresinden sorumludur. Ayrıca Sekreterlik bünyesinde çalışan memurları da atama yetkisine sahip olduğu için son derece önemli yetkilerle donatılmıştır.

---

(22) Oğuz Onaran, "Birleşmiş Milletler Sekreterliği", SBFD, c. 17(1962) No.1, s.323.

(23) İbid, s.324

B- Birleşmiş Milletler Organlarıyla İlgili Görevleri

"Birleşmiş Milletler Şartı'nın 98. maddesi, Genel Sekreter'i aynı zamanda bir koordinatör mevkiinealmaktadır[24]. Bu maddeye göre "Genel Sekreter Genel Kurul'un Güvenlik Konseyi'nin, Ekonomik ve Sosyal Meclis'in ve Vesayet Meclisi'nin bütün toplantılarında teşkilatın en yüksek memuru olma sıfatıyla hareket eder. Bu organlar arasında kendisine verilen görevleri yapar Örgütün çalışması hakkında Genel Kurul'a bir rapor sunar"

Genel Sekreter'in yapacağı işler arasında Birleşmiş Milletler organlarının zabıtlarının tutulması, gerekli personelin temini, rapor ve kararların tercümesi, bastırılması, dağıtılması gibi organların idaresiyle ilgili işler bulunduğu gibi, her organın geçici gündemini hazırlamak, Genel Kurul (iç tüzük madde 13), Güvenlik Konseyi (iç tüzük madde 6 ve 7) ve Vesayet Meclisi'nin (iç tüzük 8) gündemlerine madde konulmasını teklif etmek şeklinde görevleri bulunmaktadır. Genel Sekreter ayrıca Genel Kurul'un (iç tüzük madde 113), Güvenlik Meclisi'nin (iç tüzük madde 22), Ekonomik ve Sosyal Meclic'in (iç tüzük madde 31) ve Vesayet Meclisi'nin (iç tüzük madde 26) incelemekte olduğu bir mesele hakkında bu organlarda

(24) Carnegie Endowment for International Piace, The United Nations Secretariat, UN Studies, No:4, New York, 1950, s.31-40.

sözlü ya da yazılı beyanlarda bulunabilmektedir[25].

Birleşmiş Milletler koordinasyonunu sağlayan, organların faaliyetlerini birleştiren makam olan Genel Sekreterlik, üyelerle teşkilat organları arasında irtibat sağlanması, çeşitli organların çalışmalarının düzenlenmesi ve kararların üyelerle işbirliği halinde icra edilmesinden de sorumludur. Birleşmiş Milletlerin kontrolüne tabi olmayan ihtisas kuruluşları ile örgüt arasında işbirliği sağlamakla yükümlü olan Genel Sekreter, Birleşmiş Milletler'in anlaşma yaptığı ihtisas kuruluşlarının Genel Sekreter'e tekabül eden idare memurlarından ve kendisinin de katılımıyla oluşan bir koordinasyon Komitesi (Administrative Committee on Coordination) yardımıyla, bu görevini yerine getirir.

Genel Sekreter bu yetkilerini kendini Genel Kurul veya diğer meclislerde temsil edecek yardımcılarına geçici olarak devredebilir.

---

(25) Gönlübol, age, s.296.

C- Siyasi Görevleri

Genel Sekreter'in siyasi yetkileri Birleşmiş Milletler Şartı'nın 99. maddesinden kaynaklanmaktadır. Hazırlayıcı Komisyon raporunda Genel Sekreter'e verilen sorumluluklar şöyle açıklanmıştır. "99. maddeyle, Genel Sekreter'e şimdiye kadar hiç bir uluslararası kuruluşun başkanına verilmemiş özel haklar verilmiştir. Bu maddeyle Genel Sekreter yalnız uluslararası barış ve güvenliğin muhafazasını tehlikeye sokabilecek bir anlaşmazlığa ya da çatışmaya değil de, herhangi bir "konuya" Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekebilecektir. Bu maddenin nasıl uygulanacağını önceden kestirmek imkansızdır. Yalnız Genel Sekreter'e yüklediği sorumluluklar, muhakkak ki siyasi kararlar alabilme kabiliyeti, zaman ortamın gereklerine göre hareket yeteneği ve dürüstlük gerektirecektir"(26).

San Fransisco Konferansı'nda bu maddeyle ilgili bir takım anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Yapılan görüşmelerde, Genel Sekreter'in "barış ve güvenliği tehdit eden sorunu Genel Kurul'a mı, yoksa Güvenlik Konseyinemi getireceği"(27) ve "Genel Sekreter'in, yalnızca barış ve güvenliği tehdit eden soruna mı, yoksa herhangi bir

(26) Preparatory Commission Report, Doc. PC/20, 1946, s.87.
(27) UNCIO Documents, Vol. VII s.162, 168-169.

konuya mı Genel Kurul'un dikkatini çekeceği"[28] üzerinde duruldu. Daha sonra alınan "Hazırlayıcı Komisyon kararı Genel Sekreter'in 99. maddede belirlenen yetkilerini genişleterek, ona ciddi siyasi etkileri olabilecek iktisadi ve içtimai meseleleri nazarı itibare alabilme yetkisi tanıdı"[29]. Güvenlik Konseyi Uzmanlar Komitesi de 99. maddenin Genel Sekreter'e geniş haklar tanıdığını tespit etti[30].

Birleşmiş Milletlerin ilk iki Genel Sekreter'i olan Trygve Lie ve Dog Hammarskjöld, Şartın 99. maddesinde kendilerine tanınan bu yetki de dahil olmak üzere siyasi görevlerini azami ölçüde uygulamışlardır. Lie, 1947 yılında, Birleşmiş Milletler arabulucuları Kont Bernadotte ve Ralph Bunche'nın görüşlerine katılarak Filistin'in bölünmesi tezini savunmuş, 1948 yılında da Berlin ablukası meselesini halletmek için ilgili taraflarla bir çok görüşmeler yapmıştır[31]. Ayrıca Kore Harekatından önce, Kuzey Kore Kuvvetlerinin, bu hareketin

---

(28) UNCIO Documents, Vol. VII s, 163-169

(29) Ataöv, age, s.84

(30) Summary Record of the 47 th meeting of the committce of experts, Doc. S/procedure/100

(31) Schwebel, age, s.145.

Antlaşmanın ilkelerine aykırı olduğunu ve bu durumun uluslararası barışı tehlikeye düşürdüğünü açıkca beyan ederek, Doğu Bloku'nun tepkisine neden olmuştur.

Genel Sekreter bir diplomatik uzlaştırıcı olması açısından, anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesinde son derece önemli bir mekanizmadır. Bu konudaki görevleri ve üslendiği roller şunlardır(32).

a- Genel Sekreter'in Birleşmiş Milletler'in her organında konuşma hakkı bulunmaktadır.

b- Karar tasarıları sunma hakkına sahiptir.

c- Bazı meseleleri incelek üzere istediği yere görev grupları yollayabilir. Barışın korunması ile ilgili konular için göndereceği bu gibi grupları, Güvenlik Konseyi'nin selahiyet vermesinin mümkün olmadığı durumlarda bizzat yetki verir.

d- Üye devletlerin başkentlerine temsilciler yollar ve icabında hükümetleri politikalarını değiştirmeleri için ikaz eder.

---

(32) Cengiz Okman - Uluslararası Kuruluşlar ve Askeri Anlaşmalar; MC ve BM, Cilt II, İ.Ü.S.B.F., Sosyal Bilimler Bölümü Uluslararası İlişkiler Dalı Yayını, 1977, s.92.

e- Üye devletlerin politikalarını açıkca eleştirebilir.

f- Üye devletlerin temsilcilerinin yanlış beyanlarını düzeltebilir.

g- Barış ve güvenliğin korunmasının tehlikeye düşebileceğini sandığı durumlarda, Güvenlik Konseyi'ni süratli hareket için ikaz edebilir. Bu siyasi alanda Genel Sekreter'e tanınan en önemli yetkilerden biridir.

Genel Sekreter'e Şartın 99. maddesinde verilen "Genel Kurul'un dikkatini çekme" yetkisinde insiyatif tamamen kendisine bırakılmıştır. Bir olayın barışı tehdit edip etmediği konusundaki karar Genel Sekreter'e ait olduğu gibi, yalnız anlaşmazlıkları değil, herhangi bir konuyu Güvenlik Konseyi'ne rapor edebilme hakkı da ona verilmiştir. Güvenlik Konseyi'nin üye devletlerin bazı tekliflerini gündeme koymama yetkisi bulunmakla beraber, Genel Sekreter'in getirdiği her konuyu görüşme zorunluluğu bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler'de anlaşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesi mekanizmasının en önemli faktörlerinden birisi Genel Sekreter'dir. Bu görevin sürekli artmakta

olan önemi, örgütün tarih içindeki gelişiminin kayda değer bir hale getirmiştir. Bu Genel Kurul'a ve Güvenlik Konseyi'ne, üç başarılı Genel Sekreter'in, ardarda, cesur ve dirayetli tutumlar sergilemesi sonucunda, var olan boşlukların bu makam tarafından doldurulması fikrini vermiştir(33).

Uygulamada da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterleri kendilerine tanınan bu yetkileri kullanmışlardır. Gerek Trygve Lie, gerekse Dag Hammarskjöld, kendilerine yüklenen sorumlulukların bilinciyle, büyük devletlerin tepkilerine yol açmak bahasına da olsa, siyasi müdahalelerde bulunmuşlardır.

---

(33) Bu konuda Bkz. Clark M. Eichelbenger, UN. The first twenty years, Harper and Row Publishers, New York 1984.

4- Genel Sekreter'in Atanması

Genel Sekreter'in atanması ve görev süresi ile ilgili olarak, daha Birleşmiş Milletler örgütü'nün ilk kuruluş aşamalarından itibaren birtakım anlaşmazlıklar çıkmıştır. San Fransisco Konferansına katılan ülkeler Genel Sekreter'in 3 yıllık bir dönem için seçilmesine karar vermişlerdi. "Bu konferanstan evvel yapılan Dumbarton Oaks görüşmelerinde önce, "seçilir" terimi teklif edilmişse de, Genel Sekreter'in idari mahiyetini önemle belirtmek istenildiğinden, "tayin edilir" sözü daha uygun görülmüştür"(34).

San Fransisco konferansında, Genel Sekreter'in 3 yıllık bir süre için atanmasına ilişkin karar, daha sonra, Sekreter'in bu görevi en benimsemiş ve öğrenmiş olduğu zaman biteceği ve ayrıca büyük devletlerin veto yetkisini kullanarak sekreterin bağımsız hareket etmesini engelleyebileceği düşüncesiyle değiştirildi. Bu yüzden Genel Kurul 24.1.1946'da şu kararı aldı ;

1- Genel Sekreterlik süresinin büyük iktidar ve nitelik sahibi bir insanın bu memuriyeti kabul ve muhafaza etmesini sağlayacak suretle olması,

(34) Ataöv, age, s. 82.

2- İlk Genel Sekreter'in 5 yıl için tayin edilmesi, bu süre sonunda 5 yıl için yeniden tayin edilebilmesi,

3- Bu konuda hüküm olmadığından Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin gelecekte tayin olunacak Genel Sekreter'in hizmet sürelerini tecrübenin ışığı altında değiştirmekte serbest oldukları,

4- Genel Sekreterlik mevkiinin, bir itimat mevkii olması dolayısıyla, Genel Sekreter'in görevden ayrılmasından hemen sonra, hiç bir üyenin diğer üyeler için bir endişe kaynağı olacak şekilde ona bir hükümet görevi vermemesi ve Genel Sekreter'in de böyle bir görevi kabulden kaçınması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler Şartı'nın 97. maddesi, "Genel Sekreter Teşkilatın en yüksek memurudur ve Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurul'ca atanır." demektedir. "İlk bakışta bu madde ile ülkelere olan bağımlılığı oldukça yayılmış dolayısıyla azalmış gözükmektedir. Gerçekten de ülkelere göre eşit dağılan bir sorumluluk Genel Sekreter'in tek tek devletlere olan bağımlılığını azaltmaktadır denilebilir. Bununla beraber, Güvenlik Konseyin'deki önerinin de vetoya tabi oluşu Genel Sekreter'in

bu konumunu biraz etkilemektedir. Diğer bir deyişle ikinci bir defa seçilmek isteyen bir Genel Sekreter "Beş Büyükler"den hiç birisini doğrudan karşısına almamak zorundadır(35).

Antlaşmanın 97. maddesinde belirtildiği üzere Güvenlik Konseyi'nin Genel Kurul'a bir aday göstermesi gerekmektedir. Yani antlaşmanın, 17 Aralık 1963'te değiştirilerek, 31 Ağustos 1965'te yürürlüğe giren yeni haline göre "Güvenlik Konseyi'nin" usülle ilgili sorunlar" dışındaki bütün öteki kararları, sürekli üyelerin hepsinin oyları da katılmak üzere, dokuz üyenin olumlu oyu ile alınır ; ancak VI.Bölüm ile 52. maddenin 3. fıkrası hükümleri uyarınca alının kararlarda, bir uyuşmazlığa taraf olanlar oylamaya katılamaz.

Bir adayın Genel Kurul'ca tayin edilebilmesi için ise Madde 18/3'e göre hazır bulunan ve oy veren üyelerin oy çokluğu gerekmektedir(36). Eğer Genel Kurul Güvenlik Konseyi tarafından gösterilen bir adayın tayinini redederse,

(35) Faruk Sönmezoğlu, Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1989, s.59-60.

(36) "Madde 18/3 - üçte iki çoğunlukla çözülecek yeni sorun türlerinin belirlenmesi de için de olmak üzere başka sorunlar konusundaki kararlar, hazır bulunan ve oy veren üyelerin oy çokluğu ile alınır" der.

Konsey'in yeni bir aday göstermesini beklemek durumundadır.

Güvenlik Konseyin'ce tavsiye edilen ve Genel Kurul'ca kabul edilip tayin edilen Birleşmiş Milletler Genel Sekreterleri şunlardır :

1- 1946 - 1953 Trygve Lie (Norveç)
2- 1953 - 1961 Dag Hammarskjöld (İsveç)
3- 1961 - 1971 U Thant (Birmanya)
4- 1971 - 1981 Kurt Waldheim (Avusturya)
5- 1981 - günümüze kadar Perez de Cueltlar (Peru)

5- Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'inin Hukuksal Statüsü

Uluslararası örgütlerin sekreterliklerinde çalışan memurlar bazı ayrıcalık ve bağışıklık haklarından faydalanırlar. Sekreterlikte çalışanlarla ilgili, ayrıcalık ve bağışıklıklarına ilişkin en önemli belgeler 13 Şubat 1946'da kabul edilen Birleşmiş Milletler İmtiyaz ve Muafiyetler Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler ile Amerika

Birleşik Devletleri arasında 26 Haziran 1947'de imzalanarak Genel Kurul tarafından 31 Ekim 1947'de onaylanan Birleşmiş Milletler Merkezi Antlaşmasıdır.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, "Teşkilatın en yüksek memuru olmasından dolayı", hukuksal statüsü, teşkilatın diğer memurlarınkinden farklıdır. Birleşmiş Milletlerin ve ilişkin sözleşmenin 19. bendine göre : "Genel Sekreter ve bütün Genel Sekreter yardımcıları, kendileri için olduğu gibi, eşleriyle ergin olmayan çocukları için de 18. bendde belirlenen ayrıcalık ve bağışıklıklardan başka, uluslararası hukuka uygun olarak, diplomatik olarak, diplomatik temsilcilerin ayrıcalık, bağışıklık ve kolaylıklarından yararlanırlar[37].

Sözleşmenin 18. bendinde ise şunlar belirtilmiştir[38] ;

a- Resmi sıfatla yapmış oldukları fiil ve hareketlerden dolayı, söz ve yazıları dahil olduğu halde, yargı bağışıklığından faydalanacaklardır.

---

(37) Edip Çelik Milletlerarası Hukuk - Cilt II. Filiz Kitapevi, İstanbul, 1984, s.103

(38) Stephen S.Goodspeed- The Nature and Function of International Organization, Oxford University Press, New York, 1967, s.386.

b- Birleşmiş Milletler örgütünce ücret ve maaşlar üzerinde, her türlü vergiden muaf tutulacaklardır.

c- Milli askeri hizmete dair her türlü yükümlülükten muaf tutulacaklardır.

d- Kendileri, eşleri ve beslemekle yükümlü bulundukları aile üyeleri, göçmenliği kısan tedbirlere, yabancıların kayıt işlemlerine bağlı olmayacaklardır.

e- Kambiyo kolaylıklarından, ilgili hükümet ya da akredite bulunan diplomatik misyonların memurlarının ayrıcalıkları kadar faydalanacaklardır.

f- Kendileri, eşleri ve beslemekle yükümlü bulundukları aile büyükleri, kriz zamanlarında, diplomasi memurlarına tanınmış bulunan, memlekete dönüş kolaylıklarından faydalanacaklardır.

g- Görevlerine yeni başlayacakları memlekete, eşya ve mobilyalarını gümrüksüz ve resimsiz olarak sokma hakkından faydalanacaklardır.

Sözleşmenin 20. bendinde ise, şöyle denmektedir ; "Ayrıcalık ve muafiyetler sadece Birleşmiş Milletler'in

yararına olmak üzere tanınmış olup, şahsi menfaatler için verilmiş değildir. Genel Sekreter kendi görüşüne göre muafiyetin, adaletin gerçekleşmesine engel olduğu veya uğrunda tanındığı amaca zarar gelmeksizin kaldırılabileceği düşüncesinde bulunduğu bütün hallerde memurun muafiyetini kaldırabilecek ve bunu yapmakla yükümlü olacaktır. Genel Sekreter hakkında muafiyeti kaldırmak kararını vermeye Güvenlik Konsey'i yetkilidir."(39)

Sözleşmenin 25. maddesi ise "elinde Birleşmiş Milletler"laissez-passer"si ve Birleşmiş Milletler'le ilgili bir görevle seyahat ettiğine dair bir sertifikası olan memurların vizeleri mümkün olduğu kadar çabuk yapılacaktır. Ayrıca bu kimseler çabuk seyahat ettirilme kolaylıklarından da faydalanacaktır" şeklinde bir kolaylık getirmektedir. Nitekim Laissez-passer bugün çok işe yarayan bir seyahat vesikası haline gelmiştir.

Birleşmiş Milletler Şartı'nda, 105. madde de "Örgüt, üyelerinden her birinin ülkesinde amaçlarına ulaşmak için gerekli olan imtiyaz ve masuniyetler den

---

(39) Bu konuda bkz. Carol Mc Cormick Crosswell, Protection of International Personnel, Oceana Publications,New York, 1962, M.Hill ; The Immunities and Privileges of International Officials, Carnegie Endowment, Washington, 1947.

yararlanırlar" şeklinde bir ifade kullanarak, bu konunun önemini tescil etmiştir.

Ayrıca, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletlerin en yüksek memuru olma sıfatıyla, Birleşmiş Milletler ajanlarının görev sırasında uğradıkları zararlardan dolayı Birleşmiş Milletler adına uluslararası taleplerde bulunabilir. Üye devletlerin, Birleşmiş Milletler'deki muhatapları da büyük ölçüde Genel Sekreter'dir.

6- Genel Sekreter'in Tarafsızlık ve Bağlılığı

Birleşmiş Milletler Şart'ının 100. maddesi Genel Sekreter ve Sekreter'likte çalışan memurların karşılaştıkları iki bağlılık (Örgüte bağlılığı - vatandaşı olduğu devlete bağlılığı) karşısında tutumlarının ne olması gerektiğini açıkca belirlemiştir. Buna göre ; 100. madde 1. fıkra "Genel Sekreter ve Sekreterlik memurları ödevlerinin görülmesinde herhangi bir hükümetten veya teşkilat dışında herhangi bir makamdan ne talimat isterler ve ne de kabul ederler. Milletlerarası memurlukları durumu ile telif edilemeyecek her hareketten kaçınırlar ve yalnız teşkilata karşı sorumlu olurlar." Aynı maddenin 2. fıkrası ise şöyle demektedir ; "Teşkilatın her üyesi, Genel Sekreter'in ve memurların görevlerinin

milletlerarası mahiyetine saygı göstermeyi ve kendilerine, ödevlerinin yerine getirilmesinde tesir etmeye çalışmamayı taahhüt ederler.

Personel Yönetmeliğin'de "Sekreterlik memurlarının herbirinin, çalışmaları sırasında teşkilata bağlı kalacaklarına dair yemin etmeleri ya da beyanda bulunmaları" istenmektedir(40).

Genel Sekreter'liğin çalışan memurların, vatandaşı bulundukları devletin etkisine girmeden, görevlerini tam bir tarafsızlık içinde yapmaları koşulu, Birleşmiş Milletler örgütü'nün önem verdiği konulardan biridir. Milletler Cemiyeti döneminde de, Genel Sekreterlik kurumunu tarafsız hale getirme çabaları olmuş fakat zaman zaman engellemelerle karşılaşmıştır. Paris Barış Konferansında ileri sürülen ancak kabul edilmeyen görüşlerin etkisinde kalan İtalya 1927'de bir kanun çıkartarak uluslararası bir kurumda çalışan İtalyan vatandaşlarının İtalyan hükümetine rapor vermelerini ve eğer hükümetten bir talep gelirse, görevlerini bırakmalarını istemişti. Nitekim, 1930 yılından sonra oluşan gerginlik

---

(40) Louis B.Sohn, Basic documents of the United Nations, Steven and Sons Ltd. London, 1956, s.242-264.

üzerine İtalyan ve Alman vatandaşı olan Genel Sekreter yardımcılarının, sekreterlikte çalışan İtalyan ve Alman memurları kontrol etmeye çalışmaları ve zaman zaman gizli bilgileri Roma ve Berlin'e ulaştırmaları, Sekreterlik'te devamlı bir huzursuzluk kaynağı olmuştu. Mussolini'nin "Milletler Cemiyeti'nde hiç bir İtalyan memuru, İtalyan hükümetinin rızası olmadan cezalandırılamaz şeklindeki beyanatı da bunu destekler nitelikteydi. Bu yüzden de Cemiyette çalışma koşulları son derece zorlaşmış ve örgüt tarafsızlık niteliğini kaybetmeye başlamıştı.

Milletler Cemiye'ti tecrübesinin ışığında, Birleşmiş Milletler üyesi devletler bu konuya hassasiyetle eğilmişler ve konuyu sadece Şart'ın içerisinde değil, tüzük ve yönetmeliklerle de ele almışlardır. Tüzüğün "Görevler, yükümlülükler ve ayrıcalıklar" bağlığını taşıyan 1. bölümün bazı maddeleri şöyledir[41].

Madde 1 ; Sekreterlik memurları uluslararası memurdurlar. Sorumlulukları ulusal değil, uluslararasıdır. Tayinlerini kabul etmeleriyle birlikte yalnız Birleşmiş Milletler'in çıkarlarını gözönünde bulundurarak hareket etmeye ve görevlerini yerine getirmeye yemin

(41) İbid. s.243-244

ederler.

Madde 3 ; Görevlerini yerine getirirken Sekreterlik üyeleri, ne hükümetlerinden ne de teşkilat dışında herhangi bir otoriteden direktif kabul edemez ve istemezler.

Yönetmeliğin "dış faaliyetler ve çıkarlar" bölümünde de, memurların teşkilat dışı faaliyetleri düzenlenmiştir.

Madde 101 ; a) Üyeler Genel Sekreter'in izni olmadan, süreli ya da aralıklı olarak bir dış işle uğraşamazlar.

b) Hiç bir üye Birleşmiş Milletlerdeki durumu yüzünden bir çıkar sağlayabilecek ya da mali çıkarı olabilecek bir teşebbüsün işletmesine katılamaz ya da ondan bir gelir sağlayamaz.

Aynı tüzükte, hiç bir memurun Genel Sekreter'in

rızası olmadan, savaştaki yararlıkları dışında, ne bir hükümetten ne de başka bir örgütten, hiç bir şeref payesi nişan, madalya, armağan, ücret kabul edemeyeceği hükmü de vardır.

Görüldüğü gibi hem Birleşmiş Milletler Şart'ında hem personel yönetmeliğinde, hem de Tüzük ve Yönetmeliklerde Genel Sekreter ve Sekreterlik memurlarının bağımsız ve tarafsız görev yapabilmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Görevlilerin kendi hükümetleri ile örgütün çıkarları arasında bir tercih yapacakları zaman örgütü ön plana almaları istenmektedir.

Sekreterlik memuru yalnızca görev başında iken Birleşmiş Milletler örgütünün koruması altında girebilmektedir. Herhangi bir hükümete karşı yıkıcı faaliyette bulunmaktan men edilirler. Sekreterya'da sadakat konusu 23 Temmuz 1949'da Amerikan Senatosu'nun 28 Sekreterlik görevlisini komünistlikle itham etmesiyle gündeme gelmiştir[42]. 8 Haziran 1953 tarihine kadar tam 48 Sekreterlik memurunun komünistlikleri saptandığından

---

(42) John Hickerson, "Discussion of UN employee's Status in the UN" , United States State Department Bulletin , 29 Aralık 1952, s. 1026 - 1028.

ve bu konu Birleşmiş Milletler gibi uluslararası bir örgütte memurluk yapmanın niteliklerine uymadığından, görevlerinden el çektirildiler[43]. Genel Sekreter Ayrıcalıklar ve Bağışıklıklar Sözleşmesinin 20. bendine göre bu hakka sahip bulunmaktadır.

7- Barışın Korunması ve Genel Sekreter

Uyuşmazlıkların çözümünde Genel Sekreter'i kullanma konusu daha Milletler Cemiyeti zamanında kullanılmaya başlayan bir yöntemdi. Milletler Cemiyeti Misakında 11. madde şöyle demektedir. "Cemiyet üyelerinden birine doğrudan taalluk etsin veya etmesin, her savaş tehdidinin bütün Cemiyet'i ilgilendireceği ve Cemiyetin uluslararası barışı etkin bir biçimde korumaya yarayacak önlemleri almakla yükümlü olduğu açık şekilde beyan olunur. Cemiyetin herhangi bir üyesinin talebi üzerine Genel Sekreter Meclisi toplantıya davet eder." Misakın 15. maddesinde de "Cemiyet üyeleri arasında halledilemeyen bir anlaşmazlık çıktığında, üyelerden birinin Genel Sekreter'i konunun Meclis'e aktarılması için haberdar etmesi yeterlidir" demektedir. Ayrıca, aynı

---

(43) Henri Rolin, "Lie's UN," Nation, 7 Mart 1953, s.207-209.

maddenin 2. fıkrası "tarafların, davaların izahnamesini, ispatlayıcı belgelerle birlikte en kısa zamanda Genel Sekreter'e vermesini, Meclis'in isterse bunların derhal yayınlanmasını isteyebileceğini" belirtmektedir(44).

Birleşmiş Milletler Şart'ında Genel Sekreter'e bu konuda tanınan yetkiler, çok daha kapsamlı ve geniştir. Ancak bu yetkilerin kullanılması farklı Genel Sekreterlerin elinde farklı şekillere bürünmüştür. Genel olarak Birleşmiş Milletler'de barışın korunmasını üç değişik davranışı ifade eder.

1- Uyuşmazlıklara yol açan nedenleri ortadan kaldırmaya çalışmak (önleme) (prevention)

2- Önlenemeyen ve dünya barışını tehlikeye sokan uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözülmesine çalışmak (peraceful settlement).

3- Ani bir saldırı hareketi veya tehdidi karşısında cebri önlemler almak (kuvvet kullanma)

---

(44) Gönlübol, a.g.e., Ek.I. s.395.

"Birleşmiş Milletler Şartı Genel Sekreter'e sadece şef yönetim görevlisi sıfatını vermekle kalmayıp ona pekçok önemli politik güçler vermektedir. Bu güçlerin etkin kullanım ihtimali, savaş sonrası dönemde, üye devletler arasındaki uzun vadeli çıkar çatışmalarının bir sonucu olarak, kesin olarak azalmıştır. İlk Genel Sekreter'in politik liderlik sağlamak ve Birleşmiş Milletler organlarına politik liderlik yapma çabaları genellikle başarısız olmuştu(45). Birleşmiş Milletler'de Çin'in temsili, İran'ın Güvenlik Konseyi'ne Sovyetler Birliğini şikayet etmesini desteklemesi çoğunluk tarafından kabul görmedi. Bunun gibi, Doğu ve Batı arasındaki tansiyonu düşürme çabaları sonuçsuz kaldı."

"Örgütün bundan sonraki deneyimlerinden, Birleşmiş Milletler'in hükümet temsilcileriyle, görüş alanının dışında, gizli alışverişlerle konuyu çözmeye çalışması daha başarılı göründü"(46).

---

(45) Leland M. Goodrich and Anne P.Simons, The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security, The Brookings Institution, Washington, D.C. , 1955, s.607-608.

(46) İbid, s.608.

Bununla beraber, Trygve Lie'nin yayınladığı 20 yıllık program, Kore Savaşın'daki insiyatifini kullanma konularında oldukça cesur davrandığını da kabul etmek gerekir. Barış Gücü'nün oluşturulması, kullanılması ve kumandası konusunda da Genel Sekreter'e ne kadar önemli roller düştüğü göz önüne alınırsa, çeşitli devletlerin tepkilerine, neden bu kadar çok maruz kalındığı daha kolay anlaşılabilmektedir. Nitekim daha önceleri insiyatif Güvenlik Konseyi'nde iken, barışı koruma gücünün kumandası ve harekatların yönlendirilmesi konusunda, Genel Sekreter, 1950'li yıllarda oldukça dikkate değer bir durum kazanmıştır.

Birleşmiş Milletler Antlaşması, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında iki yol önermektedir.

a) Kollektif zorlanma önlemlerinin alınması,

b) Barışcı uzlaşma ve düzenleme yöntemlerinin kullanılması,

Ancak yukarıda belirlenen yöntemlerin kullanımına rağmen durumun düzelmemesi halinde Güvenlik Konseyi'nin "gerekli gördüğü geçici önlemleri alma ve ilgili tarafları bu önlemlere uymaya davet etme yetkisi" bulunmaktadır.

(madde 40)

"Birleşmiş Milletler çerçevesindeki "barışı-koruma" faaliyetleri bugüne kadar politik ve askeri görevlerin her ikisini de kapsamaktadır. Bu girişimlerin dayanağı olarak da, Birleşmiş Milletler'in "barış içinde uzlaşma" faaliyetlerini desteklemek gösterilmektedir."(47)

Birleşmiş Milletler barışı koruma faaliyetleri şu dört boyutu içermektedir :

1- "Barışı Koruma" o veya bu şekilde, uluslararası bir gücün araya girmesini ifade eder.

2- "Barışı korumanın amacı", temelde, ortaya çıkmış veya çıkmakta olan bir şiddet sürecini durdurmak, kontrol altına almak veya yavaşlatmaktır. Bu amaca ulaşmakta Birleşmiş Milletler Kuvvetleri, ilk olarak silaha baş vurmaktan ve silahlı kuvvete başvurmada insiyatifi elde bulundurmaktan kesin bir şekilde men edilmişlerdir; yahut silah kullanma yoluna son çare olarak baş vurmalarına

---

(47) National Citizens Commission, Peacekeeping Operations, A Report to the White House conference on International Cooperation, Washinton D.C., Kasım 28'den Aralık 1, 1965, s.1

izin verilmiştir.

3- "Barışı Koruma" faaliyetleri, eldeki konu ile ilgili olarak problemlerin çözümünde barışçı yolların hiç olmazsa düşünülmeye başlanabileceği bir ortamın yaratılmasına çalışır.

4- "Barışı Koruma" harekatlarını uzlaştırma ve aracılık faaliyetlerinin bir şekli olarak da görmemek gerekir. Ancak uygulamada, bazı durumlarda aracılık faaliyetleriyle birlikte yürütülmüşlerdir(48).

Birleşmiş Milletler Şartı'na harfiyen uyum taraftarı olan Sovyetler Birliği, Fransa ve diğer bazı devletler, barışa karşı tehdidin ortaya çıktığı anlarda askeri kuvvet kullanımı için sadece Güvenlik Konseyi'nin yetkili olduğunu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ni bu yetkiler açısından sınırlandırmak gerektiğini savunmuşlardır.

---

(48) Bkz. "Introduction to the Annual Report of the Secretary General on the work of the Organization 16 Haziran 1959 - 15 Haziran 1960", UN General Assembly, Official Records, Fifteenth Session, Suppl. No:1A(A/4390/add.1)

Birleşmiş Milletler Örgütü kurulduğundan beri, barışın tehdit edildiği durumlarda müdahalelerde bulunmuştur. "Endonezya 1947-1948, Yunanistan 1947 - 1951, Filistin 1948'den itibaren çeşitli defalar, Keşmir 1948, Kore 1950 - 1953, Süveyş 1956 - 1961, Lübnan 1958, Kongo 1960 - 1964, Yeni Gine 1962 - 1963, Yemen 1962 - 1964 ve Kıbrıs harekatları" bu müdahalelerin en belli başlı örnekleri olarak gösterilebilir(49).

Birleşmiş Milletler barış gücünün kumandası konusunda en yetkili organ duruma göre Güvenlik Konseyi veya Genel Kurul'dur. Harekatı başlatan organ olarak üye devletleri temsilen kuvvet kullanımına karar veren otoritedir. Ancak Genel Kurul açısından da, Güvenlik Konseyi açısından da harekatın tamamı üzerinde kontrol sağlanması olanaksızdır. Güvenlik Konseyi'ne bağlı bir "Askeri Kurmay Komite" bulunmasına rağmen, bu birimin özellikle saha uygulamalarını sevk ve idare etmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Gerçekten de ne Genel Kurul'un ne de Güvenlik Konseyi'nin "barışı koruma" harekatlarını denetleyip, kontrol edebilecek idari ve hizmet personeli yoktur(50).

---

(49) Cengiz Okman, "Birleşmiş Milletler Barış Gücü" İktisat Fakültesi Mecmuası,cilt 45, Sayı :1-4 İstanbul, 1987, s.438.

(50) Gabriella Rosner, The United Nations Emergnecy force , Colombia University Press, New York, 1963, s. 131 - 136.

Buna karşılık, Genel Sekreter, gerek emrindeki personeli, danışmanları, teknik ve idari elamanları ile gerekse saha harekatlarına devamlı denetim ve lojistik destek sağlama imkanları ile harekatları kolaylıkla sevk ve idare etme olanaklarına sahiptir." Bu nedenle Genel Sekreter'den bizzat Genel Kurul'ca (Süveyş örneği) ve yine aynı şekilde Güvenlik Konseyin'ce (Kongo ve Kıbrıs Örnekleri) Birleşmiş Milletler adına sorumlu olarak yürütmeye yön vermesi talep edilmiştir"(51) Genel Sekreter'e bu yetki Birleşmiş Milletler Şart'ının 98. maddesi uyarınca verilmiştir. Bu yetkisini kullanma süreci içerisinde, kendisine belirli bir harekatla ilgili olan ülkelerin temsilcilerinden oluşan bir "danışma komitesi" yardım edebilir.

Barış gücünün devamlı tüm faaliyet evrelerinde, denetimde, Genel Sekreter'e, Birleşmiş Milletler Sekreterlik teşkilatında bulunan ve zaman zaman takviye edilen geniş bir kadro yardım etmektedir. Bu kadro çeşitli teşkilat birimleri içerisinde yer almaktadır. Genel Sekreter'e bu açıdan yardımcı teşkilat birimleri şunlardır.

---

(51) Okman, "Birleşmiş Milletler Barış Gücü" op.cit. s.442.

a) Politik meseleler üzerinde Alt Sekreterler Ofisi.

b) Genel Sekreter'e askeri danışman Ofisi

c) Genel Hizmetler Ofisi (Özellikle saha harekatları hizmet ofisi)

Süveyş krizinden bu yana, Genel Sekreter'in Ofisi ile çalışan Askeri Danışman ofisi, Güvenlik Konseyi ile beraber çalışan Askeri Kurmay Komite'nin görevlerine benzer nitelikte sorumluluklara sahiptir.

Genel Sekreter saha askeri komutanını ya tayin eder (Kongo ve Kıbrıs) ya da kabulü için yetkili organa önerir. (Orta Doğu örneği). Ancak tayin şekli ne olursa olsun görevlendirilecek komutanı bulmak Genel Sekreter'in sorumluluğundadır. Genel Sekreter ile Birleşmiş Milletler Saha Komutanı arasındaki bağlantı direk olarak kurulabileceği gibi araya bir özel temsilci sokulmak suretiyle kademeli olarak da kurulabilir. Kuvvet Komutanı Genel Sekreter'in yönlendirişine uygun olarak Birleşmiş Milletler harekatları üzerinde kumanda

yetkisini kullanan ilk kademe sorumlusudur[52].

Barışı koruma harekatlarının Birleşmiş Milletler örgütüne bağlanış biçimi Genel Kurul veya Güvenlik Konseyi birimlerince ve Genel Sekreter'e devredilen yetki çerçevesinde düzenlenmektedir. Kendisine yine örgüt tahsis edilen bazı yardımcı organlar vasıtasıyla harekatların idaresi sağlanmaktadır[53].

---

(52) İbid, s.443

(53) Harekatların, Birleşmiş Milletler'e bağlanış biçimiyle ilgili şema Ek:I'de sunulmaktadır.

BÖLÜM - III : KOLLEKTİF GÜVENLİKTEN ÖNLEYİCİ DİPLOMASİYE

"Kollektif Güvenlik" kavramı kesin sınırlara, kesin tanımlamalara sahip olmayan bir olgudur. Ancak fikrin yaratıcıları bunun bir "dünya hükümeti" (world government) sistemi de, Canning'in "her millet kendisi için" prensibinden doğan uluslararası anarşi (international anarchy) de olmadığını, ancak ikisinin bir düzen getirdiğini iddia ederler. Kollektif güvenliğin kesin olarak tanımı ne olursa, onunla ilgili olarak bazı varsayımlar ileri sürmek mümkündür[54].

1- Her uluslararası çatışma, barışçı, adil ve tatminkar bir çözüme bağlanabilir.

2- Milletler genellikle savaşa değil, barışa eğilimlidirler.

3- Savaşa heves herşeydir : savaş ancak en az bir tarafın kasten saldırgan bir hareketle suçlandığı zaman

---

(54) Roland N.Stromberg, "Assaying Collective Security, The Idea of Collective Security", From Collective Security to Preventive Diplomacy, Ed, Joel Larus, John Wiley and Sons Inc., New York, 1965, s.277.

sona erebilir.

4- Savaşlar her zaman kasıtlı bir saldırgan tarafından başladığına göre, durum daha ilk aşamalarında iken daha büyük bir saldırıya yol açabilir düşüncesiyle kontrol altına alınmalıdır, aksi halde yeni başlamış bir suç zamanında önlenemez ise daha büyüklerinin oluşmasına neden olabilir.

5- 3 ve 4. maddelerin bir sonucu olarak, bütün devletler nerede olursa olsun, eğer bir savaşı engellemenin kendi çıkarlarına olduğunu anlarlarsa, o savaştan açık bir kazanç elde etmiş olurlar.

"Kollektif Güvenlik" Milletler Cemiyetin'de, Misak'taki 10. maddeye dayanmaktadır. Buna göre :

"Cemiyetin bütün üyeleri diğer üye ülkelerin siyasal bağımsızlıklarına ve toprak bütünlüğüne saygı göstermeye ve herhangi birine karşı girişilecek bir saldırıyı önlemeye yükümlüdürler."

Cemiyetin oluşturulmasına ilişkin müzakereler esnasında, barışın kollektif bir güvenlik sistemi oluşturularak korunması konusunda çok fazla durulmamıştı. Aslında

pek çoğu kollektif bir zorlama tehdidinin gerçekten caydırıcı olabileceği hususunda endişeli idi. Çünkü herhangi bir saldırının ne zaman nerede olursa olsun barışı tehdit ettiğini düşünseler bile pek çok egemen devletin, özellikle süper güçlerin, askeri güçlerini uyum içinde kullanmaları ihtimali oldukça düşüktü. Devletlerin kendi ulusal çıkarlarını gözardı ederek genel bir yaptırım programını kabul etmeleri, kendi güvenliği tehdit edilmeyen veya çatışmanın içinde direkt olarak bulunmayan devletlerin kaynaklarını, kollektif barışı koruma hareketine aktarmalarını beklemek de oldukça anlamsız görünüyordu. "Teoride, Misak'taki kollektif güvenlik sistemi ileriye doğru atılmış bir adımdır. Ancak pratikte Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler'in geçmişinde görüldüğü gibi, soylu bir idealden, bir ütopyadan farksızdır"(55).

1950'li yıllarda yaşanan Kore anlaşmazlığı ve sonuçta Birleşmiş Milletler'in de dahil olduğu çatışma kollektif bir güvenlik operasyonunun örneğidir. Dr. Arnold Wolfers, Kore olayının Birleşmiş Milletler Ardlaşmasının

---

(55) Joel Larus, "The Myth is Born", From Collective Security to Preventive Diplomacy, op.cit. s.1 - 10

hükümleri altında, kollektif bir zorlama uygulamasının pratikliğinin bir göstergesi olduğunu yerinde bir saptamayla belirlemiştir. Spesifik olarak sorduğu, Kore müdahalesinin ulus-devletler arasındaki geleneksel dış politikalarda radikal bir kopmaya neden olduğu ve sonuç olarak kollektif güvenlik anlamında oluşturulan beklentileri tatmin edip etmediğidir. Ona göre, iki tür, kollektif barışı koruma operasyonu bulunmaktadır. Birincisi gerçek kollektif güvenlik hareketidir. Ancak ikincisi daha ziyade kollektif bir savunma hareketidir. Bu yüzden Kore Harekatının tam olarak ilkinin bir tatbikatı sayılamayacağını iddia eden Dr. Wolfers, Amerika'nın tepkisinin daha çok, Antlaşma'da belirlenen Birleşmiş Milletler polis harekatı görünümünde bir "çevreleme" politikası örneği olduğunu söylemektedir(56). Nitekim Kore'de ateşkes anlaşması imzalandığında Birleşmiş Milletler rejimi derin sorgulamalara uğramıştır. Pek çoklarıda eğer Kore kollektif bir zorlama zaferi idiyse Amerika Birleşik Devletleri haricindeki diğer Birleşmiş Milletler üyeleri bu harekete gerçekten şevkle destekte bulunmamış ve kerhen katılmış idi.

---

(56) Joel Larus, "The Life and Death of the Myth" ; Phase I, "From Collective Security to Preventive Diplomacy", op.cit., s.11-21.

Geçen Kore çatışması ki, kollektif bir barış teşebbüsü en son orada yaşanmıştı, sonrası yeni bir barışı koruma kavramı ortaya çıktı ; "Önleyici Diplomasi", Dag Hammarsköld'ün ifadesiyle "Birleşmiş Milletler'in çabalarının daha geniş bir alanda yürütülmesi". Bu sistem daha güvenli ve sınırlı bir güvenlik düzeni idi. Şiddeti durdurmak için çok özel kuralların uygulanabildiği, yerel saldırıyı genel bir çatışma haline dönüşmeden engellemeyi amaçlayan bir sistemdi. Fikrin babaları olan Birleşmiş Milletler liderleri seçilen durumlarda Birleşmiş Milletler'in mevcudiyetini sağlayarak, barış ve güvenliğin daha gerçekci bir teknikle sağlanabileceğine inandılar. Önleyici diplomasi kavramının daha ne kadar yaşayabileceğini kestirmek zor olmakla beraber, örgütün siyasal koşullarını çağın gereklerine göre düzenlediği göz önüne alınırsa, bu diplomasi türünün, biraz hayal gücüyle kullanılması ve zamanın gereklerine uyması sağlandığı takdirde, çatışan ideolojiler ve rekabet eden çıkarlar ile sarılmış bir dünyanın ihtiyaçlarına cevap verebileceği söylenebilir.

1- Birleşmiş Milletler'in İlk Genel Sekreteri Trygve Lie

Birleşmiş Milletler ilk kurulduğu zaman beş büyük

devletin (İngiltere, Fransa, Çin, Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri) bu teşkilatı kontrol altında tutacağına inanılıyordu. Bu yüzden bu makamın tarafsızlığının şüphe altında olmaması gerekmekte idi. Genel kanı Genel Sekreter'in büyük devletlerin vatandaşları arasından seçilmemesi ancak onlar tarafından da desteklenmesi şeklinde idi. Böyle bir makamı işgal edecek olan insanın hiç bir şekilde milli menfaatleri korumaması, tersine kollektif barış mücadelesinin tarafsız bir sembolü ve sözcüsü olması gerekiyordu.

Genel Kurul 10 Ocak 1946'daki ilk toplantısında başkanın seçimini birinci madde olarak oylamış ve Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak, Trygve Lie'ye karşı kapalı oyla 28'e 23 Genel Kurul Başkanlığını kazanmıştır. Lie daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreterli'ğine aday olduğunda diğer adaylar arasında İngiliz Philip Noel Baker, Müttefik ordular eski başkomutanı General Dwight Eisenhower, Çekoslavakya Dışişleri Bakanı Jan Masaryk, sonradan Kanada Dışişleri Bakanı olan, Lester B. Pearson, eski Yugoslavya Dışişleri Bakanı, Stanoje Simiç, Hollanda Dışişleri Bakanı Eeko Van Kleffens Polonya Dışişleri Bakanı W.Rzymowski, Fransa Dışişleri Bakanı Henri Bonnet, Venezuela'dan C.Parra Pelez ve

İngiltere'den Sir Gladwyn Jebb bulunmaktaydı. Lie adayların içinde ilk sıralarda yer almasına rağmen, süper güçlerden hiç birinin 1 nolu adayı değildi. Lester Pearson Londra'daki ilk Genel Kurul'da en şanslı aday olarak gözüktüyse de bu görünüm Sovyet delegasyonunun Kuzey Amerika Kıtasından bir Genel Sekreter'i prensipte kabul etmeyeceğini belirtmesiyle değişti. Görevin ya İngiliz, ya Fransız ya da diğer bir Avrupalıya verileceği inancı yaygınlaştı. Sovyet delegesi Anderei A.Gromyko ve Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Edward R. Stettinius arasındaki görüşmelerde Lester Pearson'un seçimi Moskava'dan gelen talimatlar üzerine imkansızlaştı. Sırada Lie vardı. Edward Stettinius Güvenlik Konseyi"nin sürekli üyelerini toplantıya çağırdı ve Trygve Lie'nin atanmasını teklif etti. Beş büyükler arasında varılan karar uyarınca ertesi toplantıda ittifakla Trygve Lie Genel Sekreter olarak belirlendi. 1 Şubat 1946'da da Genel Kurul 46'ya karşı 3 oyla kararı onaylayınca Trygve Lie ilk Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri

oldu[57].

Yeni Genel Sekreter Lie'nin bütün devletlere eşit ve bitaraf bir gözle bakabileceği siyasi mazisinden okunabiliyordu[58]. Bir devlet adamı olarak kendini Sovyetlere de sevdirmişti[59].

---

(57) Trygve Lie 16 Temmuz 1896'da Oslo'da dünya'ya geldi. Henüz 16 yaşında , Lise öğrencisi iken, Emekçi Parti'nin Oslo bölümünün başkanı seçildi. 1914 ile 1919 arası Oslo Hukuk Fakültesi'nden mezun olup, Norveç Emekçi Partisi Sekreter yardımcısı olana kadar bu görevi sürdürdü. 1922'de Emekçi Partisi hukuk danışmanı olarak atandıktan sonra 1926'da Ulusal Konsey Üyesi oldu. Burada kaldığı dört yıl boyunca işçi işveren uyuşmazlıklarına çözümler getirdi. Lie, 1939'da Ticaret Bakanı oluncaya kadar 1934'de atandığı Adalet Bakanlığı görevini sürdürdü. Daha sonra Norveç'te Ticaret ve Taşıma görevini üstlenerek 1000 gemi ile dünyanın en büyük nakliyat gücünü kurdu. Daha sonra Alman istilası karşısında hükümeti ile beraber Londra'ya gitti ve Şubat 1941'de sürgün hükümetinin Dışişleri Bakanı oldu. 1943 ve 1945'de Washington ve Moskova'ya gönderildi. Birleşmiş Milletler'le ilk tanışıklığı 1945 San Fransisco konferansının organizasyonu esnasında Norveç delegasyonu baş temsilcisi olarak gerçekleşti. Misakı tasarlayan komisyonda başkanlık yaptı. Lie Mayıs 1945'te Norveç'e gönderilen yiyecek ve giyeceğin yüklenmesini hızlandırmak amacıyla Londra'ya gitti. Daha sonra Oslo'ya dönerek tekrar Dışişleri Bakanlığı'na atandı.

(58) Alfred J.Fischer,"UNO's Trygve Lie", New Republic, C:CXIV, No:2, 25 Mart 1946, s. 404.

(59) Shepard Marley "The real Trygve ; Stalin's tool in the UN ?" Plain Talk, Ekim 1947, s.3

Trygve Lie Genel Sekreter olduktan sonra örgütün büyümesi ve gelişimine katkılarda bulunmuştur. Berlin krizini yatıştırma çabaları ve Kore deneyimleri onun faaliyetlerini belirleme açısından önemli örnekler olarak kabul edilebilir. Gücünü çok yumuşakca değil de biraz taşkınca kullanmayı yeğleyen Lie, İran'ın Sovyetler Birliğini, kendi sınırlarını ihlal ederek anlaşma hükümlerini çiğnediği hakkındaki şikayetini aniden Güvenlik Konseyi'nin gündemine sokmasına karşı çıkmıştı. Lie Nisan 1946'da Konsey'e özel bir memorandum yollayarak İran sorununun gündemden çıkarılmasını savunmuştu. Bunun üzerine bazı Konsey üyeleri memorandumun gönderilmesinden rahatsızlık duyarak, Genel Sekreter'in yetkilerini aştığını aştığını iddia etmişlerdi. Bu gün ise eğer Genel Sekreter böylesine önemli bir konuda yorum yapmaz ise devletlerce şaşırtıcı bulunmaktadır.

Filistin Sorununda ise Lie 1947'de Filistin'in taksimini ve Arap müdahalesinin dudurulmasını aktif bir biçimde savunmuştur. Bu konu 1947 ve 1948 yıllarında Genel Kurul'unda Güvenlik Konseyi'nin de önemle izlediği sorunlardan biri olmuştur. Genel Kurul 28 Nisan 1947'de ilk özel oturumunda Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi'ni kurmuş ve o bölgede gözlemler yapmak üzere görevlendirmiştir. UNSCOP adı verilen bu komite kurulduktan sonraki toplantıda İngilizlerin Filistin'ten

ayrılmalarından sonra yönetimini sağlayacak otoritenin beş üyeli bir Birleşmiş Milletler Komisyonu olarak oluşturulması ile ilgili olarak oylama yapıldı. Genel Kurul'un 1948 tarihli oturumunda ise İngiliz Mandası bölgeden çekilmeden Birleşmiş Milletler aracısının teşviki ve Filistin'in gelecekteki durumu ile ilgili barışçı bir çözüme ulaşılması için oylama yapılmıştır(60). Kont Folke Bernadotte, ki kendisi Trygve Lie'nin arkadaşı bir İsveçli'dir, Mayıs 1950 de arabulucu olarak atanmıştır.

Genel Sekreter Filistin sorunu boyunca aktif bir rol oynamıştır. Lie Orta Doğu'daki durumla ilgili düzenli irtibat kurarak yakın ilgisini esirgememiştir. Filistin saha görevlisi şöyle demekte idi "eğer yararlı olacağına inansa idik, belli delegelerle görüşmesini ve onlara baskı yapmasını isterdik ve o da yapardı. Lie konferansları buraya kadar taşır, seyrini bize iletirdi"(61)

1950'li yıllarda ise Çin'in temsili konusunda açıkca Çin'i desteklemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti komünis hükümeti 1949 yılında Milliyetçi Çin hükümetini Formoza

---

(60) Year book of the United Nations,1947-48 Draft (resolution A/552) United Nations : Office of Public Information 1948, s.281.

(61) Schwebel., a.g.e. p.53.

adasına sürerek Çin devletini tek başına temsil etme yetkisini istemişti 8 Ocak 1950'de Güvenlik Konseyi'ne yapılan bu başvuru, üyeler tarafından rededilmiş, bunun üzerine Sovyet temsilcisi Konsey'i terk ederek toplantılara bir süre katılmamıştır. Trygve Lie 8 Mart 1950 tarihinde üye devletlere bir memorandum göndererek, üyelerin Birleşmiş Milletler organlarında temsili ile hükümetlerinin tanınmasının birbirlerinden ayrı meseleler olduğunu belirtmiş ve üye devletlerin temsil meselesinde oylarını kullanırlarken, ilgili hükümetin Birleşmiş Milletler Andlaşmasındaki vecibeleri yerine getirmeye "muktedir ve istekli" olup olmadığının göz önünde bulundurulmasını tavsiye etmiştir(62).

Trygve Lie örgütün prestijini artırmak ve ülkelerarası görüşmelerde daha iyi atmosfer yaratmak için birşeyler yapılması gerektiğini düşünüyordu. 21 Mart 1950'deki konuşmasında "Biz ne istiyoruz dünya ne istiyor" başlığı altında yirmi yıllık bir program sundu. Neden yıl gibi uzun bir süre seçtiği sorulduğunda ise

---

(62) Security Council, Official Records, Fifth Year, 459 th meeting (January 10, 1950) s.1-4.

"Barış sorunu hemen çözülecek bir sorun değildir, zaman ister" demiştir[63]. Lie konuşmasına gösterilen ilgiden cesaretlenerek 10 noktalık bir memorandum yayınladı. Bir önsöz ve on maddeden oluşan memorandum şunları öngörmekte idi[64].

1- Güvenlik Konseyi, Dışişleri Bakanları ya da diğer hükümet görevlilerinin iştiraki ile toplantılara başlamalıdır.

2- Atom enerjisinin kontrolü için yeni çabalar gerekmektedir.

3- Hem nükleer hem de konvansiyonel silahlara yeni bir yaklaşım,

4- Silahlı Kuvvetler konusunda, Andlaşmaya uygun olarak yeni bir anlaşmaya varmak için ciddi çalışmalar,

5- Evrensel üyelik için daha çok yol almak,

---

(63) Transcript of Press Conference by Mr. Lie, UN Office of Public Information, Press and Publications bureau, Mart 24, 1950, s.4.

(64) The Road to Peace-A Twenty year United Program-Memorandum by Secretary-General Trygve Lie, Haziran 6, 1950, United Nations Bulletin , 8: 510-13, Haziran 15, 1950.

6- Geniş çaplı sermaye yatırımları ve teknik yardımlar konusunda sağlam ve ciddi bir program oluşturmak,

7- İhtisas kuruluşlarına daha aktif bir rol verilmesi,

8- İnsan haklarına daha geniş uyum ve saygı gösterilmesi,

9- Barışcı çözümlerin teşviki için Birleşmiş Milletler'in daha fazla kullanımı,

10- Birleşmiş Milletler mekanizmasının kullanımının uluslararası hukukun gelişimi için hızlandırılması gerekmektedir.

Lie memorandumu hazırladıktan sonra bizzat Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman'a, İngiltere Başbakanı Clement Atlee'e, Fransa Başbakanı George Bidault'a ve Sovyetler Birliği Lideri Stalin'e sundu. "Ancak barış misyonu bundan daha kötü bir zamanlama ile başlatılamazdı. A.B.D., Fransa ve İngiltere'yi yeniden silahlandırma çalışmalarına başlamış, Sovyetler Birliğine karşı bir tedirginlik hasıl olmuştu. Zaten Lie'nin dönüşünden üç hafta sonra da Kore olayı patlak vermişti.

Bu memorandumun belki tek sonucu Genel Kurul'un beşinci olağan toplantısında 51'e 5 oyla Genel Sekreter'in çabalarını övmesi oldu."(65)

Lie aslında perde gerisinden pek çok meseleyi halledebilirdi. Ancak o hem önlere çıkmayı sevmesi ve hem de bazı konularda hangi tarafı desteklediğini belirleyememesi nedeniyle çeşitli tepkilere maruz kaldı. Örneğin 1947 Truman doktrinini onayladığı söyleniyorsa da tatmin edici bir açıklamada bulunmadı ; 1948'de Marshall Planı'nı ve Birleşmiş Milletler ordusu fikrini desteklediğinden Sovyetler'in güvenini kaybetti. Aracı olarak 1947'de Filistin'in taksiminde ve 1949'da Libya'ya egemenlik verilmesinde önemli rol oynadı(66).

Trygve Lie, Genel Sekreterliği zarfında, bütçe müzakereleri dışında Genel Kurul toplantılarına pek katılmadı. Güvenlik Konseyi toplantılarında ise İran ve Kore ile ilgili tartışmaların haricindeki toplantılara iştirak etmedi. Ancak Güney Kore Cumhuriyetini savunmaya

---

(65) Richard J.Miller, Dag Hammarskjöld and Crisis Diplomacy, Oceana Publications, Pyramid Books, New York, 1961, s.14.

(66) Ataöv, a.g.e, s.87

karar verdiğinde Birleşmiş Milletler'i harekete geçirmek için çok çalıştı. Her ne kadar devletlerce yetkisini aşan davranışlarda bulunmak suçlandı ise de mazisine bakıldığında, siyasal sorumlulukların sınırlarını sürekli zorlamış olması çok da şaşırtıcı değildir. Kabul edip üstlendiği yönetimsel, teknik ve mali sorumluluklarını farklı derecelerde yorumlamış ve farklı biçimlerde uygulamıştır.

Genel Sekreter'in siyasal etkisini kullanabileceği çeşitli yollar vardır. Lie'nin görüşlerini ve davranışlarının özel ve genel nedenlerini Genel Kurul'a sunduğu yıllık raporlarda belirtmiştir. Genel konuşmalarında da hükümetleri dolaylı olarak veya direkt olarak etkilemeye çalışmıştır. Üye hükümetlerle olan ilişkilerinde gerek elçilikler düzeyinde,gerek başkentleri ziyaretlerinde ve gerekse resmi temaslarında üye ülkelerin davranışlarını etkileme ve yönlendirme arayışında olmuştur. Birleşmiş Milletler Andlaşmasında verilen yetkiye dayanarak, Konsey ve Genel Kurul'un prosedürel kuralları-na uygun olarak konuları gereken organların dikkatine sunmuştur. Ayrıca bu konuların tartışıldığı ve ilgili kararların alındığı organlarıda etkilemeye çalışmıştır[67]. Bütün bu yöntemleri Lie, faal olarak ve başarıyla kullanmıştır.

---

(67) Goodrich, a.g.e., s.139

Kimse onun girişimciliğini ve gayretini inkar edemez[68].

Politik girişimciliğinin bir sonucu olarak Lie, çoğu zaman Güvenlik Konseyi'nin sürekli üyelerinin itimadını tam anlamıyla kazanamadı. İran konusundaki müdahalesi (1946) daha sonra onun yetkileri sınırı içerisinde kabul edilmesine rağmen Amerika Birleşik Devletleri tarafından hoşnutsuzlukla, İngiltere tarafından da kızgınlıkla karşılandı. Pekin hükümetinin temsilcileri ile ilgili tavrı da Amerikan hükümetinden çok sert tepki gördü. Kore ile ilgili girişimleri ise Amerikan hükümetinin desteğini almasına rağmen, Sovyetler Birliğinin düşmanca reaksiyonuna neden oldu. Her ne kadar Güvenlik Konseyi'ni 25 Haziran'da toplantıya çağıran Amerika Birleşik Devletleri oldu ise de, Kuzey Korelilerin saldırgan kabul edilmesi hareketlerinin uluslararası barışa bir tehdit olduğunun ve Güvenlik Konseyi'nin bu bölgede barışı korumak için harekete geçmeye yükümlü olduğunun benimsenmesi konusunda Lie en önemli rolü üslenmiştir[69].

---

(68) Schwebel, a.g.e. s.38.
(69) Nicholas, a.g.e. s.155 - 170

A- Kore Savaşı ve Lie

Lie'nin Genel Sekreter'liğinin son dört yılında soğuk savaş en üst noktasına erişmişti. Lie'nin kaderini belirleyen Kore Savaşı, Doğu-Batı çatışmasının örneklerinden birini oluşturmuştur.

Kore savaşının ilk aşamalarında Birleşmiş Milletler'in prestiji en düşük seviyesine inmiş, Doğu-Batı gerginliğini azaltmaktaki acizliği iyice belirginleşmişti. Yunan iç savaşı, Berlin Ablukası, Çekoslavakya'daki komünist darbe, Çin'de komünistlerin başa geçmesi ve Sovyetler Birliği'nin Çin'in Birleşmiş Milletler'e girebilmesi için Güvenlik Konseyi'ni terketmesi ve altı buçuk ay dışarıda kalması, Amerika Birleşik Devletlerinin bölgesel güvenliği sağlayıcı düzenlemelere yönelmesi ve sonuçta NATO ve VARŞOVA Paktlarının oluşturulması dönemin önemli olayları olmuştur.

Kore olayı, uluslararası bir örgütün almış olduğu ilk zorlama tedbiri olması açısından oldukça önem taşımaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonunda iki büyük devlet Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği aralarında bir anlaşma yaparak Kore'nin A.B.D., Sovyetler Birliği, İngiltere ve Çin'in ortak vesayeti altında

alınmasını kararlaştırdılar. Ancak Sovyetler Birliği Temmuz 1945 tarihli Potsdam Konferans'ında Uzak Doğu savaşına katılmaya karar verince, askeri harekat bakımından Kore toprakları ikiye ayrıldı. Pasifik'te Japonya ile yapılan savaş sonuçlanırken, Kore'de 38. paralelin kuzey kısmını Sovyet kuvvetleri, güney kısmını ise Amerika Birleşik Devletleri kuvvetleri işgal altında bulunduruyordu. İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde fiilen ikiye bölünen Kore konusunda gerek A.B.D.-Sovyet münasebetleri, gerekse Birleşmiş Milletlerin çabaları olumlu sonuç vermedi. Bunun üzerine A.B.D. konuyu 1947 Eylül'ünde Genel Kurul'a getirdi. Genel Kurul'un kararı Sovyetler Birliği ve A.B.D.'nin birliklerini Kore'den çekerek, serbest seçimler düzenlemeleri şeklinde oldu. Ancak Sovyetler Birliği Birleşmiş Milletler temsilcilerinin Kuzey Kore'ye girmesine izin vermeyince Amerika Birleşik Devletleri 10 Mayıs 1948'de Güney Kore'de seçimler düzenledi. Bunun sonucunda Syngman Rhee'nin başkanlığında Güney Kore Cumhuriyeti kuruldu ve bu şekilde kurulan yeni hükümet bütün Kore'nin meşru hükümeti ilan edildi. Sovyetler Birliği'de 1948 Ağustosunda bir seçim düzenleyerek 9 Eylül 1948'de Kuzey Kore Cumhuriyetini kurdu.

Kore Asya'nın stratejik konuma sahip bir ülkesi idi ve Güney Kore ve Japonya'da Amerikan askeri birliklerinin bulunduğu da gözönüne alınırsa A.B.D. stratejik açıdan kuvvetli duruma gelmiş bulunuyordu. Sovyetler Birliği Çin'de komünist hükümetin işbaşına gelmesiyle Sovyetler Amerikan etkisini azaltmak için harekete geçtiler. 25 Haziran 1950'de Kuzey Kore kuvvetlerinin 38. paraleli geçerek Güney Kore'ye saldırması üzerine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi hemen bir karar alarak, Kuzey Kore kuvvetlerinin barışı bozduğunu belirtmiş, Kuzey Kore makamlarından saldırıyı hemen durdurarak geri çekilmelerini istemiştir. Kararda aynı zamanda Birleşmiş Milletler üyelerinin kararın yürütülmesi için her türlü yardımda bulunmaları, Kuzey Kore'ye ise yardımdan kaçınmaları öngörülüyordu(70). Güvenlik Konseyi'nin 25 Haziran tarihli kararından sonra Kuzey Kore makamlarının kuvvetlerini geri çekmemeleri ve saldırıya devam etmeleri üzerine 27 Haziran'da ikinci bir karar alarak Birleşmiş Milletler üyelerinin "Silahlı saldırıyı defetmek ve bölgede barış ve güvenliği yeniden kurmak için Kore Cumhuriyeti'ne gereken yardımda bulunmalarını tavsiye etmiştir(71).

---

(70) Security Council, Offical Records, Fifth Year, s.16
(71) Ibid.

Bu bir tavsiye kararı almakla beraber Birleşmiş Milletler üyesi olan elli üç devlet, karara uyacaklarını Genel Sekreter Lie'ye bildirmişlerdir. Nitekim 7 Temmuz 1950'de alınan bir karar uyarınca harekata katılacak devletlerin A.B.D.'nin otoritesi altında bulundurulacak Birleşik Komutanlık (Unified Command) emrine gireceği belirtilmiştir. Başkan Truman ise 8 Temmuz 1950'de General Dauglas Mc Arthur'u kuvvetlerin başkomutanı tayin etmişti(72). Meydana gelen çarpışmalara Ekim ayında komünist Çin birlikleri de dahil olunca dengeler bozulmuş ve Sovyet delegesinin de Güvenlik Konseyi'ne dönmesi üzerine kararlar alınamaz hale gelmiştir. Buna rağmen Çin hükümetinin teklif edilen ateşkes çağrısını redetmesi üzerine 1 Şubat 1951'de Genel Kurul, Komünist Çin'in müdahalesinin yeni bir tecavüz teşkil ettiğini bildiren bir karar almıştır(73). Daha sonra da Çin'e ambargo uygulanmasını öngören bir karar Genel Kurul'ca onaylanmıştır(74).

Güvenlik Konseyi'nin daha önceki toplantıları boykot eden Sovyet temsilcisinin dönüşüyle işleyemez hale

---

(72) Daha fazla bilgi için bkz.Glen Paige, 1950: Truman's Decion the United States enters the Korean War, Chelsea House Publishers, New York, 1970.

(73) Resolution 498. (V), 1 Şubat 1951.

(74) Resolution 500. (V), 18 Mayıs 1951.

gelmesi üzerine Amerika Birleşik Devletleri Genel Kurul'a yetki veren bir karar teklifi sunmuştur. Bir iki ufak değişiklikle bu karar 3 Kasım 1950'de kabul edilmiştir(75). Barış için Birleşme" adını alan bu karar (Uniting for Peace Resolution) kısaca, barışın tehdit edildiği, bozulduğu ya da bir tecavüz durumu oluştuğunda, Güvenlik Konseyin'de veto sebebiyle karar alınma güçlüğü çekildiğinde, Genel Kurul'un bu konuyu görüşme yetkisine sahip olacağını belirtiyordu. Daha sonraları da Genel Kurul'un olağanüstü toplantı yaptığı ve "barış için birleşme" kararına dayandığı durumlar, 1956'da Macaristan, yine 1956'da Süveyş, 1958'de Lübnan ve Ürdün ile Kongo olmuştur.

Trygve Lie'nin olayı ile ilgili tavrı onun sekreterlik yaşamı açısından bir dönüm noktası olmuştur. Byron Price'nin da dedeği gibi "Trygve Lie'nin derhal ve müspet olarak tepkisi Birleşmiş Milletler'i harekete geçiren ana yay olmuştur"(76). Lie'nin saldırıdan haberdar olur olmaz konuyu önemle izlemesi ve duruma hakim olması onun sekreterlik yetenekleri ve girişimciliği açısından belirgin bir örnektir. Lie, Güvenlik Konseyi'nin öğleden

---

(75) Resolution 193 (III). 3 Kasım 1950.

(76) Byron Price,"The Secretariat", Annual Review of the United Nations Affairs :1951, ed. Eagleton and R.N. Swift, New York, New York University press 1957, s.330.

sonra oturumunu açarken," bu olay son derece ciddi bir hadisedir ve barışa karşı bir tehdit oluşturmaktadır" diyerek Güvenlik Konseyi'nin konuyla ilgili en yetkili organ olduğunu vurgulamıştır(77). Lie'nin konuyu Güvenlik Konseyi'ne getirerek derhal bir önlem alınması ve bir askeri kuvvet oluşturulması konusundaki düşünceleri Sovyetler Birliği tarafından sert tepki görmüştür.

Trygve Lie eğer bütün problemlere bu kadar önem vererek, iki ayağıyla atlamasa belki daha başarılı olabilirdi(78). Örneğin Haziran 1952'de Lie, Kore devlet Başkanı Syngman Rhee'e bir mesaj yollayarak, Rhee ve Kore Meclisi arasındaki çatışmadan derin endişe duyduğunu belirterek, Dr. Rhee'nin sıkıyönetim ilan etmesini ve Meclis üyelerinden bazılarının tutuklanmasını protesto etti. Mesaj şöyle devam ediyordu. "Anayasal ve demokratik süreçlere bağlılık, saldırganlığı reddeden ve ekonomik düzelmeyi teşvik eden Birleşmiş Milletler üyeleri arasına katılmak için, kaynakları iyileştirip geliştirmede en gerekli şeydir. Dr. Rhee, bunun üzerine Lie'ye son derece sert bir cevap vererek, "Genel Sekreter'in

---

(77) Trygve Lie, In the Cause of Peace, The Mac Millan Company, New York, 1954, s.330.

(78) Miller R., a.g.e. p.18

Güney Kore'nin siyasal durumunu bir hakem gibi değerlendirirken, ikinci elden alınan raporlara ve prematüre sonuçlara dayandığını iddia etmiştir[79].

Kore'de Birleşmiş Milletler Kuvvetleri ile Komünist Çin ve Kuzey Kore Kuvvetleri arasındaki çatışma üç yıl kadar sürmüştür. Sonuçta imzalanan 27 Temmuz 1953 tarihli mütareke anlaşmasıyla Kuzey ve Güney Kore arasında eskiden belirlenen hattan, yani 38. paralel çizgisinden geçmek suretiyle belirlenmiştir. Komünist Çin ve Kuzey Kore Kuvvetleri de amaçlarına ulaşamayarak eski statüyle yetinmek zorunda kalmışlardır.

---

(79) Thomas J.Hamilton, "UN chief Warns Rhee on Tactics Sees Threat to Democratic Korea, New York Times, 7 Haziran 1952.

B- Lie'nin İstifası

Kore anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler organları üzerindeki etkisi yalnız Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi ile ilgili kalmadı. Sovyetler, Genel Sekreter'i İngiliz ve Alman diplomasisinin bir aleti olarak kabul ettiklerini bildirerek, davranışını benimsemediklerini ifade ettiler. Lie, Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin aldığı Kuzey Kore aleyhtarı kararların icra organı olarak hareket ederken, "Kendimin ve Genel Sekreterlik kurumunun kollektif güvenlik anlayışına hayat verdiğini umuyor ve bekliyorum[80] diyordu. Ancak Sovyetler Birliği ve uyduları kararların illegal oldukları (Barış için birleşme de dahil) görüşünde olduklarından Genel Sekreter'in davranışını da illegal kabul etmekte idiler. Nitekim 1951 Şubat'ında Lie'nin görev süresi bitmek üzere iken Sovyetler Birliği Güvenlik Konseyinde Lie'nin yeniden atanmasını veto etti. Amerika Birleşik Devletleri de kendi açısından bunu bir prensip meselesi haline getirerek, Genel Sekreter'in örgüte bağlılığından dolayı cezalandırılamayacağını ve diğer olası adayları da

---

(80) Nicholas, a.g.e. s.170.

kendisinin veto edeceğini açıkladı. Bunun üzerine girilen ikilem sonucu Trygve Lie, bir dönem daha Genel Sekreter olarak atanamadı ancak Genel Kurul'da aldığı 46 evet, 5 çekimser, 8 hayır oyuyla görevine üç yıl daha devam etti. Yani "prensip kurtarıldı ama mutlu sona ulaşılamadı". 1951 Şubat'ında Sovyetler Birliği Lie'yi Genel Sekreter olarak kabul etmediğini ısrarla tekrar etti. Böylece Lie'yi hem kişisel olarak yıprattılar, hem de resmi ve gayri resmi olarak boykot ettiler. Bu Lie'nin en yakın destekçilerinin bile, artık ne kadar gayret etse de örgütün çıkarlarını tam olarak koruyamayacağını ve tüm üyelerin güvenini yeniden elde edemeyeceğini anlamasına yol açtı(81). Bu arada Amerika Birleşik Devletleri'nde de bir takım yeni gelişmeler Lie'nin pozisyonunu zorlaştırıyordu. 23 Temmuz 1949'da Amerika Senatosunun yirmi sekiz Sekreterya mensubunu komünistlikle itham etmesiyle sekreteryada sadakat meselesi ortaya çıktı(82). Kasım 1952'de gönderilen Federal Jüri'nin Birleşmiş Milletler'e bir grup hain Amerikan vatandaşının sızdığı konusunda kanıtlar bulunduğunu iddia etmesiyle Mc Carty bunalımı doruğa

---

(81) İbid.

(82) John Hickerson, "American Citizens in the UN Secretariat", United States State Department Bulletin, 12 Ocak 1953, s.57-63.

çıktı.

Aslında, hiç bir Amerikalı Birleşmiş Milletler görevlisi o zaman ya da daha sonra, hiç bir Amerikan Mahkemesi tarafından ajanlıkla veya yıkıcılıkla suçlanmadı. Bununla beraber Genel Sekreter karşılıklı iki ateş arasında kaldı. İtham edenler böyle bir olaya göz yummakla suçlarken, Sekreterya'nın uluslararası bağımsızlığı konusunda tedirginlik duyanlar onu A.B.D. saldırılarına karşı katı bir tutum almamakla suçladılar. Nitekim 8 Haziran 1953 tarihine kadar tam kırk sekiz Sekreterya memurunun komünistlikleri sabit olduğundan ve bu husus Birleşmiş Milletler gibi uluslararası bir örgütte memurluk yapmanın özellikleri ile bağdaşmadığından görevlerinden el çektirildiler(83).

Trygve Lie, kendisinin bu görev için ne kadar uygun biri olduğu göz ardı edilerek şiddetli tepki ve baskılara hedef oldu. Genel Sekreterlik kurumunun geleceği ve gelen baskıların tabi bir sonucu olarak Lie 10 Kasım 1952'de, uzatılan sürenin dolmasından

---

(83) Genel Sekreter lüzum gördüğü takdirde herhangi bir Sekretarya memurunun masuniyetini kaldırma hakkına sahiptir. (Ayrıcalık ve muafiyetler Sözleşmesi 20. bendi)

bir süre önce dinlenmek üzere ayrıldığını açıkladı.

Birleşmiş Milletler kurumunun özelliği gereği Genel Sekreter hem üyelere hem de Birleşmiş Milletler'e hizmet etmelidir. Eğer bir veya daha çok devletin bir hareketi şartı ihlal ediyorsa Genel Sekreter'in tavrı açıktır. Genel Sekreter'in tarafgirliği, doğruluktan yana olsa bile kabul edilemez. Nitekim Lie doğru bulduğunun yanında yer alarak kendine bu kaderi hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler tarihinde de hiç bir Genel Sekreter onun durumuna düşmemiştir(84).

---

(84) Nicholas, a.g.e. 170

2- Birleşmiş Milletler'in İkinci Genel Sekreter'i Dag Hammarskjöld

Trygve Lie'nin görev süresi boyunca Birleşmiş Milletler bir ölçüde çevresinden bağımsızlaşmış, kendi yönetimine haiz bir örgüt haline gelmeye başlamıştı. Sekreterya görevlilerinin üzerindeki yoğun Amerikan baskılarına karşı savaştığı, Kore'deki komünist saldırısına karşı en ön saflarda mücadele ettiği halde Lie, esas olarak soğuk savaşın bir kurbanıydı. Örgüte en önemli katkısı diplomatik aktiflik statüsünü kazandırmış olmasıydı. Görüşlerinin danışma organlarından önce duyulmasını sağlıyor ve varolan çatışmalarda arabulucu olarak aktif bir rol oynuyordu. Ancak esas başarısızlığı örgütün sorunları barışçı çözmede kullanılabilecek önemli bir araç olduğu imajını tam verememesiydi.

Lie'den sonra Genel Sekreter olarak atanacak olan kişinin seçimi oldukça zor görünüyordu. Adaylar arasında Meksikalı Doktor Luis Padilla Nervo, İran'lı Nasurullah Entezam, Filipinli General Carlos Romulo ile bütün eski Genel Kurul Başkanları, Ekvator eski devlet başkanı Galo Plazo Lasso, ECOSOC eski başkanları, Hintli Ramaswami Mudaliar, Dr. Charles Malik ve Şili'li Dr. Hernan Santa Cruz

bulunmaktaydı.

Genel kanı seçilecek kişinin "büyük beşlerden" (Big Five) olmayacağı ve Sovyetler Birliği'nin de NATO'ya üye ülkelerin vatandaşlarına ya da Kore'ye birlik göndermiş olan ülkelerin vatandaşlarına veto uygulayacağı idi. Geriye Asyalı, Afrikalı, Latin Amerika'lı ve İskandinav ülkeleri kalıyordu.

Güvenlik Konseyi konuyla ilgili olarak 11 Mart'ta toplandı. Amerika Birleşik Devletleri'nce desteklenen aday Lester B.Pearsan'a karşı, Sovyetler Birliği 58. vetosunu kullandı. Bunun üzerine Genel Sekreter'in seçiminin oldukça zor olacağı ve bütün ülkelerinde üzerinde anlaşmaya varabilecekleri bir kişiyi bulmanın nerede ise imkansız olduğu fikri oldukça yaygınlaştı. Ancak, Fransa hiç beklenmedik bir biçimde İsveç'li Dag Hammarskjöld'ün teklifini gündeme getirdi. 31 Mart'ta yapılan gizli oylamayla Hammarskjöld göreve atandı. Pek çok kişi için sürpriz olan bu kişinin seçimi, Lie'den sonra Genel Sekreterlik kurumunun güvenilirliği ve geleceği açısından son derece isabetli bir karar olmuştu.

Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld[85] Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i olarak atandıktan sonraki ilk iki senesini Birleşmiş Milletler sekreteryasının nasıl çalıştığını öğrenmeye adadı. Kendi seçtiği uzmanlar grubuna sekreterya'nın çalışma tarzını, düzenini incelettikten sonra Sekreterya bünyesinde bazı değişiklikler yapmaya karar verdi. Ancak diğer organlarla işbirliği halinde çalışırsa Sekreterya'nın en iyi performansı gösterebileceğine inandı.

Dag Hammarskjöld örgütün otonom hale gelmesinde belirgin bir ilerleme kaydetti. Bir konuşmasında Birleşmiş Milletler'in geleceği için iki alternatif gösterdi. "Ya çıkar ve ideoloji uyuşmazlıklarını, barış içinde var olabilirler düşüncesiyle, örgütü basit bir konferans platformu haline getirmeli, ya da, hükümetlerin hem barış amacıyla kullandıkları hem de uyuşmazlıkları çıkar çıkmaz veya daha çıkmadan önleme konusunda

---

(85) Hammarskjöld 29 Temmuz 1905'te İsveç'te doğdu. Birinci Dünya Savaşı boyunca İsveç Başkanı olan Hjalmar Hammarskjöld'ün dördüncü çocuğu idi. Üniversite yıllarında Fransız filolojisi okumasına rağmen, sonraları Cambridge Üniversitesinde Lord Keynes'le çalıştı. 31 yaşında Maliye Bakanlığı Sekreter yardımcısı oldu. 1945'de Dışişlerine atandı ve sandalyesiz bakan olarak dört yıl çalıştı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda ve Avrupa Ekonomik işbirliği örgütünde (OEEC) İsveç delegesi olarak göreve aldı ve hayatı boyunca hiç bir siyasi partiye üye olmadı.

tüm devletlerin tam yetki verdikleri aktif ve dinamik örgüt haline sokmalı"[86]. Dag Birleşmiş Milletler'in uluslarüstü bir güç olarak var olmasını amaçlayan ikinci alternatiften yanaydı. İşin gerçeği Birleşmiş Milletler'in üye ülkelerin genel iradelerinin üstünde birşeyler yapabileceğine, ancak uluslararası çıkarın temsilcisi olan Genel Sekreter'in ahenkli bir çalışma konusunda aktif olmaması ve Misak'taki otoritesinin tamamını kullanmaması durumunda, düşünülenin çok daha altında bir performans elte edebileceğine inanıyordu.

Hammarskjöld Lie'nin halefi olarak ondan daha talihli idi. Genel Sekreter seçildikten sonra ill görevinin Genel Sekreterlik kurumuna duyulan güveni yeniden tesis etmek olduğuna inandı. İçeride Sekreterya'nın moralini ve standartlarını siyasal ve ekonomik baskılardan kurtararak yükseltmeye çalıştı; dışarıda ise erken davranışlardan kaçınarak kendisini "sessiz diplomasinin" (quiet diplomacy) havarisi ilan etti. Nitekim 25 Haziran 1955 tarihinde yaptığı konuşmada "sessiz diplomasi" denilen metodu uygulamakta olduğunu açıkca beyan etti[87].

---

(86) Introduction to Annual Report of the Secretary-General on the work of the organization, August, 1961, (A/4800/a.d.d.1), s.1.

(87) "International Cooperation within the UN an address at the University of California, United Nations Convocation, Berkeley" Three University Addresses on Service to the Community of Nations, New York United Nations, 1955.

Bunde Lie'nin politik geçmişinden farklı olarak eğitiminin ve mülki hizmetinin büyük faydasını gördü. Bir ekonomist olarak Hammarskjöld İsveç Milli Bankası'nda (Swedish National Bank) Başkan ve akabinde İsveç Dışişleri Bakanlığında Direktör olmadan önce İsveç finans departmanında hizmet vermişti. Sosyal Demokrat hükümet yönetiminde de kısa süre yaptığı sandalyesiz bakanlık tarafsızlık geleneğini etkilemedi, zaten ne bir partiye üye idi ne de herhangi bir seçim kampanyasına katılmıştı. Bu uygun mazisi sayesinde Doğu-Batı çekişmelerinden uzak kalmayı başarmış ve Birleşmiş Milletler'de iyi yıllar geçirmiştir(88).

Hammarskjöld üyelerin güvenini kazanmakta oldukça başarılı oldu. Tarafsızlığının bir göstergesi olarak alt kadrolarını farklı ideolojilerden farklı ülke vatandaşlarından oluşturdu. Konferansın Sekreterya'sına Amerikalı Ralph Bunch'u, Rus İlya Tchernychev'i ve Norveç'li G.Randers'i getirerek tüm ülkelerce benimsenebilecek bir idari kadro oluşturdu. Kadrolarını yaparken çeşitli gruplardan temsilciler olmasına özen gösterdi.

---

(88) Nicholas, a.g.e., s.155-170. Daha fazla bilgi için Bkz. Dag Hammarskjöld, The International Civil Servant in Law and in Fact., Oxford University Press, London, 1961.

Konferans Genel Sekreterliği'ne A.B.D.'li olan W.G. Whitman'ı getirirken, Genel Sekreter Yardımcılığı'na bir Sovyet vatandaşı olan V.S. Vavilov'u atadı.

Genel Sekreter'in politik rolünü arttırmak ve Birleşmiş Milletler'in uluslararası aktör olarak boyutlarını genişletmek için Hammarskjöld'de bir çok önemli vasıf bulunmaktaydı. Baş Yönetim görevlisi ya da Sekretarya'nın başı olarak uzman bilgisi ve zorunlu yetkiliğinden kaynaklanan bir güce sahipti. Kendi Genel Sekreter Yardımcısı Ralph J.Bunche, onun için şöyle demişti. "Dag Hammarskjöld sekiz yıl boyunca her zaman saygı duyduğum bir insandı. Herkesçe bilinen ve fazlasıyla hakettiği ününü, zekası, akılcılığı ve cesareti sayesinde kazanmıştı. Bizler, yani onunla çalışma şerefine sahip olan tüm personel onu gözüpek, problemlere meydan okuyan fakat hiç bir zaman dikkatsiz ve kayıtsız davranmayan biri olarak bilirdik. Onun hesap etmeden ya da kendine hakimiyetini kaybederek herhangi bir davranışta bulunduğunu görmedik. Tabi bazı zamanlar patladı; püskürdü. Siyasi zamanlama konusunda esrarengiz bir yetisi, sanki altıncı hissi vardı ki bu bence hayatını adadığı Birleşmiş Milletler Örgütü'ne en büyük katkı sağlayan

vasfı idi"(89).

Hammarskjöld'ün barış ve güvenlik müzakerelerinde baş aktör olarak katılmak istemesi, sadece kendisine Şart'ın 99. maddesiyle verilen yetki ile değil, hem Lie'nin emsal davranışlarından ve hem de ortak çıkarların düzenlenmesi amacıyla sekreterlik pozisyonunun üye ülkelerce meşrulaştırılması istemiyle desteklenmekteydi. Ayrıca Genel Sekreter'in yeteneklerinin mükemmelliği, her türlü kaynağı en son noktasına kadar esnekleştirebilme kabiliyeti, Birleşmiş Milletler otoritesini kurmasını sağlamaktaydı. Hammarskjöld taki çevre şartları onu daha aktif olmaya itinceye kadar her tarafla iyi ilişkiler içinde olmuştur.

Hammarskjöld'ün açık diplomasiye ilk geçiş teşebbüsü Genel Kurul'un 1954 tarihli bir isteğine karşılık Çin'de tutuklu bulunan 11 Amerikan havacısının serbest bırakılması konusunda olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin teklifi üzerine Genel Kurul'da 47'ye 5 oyla alınan karar uyarınca Genel Sekreter'den"Birleşmiş Milletler adına tutukluların serbest bırakılması konusunda

---

(89) Ralp J.Bunche "The United Nations Operation in Congo", From Collective Security to Preventive Diplomacy, op.cit., s.410.

çaba göstermesini" istemiştir[90]. Bunun üzerine bizzat Pekin'e kadar giden Hammarskjöld çeşitli müzakerelerden sonra, Ağustos 1955'de havacıların serbest bırakılmasını sağlamıştır. Bu olay Genel Sekreter'in diplomatik kapasitesine gittikçe artan bir güven oluşturduğu gibi örgüte duyulan itimadı da pekiştirmiştir. Diğer faktörlerin yanı sıra bu hareket Genel Sekreterliğin otoritesinin kaynağı açısından bir düzenleme ortaya koymuştur. Bu otorite ona Birleşmiş Milletler'in herhangi bir organı tarafından hukuken tanınmış özel bir konu için verilmiş bir güç değil, Birleşmiş Milletler Şartınca hukuken tanınmış bir yetki idi. Yani bir devletin Sekreter'in bir teşebbüsünü reddetmesi için Sekreter'in Şart'taki yetkilerinin sınırlarını aşmış olması gerekmekteydi. Görüldüğü gibi Birleşmiş Milletler'in diğer organları tarafından teşebbüs edilip, devletlerce kabul edilmeyen herhangi bir aktivite Sekreter tarafından uygulandığında aynı tepkiyle karşılaşmayabilmektedir.

Dag Hammarskjöld 1954 sonrasında Orta Doğu'da gittikçe şiddetlenen düzensizlik ve bu krizin körüklediği Doğu-Batı çatışmasında barışçı çözümlere konu olan

---

(90) ORGA Ninth Session, Resolution 906(IX)"Complaint of detention and imprisonment of United Nations Military personnel in violation of the Korean Armistice Agreement" Supplement No.21(A/2890), s.56.

aktivitelerde Birleşmiş Milletler'in en aktif kişisi haline geldi. 1954 ile 1956 arasında barışla ilgili kararların 26'sının 16'sında sorumluluk aldı. (1954'e kadar 14'e 1 idi)(91). Lie'nin incelikten yoksunluğunun aksine, davranışlarındaki ustalık Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararlara bile etkide bulunmasını sağladı. 1956 Süveyş Buhranı'ndan sonra Orta Doğu'da oluşturup yönettiği Birleşmiş Milletler Acil Kuvveti (UNEF) onun vazgeçilmez bir insan olmasını sağladı. Ancak aynı dönemlerde Macaristan'a müdahale konusundaki çabalarının bir sonuç doğurmaması büyük devletlerin rızası olmadan Hammarskjöld'ün bile başarılı olmasının ne kadar güç olduğunu göstermekte idi.

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 99.maddesinin verdiği yetkileri asıl kullanan Dag Hammarskjöld olmuştur. Onun 1954'ten sonraki aktif siyasi rolü Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin istekleri üzerine gelişmişsede 99. madde Genel Sekreter'in gittikçe genişleyen sorumluluk alanına hukuki bir çerçeve oluşturmuştur(92).

---

(91) M.W. Zacher "The Secretary-General and the United Nations function of Peaceful Settlement" International Organization, C:20, (Sonbahar, 1966)s.731.

(92) Onaran, a.g.e., s.320-341.

Böylece 1955'te Kore'de esir bulunan Birleşmiş Milletler askerlerinin serbest bırakılmasıyla başlayan siyasi etkisi Süveyş Buhranı ile daha da artmıştır. 1956'da Güvenlik Konseyi'nin isteği üzerine bütün "Filistin Mütareke Anlaşmasına" imza koyan ülkeleri dolaşarak onların anlaşmaya sadık kalmalarını sağlamıştır. Daha sonra da Mısır Süveyş Kanalını millileştirip İsrail kuvvetleri de Mısır'ı işgal etmeye başlayınca İngiliz ve Fransız kuvvetlerinin de Süveyş girmeleri üzerine, Hammarskjöld'ün çabaları ile Birleşmiş Milletler Olağanüstü Durum Kuvveti kurulmuş ve bu kuvvet durumun çözümünde önemli rol oynamıştır. Hammarskjöld önceki tecrübeler ışığında "Birleşmiş Milletler Kuvvetini" ilgilendiren temel prensip ve kuralları belirlenmiş ve bundan sonraki operasyonları bu çerçevede değerlendirmeyi benimsemiştir. Bu Bu prensipler ;

1- Birleşmiş Milletler ilgili devlet hükümetinin rızasını almadan üye ülke topraklarına birlik gönderemez.

2- Birleşmiş Milletler ev sahibi hükümetin görüşlerini hesaba katmadan kuvvetin oluşumu hakkında karara varamaz.

3- Birleşmiş Milletler kuvvetleri Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyesi bulunan ya da durumla ilgili özel çıkarları olan hiç bir ülkeden birlik kapsayamaz.

4- Birleşmiş Milletler kuvvetleri personeli örgütün amaçlarına bağlı ve kuvvet, Birleşmiş Milletler ana organlarına karşı sorumlu olmalıdır.

5- Birleşmiş Milletler kuvvetleri görevleri için her türlü kolaylığa ve tam hareket serbestliğine sahip olmalıdır.

6- Birleşmiş Milletler personeli iç uyuşmazlıklara taraf olamazlar ve özel siyasi çözümlerde ya da politik dengeyi etkilemede zor kullanıma gidemez.

7- Birleşmiş Milletler kuvveti arabulucu ve uzlaştırıcı bir nitelik taşıdığı için silahlı bir saldırıya kuvvetle karşılık verebilirliğine rağmen savaş eylemi için kullanılamaz.

8- Maliyet bütçe dağılımında üye devletler arasında paylaştırılmalıdır[93].

---

(93) Bailey, a.g.e. s. 105

Genel Sekreter daha sonra kendisine tanınan bu siyasi yetkileri Laos ve Kongo meselelerinde de kullanmıştır(94). Barışı koruma amacına yönelik çalışmalarında sessiz diplomasi prensibini benimseyen Hammarskjöld Birleşmiş Milletler'in ya Genel Sekreter'in bir temsilcisi ile ya da gönderilen bir Birleşmiş Milletler askeri gözlemcisi vasıtasıyla veya BM. barış gücü aracılığıyla her yerde var olması gerektiğine inanıyordu. Buradan hareketle Yakın Doğu'da ve Keşmir'de, Lie zamanında başlatılan Birleşmiş Milletler ateşkes ve anlaşma çabalarını güçlendirdi. 1956 Süveyş Buhranı'nda da daha önceden uğraşılmamış bir alan olmasına karşın Genel Kurul'dan kararın çıkmasını takiben, Gazze ve Sina'da BM. Acil Kuvveti oluşumuna hızla geçilmesini sağladı. Bu finansal açıdan Birleşmiş Milletler'e 19.000.000 $'lık bir ödemeye mal oldu.

Kongo olayıda esas itibariyle Dag'ın gözüpekliğinin bir ifadesidir. Ta başında bu operasyonun o zamana kadar ki en geniş çaplı ve en pahalı operasyon olacağı belli idi. Kongo operasyonunun ilk üç buçuk yılında Birleşmiş Milletler'in askeri ve sivil yardım aktivitelerindeki harcaması 400.000.000 doları buldu.

Genel Sekreter'in siyasi rolü arttıkça idari görevlerini gereğince yerine getiremeyeceğini gören Hammarskjöld

---

(94) E.Jackson, "The developing role of the Secretary-General" International Organization, C:XI No:3 (Yaz, 1957) s.430-440.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

Genel Kurul'a 11. toplantıda sunduğu yıllık raporda "Genel Sekreter'e zamanının çoğunu özel problemlerle uğraşma imkanını verecek daha yumuşak bir sistemin gerekli olduğunu" söyleyerek bazı çareler ileri sürmüştür. Bunların arasında Genel Sekreter'in yetkilerinin bir kısmının belli bir süreyle - Örneğin 1 yıl - yüksek memurlar arasında devrini sağlayan bir sistem ya da Genel Kurul'ca veya Genel Sekreter tarafından tayin edilecek ve Genel Sekreter'in bütün sorunlarında kişisel temsilcisi olarak bir Genel Sekreter Yardımcılığı konması gibi çareler vardır.

Lie teşkilat işleriyle çok fazla uğraşmamasına rağmen, Hammarskjöld Sekreterliği yeniden teşkilatlandırarak çeşitli bölümler arasındaki yetki ve görevleri kesin ayırdı. Trygve Lie 1946 Şubat'ında Genel Sekreter tayin edilip işe başlayınca son hızla memur almaya başladı. Sekreterlikte memur sayısı o yılın Nisan-Eylül ayları arasında 350'den 3000'e yükseldi. İlk başlarda "Coğrafi Taksim" esasına çok fazla uyulmamasına rağmen sonraları Lie, çok zorunlu kalmadıkça Sekreterlikte temsil edilmeyen ülkelerden memur siyasetini güttü. Dag Hammarskjöld işbaşına geldikten sonra ise durum çok değişmedi. 1946-1962 arası Doğu Avrupalı görevlilerin oranı %7'den %10'a, Latin Amerikalıların ki %4'ten %9'a, Afro-Asya bölümü ise %6'dan

% 24'e çıktı. Bunun maliyeti ise uluslararası kariyer sahibi olma esasının zayıflaması ve kısa dönemlik görevli sayısının artması oldu(95).

Dag Hammarskjöld'ün Sekreterliğinin yapısında oldukça önemli değişiklikler yaptığı söylenebilir. Bunları şöyle sıralayabiliriz(96).

1- Hukuk Şubesi, idari ve mali hizmetler şubesi kaldırılarak bunlar hukuk, maliye ve personel işleriyle ilgili bürolar olarak doğrudan doğruya Genel Sekreter'e sorumlu hale getirildiler.

2- Ekonomik ve sosyal işler şubeleri birleştirildi.

3- Genel Hizmetler ve Konferans kısımları ayrıldı.

4- Aynı mahiyette olan Genel Sekreter Yardımcılarıyla, "principal director" makamlarını, "under secretary" adı altında birleştirdi.

---

(95) Sydney Bailey, United Nations - Ashort political guide, Frederick A. Praeger Publishers, New York, 1963, s.27-63.

(96) Onaran, a.g.e. s.329.

Trygve Lie 1953'te görevi Dag Hammarskjöld'e devrederken "bir hayal dünyasında olduğunu sanabilirsin ama bu çok aldatıcıdır. Genel Sekreterlik dünyanın en zor mesleğidir" şeklinde konuşmuştu. Gerçekten de dünya her yandan bu makamı işgal eden kişiye baskı yapmakta ve bir yanda da kurum ona bıktırıcı ve tehlikeli sorumluluklar yüklemektedir. Ancak görülen odur ki Genel Sekreter'lerin bizzat kendileri de sorumluluklarını daha da genişletmeye çalışarak tehlikede yaşamayı tercih etmektedirler. Bir yandan da bu işin bir şef sekreterlikten öte daha güvenli bir dünya için bir şeyler yapmayı gerektirdiği idealine sığınmaktadırlar.

Bugün yaygın olan inanış, Dag ona hayat verene kadar Sekreterliğin önemsiz bir kurum olduğu şeklindedir(97).

---

(97) Andrew Boyd, Piety Myth and Truth, Penguin Publishers, Baskerville, 1964, s.20.

A- Dag Hammarskjöld ve Süveyş Buhranı

1956 yılının gelmesiyle beraber dünyanın gözleri Orta Doğu'ya çevrildi. Dag Hammarskjöld'ün üzerinde önemle durarak halledilmesine inandığı bu konunun özeti şöyledir.

Mısır lideri Nasır 1935'ten itibaren, Nil nehri üzerinde yapılacak Asvan Projesine çok önem vermeye başladı. Bu barajın suları 60.000 km^2 yi kaplayacaktı. Mısır'ın tarıma elverişli topraklarını üçte bir oranında ve elektrik enerjisini de yüzde elli oranında artıracaktı. Barajın yaklaşık olarak maliyeti bir milyar dolar civarında tutuyordu ve bunun üçte biri için dış finansman gerekmekteydi. Her ne kadar A.B.D. hükümeti 1956 Haziranında Asvan Barajı için gereken krediyi vereceğini açıkladıysada Amerikan Senatosu kendi izni olmadan böyle bir kredi verilmesinin mümkün olmadığına karar aldı. Senato'nun bu kararının asıl sebebi Nasır'ın Doğu Bloku ile olan iyi ilişkileri[98] ve Çin Halk Cumhuriyeti'ni tanıyarak diplomatik münasebetler kurması idi. Bu konu Amerikan

---

(98) Eylül 1955'te Batılıların Mısır'a silah satmayı reddetmesi üzerine Çekoslavakya ile silah satın almak üzere anlaşma yaptı ; ayrıca Sovyetler Birliği Mısır'a 200.000.000 dolar kredi vermeyi teklif etti.

dış politikasında oldukça önem taşıyan bir konu idi. Ayrıca bu sıralarda Ürdün'de karışıklıklar vardı ve Nasır, Kral Hüseyin'i devirmek istiyordu. Sonuçta A.B.D. Senatosunun 1956 yılında Nil nehri üzerinde yapılması düşünülen Asvan barajına kredi vermeyi reddetmesi üzerine Mısır hükümeti 26 Temmuz 1956'da İngiliz-Fransız ortak işletmesinde olan Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini ilan etti. Bu konuda en büyük tepki doğal olarak 1883'ten beri Kanal'ın hisse senetlerinin çoğuna sahip olan İngiliz ve Fransız hükümetlerinden gelmiştir.

Kanal anlaşmazlığı bir yandan devam ederken 29 Ekim 1956'da Mısır komandolarının İsrail topraklarına sızmalarını bahane eden İsrail Mısır'ı işgale başlamıştır. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri Güvenlik Konseyi'ne bir mektup yazarak İsrail Kuvvetlerinin İsrail ile Mısır arasında imzalanan Mütareke Anlaşmasını ihlal ederek Mısır ülkesine girdiğini bildirmiş ve Konsey'den konuyla ilgili önlemler almasını talep etmiştir. Akabinde toplanan Güvenlik Konseyi 30 Ekim ve 1 Kasım tarihlerinde, aralarında İsrail ve Mısır temsilcileri de bulunmak suretiyle görüşmelerde bulunmuş ve

konuyu incelemiştir[99].

30 Ekim 1956'da Güvenlik Konseyin'de konuyla ilgili toplantılar devam ederken İngiliz ve Fransız hükümetleri Mısır ve İsrail'e birer nota göndererek çarpışmanın on iki saat zarfında durdurulmasını, Mısır birliklerinin Süveyş Kanalı'nın 12 mil batısına, İsrail kuvvetlerinin de 12 mil doğusuna çekilmelerini, Süveyş Kanalından geçiş güvenliğinin sağlanmasını ve iki tarafın arasına girebilmesi için Mısır Hükümetince İngiliz ve Fransız kuvvetlerine Port Said, İsmaliye ve Süveyş'te geçici olarak üslenmesine izin verilmesini istemiştir[100]. İngiliz temsilcisi ayrıca 30 Ekim 1956 tarihinde Güvenlik Konseyi'ni de durumdan haberdar etmiştir[101]. İngiliz ve Fransızlarca gönderilen nota İsrail hükümetince kabul edilmiş ancak Mısır hükümeti tarafından reddedilmiştir. Bunun üzerine Kıbrıs'ta üslenmiş bulunan İngiliz ve Fransız birlikleri 31 Ekim 1956'da Süveyş Kanal bölgesini işgale başlamışlardır. İngiltere ve Fransa'nın bu davranışı üzerine Mısır hükümeti toplantı halinde bulunan Güvenlik Konseyi'ni haberdar ederek derhal önlem alınmasını istemiştir[102].

---

(99) Yearbook of the U.N. 1956, s.25.

(100) Keesing's Contemporary Archives, C:X (1955-1956), s. 15173

(101) Yearbook of the United Nations, 1956, s.26

(102) Keesing's Contemporary Archives, C:X, (1955-1956) s.15173.

Örgütün iki nüfuzlu ülkesi İngiltere ve Fransa'nın Güvenlik Konseyin de alınacak her kararı veto etmesiyle durum çıkmaza girmiştir. Gerçekten de Amerika Birleşik Devletleri'nin 30 Aralık 1956'da Güvenlik Konseyi'ne sunduğu ve derhal ateşkes yapılarak İsrail kuvvetlerinin mütareke hattı gerisine çekilmesini ve bütün üyelerin kuvvet kullanmaktan kaçınmasını öngören karar tasarısı 7'ye karşı 2 aleyhte ve 2 çekimser oyla reddedilmiştir(103). Aynı gün Sovyetler Birliği'nin sunduğu benzeri nitelikteki karar da vetoya takılmıştır. İngiliz ve Fransız birliklerinin Kanal bölgesine çıktıkları öğrenildikten ve Güvenlik Konseyi'nin veto nedeniyle çalışamayacağı görüldükten sonra Yugoslavya Güvenlik Konseyi'ne bir karar tasarısı sunmuştur(104). Buna göre Güvenlik Konseyi'nin barışı koruma görevini yerine getiremediği belirtilmekte ve Genel Kurul'un 3 Kasım 1950 tarih ve 337(V) sayılı "Barış için birleşme" kararına uygun olarak Genel Kurulun gerekli tavsiyelerde bulunmak üzere olağanüstü toplantıya çağrılması istenmekte idi. Sonuç olarak Konsey 31 Ekim'de 2 aleyhte 2 çekimser ve 7 olumlu oyla Yugoslavya'nın

---

(103) UN. Documents s/3710, Royal Institute of International Affairs, Oxford University Press,1956

(104) UN. Documents s/3719, İbid.

karar tasarısını kabul etmiştir.

Alınan bu karar üzerine Genel Sekreter Dag Hammarskjöld üye devletleri olağanüstü Genel Kurul toplantısına çağırmıştır. 1-10 Kasım tarihleri arasında yapılan bu görüşmelerde Asya Afrika ve Sovyet Bloklarının da içinde bulunduğu çoğunluk İsrail, Fransa ve İngiltere'yi sert biçimde eleştirerek yabancı kuvvetlerin derhal Mısır'dan çekilmesini istediler. Batı Avrupa ülkeleri ile bazı Commonwealth ülkeleri de olayı onaylamamakla beraber çok sert tepki göstermediler. Ancak ortak güvenlik önlemleri alınması fikrine katıldıklarını beyan ettiler.

Genel Sekreter Hammarskjöld Genel Kurul'a verdiği raporunda İngiliz ve Fransız hükümetlerinin, Süveyş Kanal bölgesinde çarpışma durmadan ve bu bölgede barış ve güvenliği korumak için bir Birleşmiş Milletler kuvveti oluşturulmadan askerlerini geri çekmeyeceklerini beyan ettiklerini bildirmiştir(105).

İngiltere ve Fransa'nın Güvenlik Konseyin'de alınacak her kararı veto etmesi ve Genel Kurul'un da olayla

---

(105) Yearbook of the United Nations, 1956, s.28.

başetmekte güçlük çekmesi üzerine olayı sürükleyen güç Genel Sekreterlik haline gelmiştir. Örgütün bu krizdeki hayati fonksiyonu Hammarskjöld'ün insiyatif gücünün, müzakere kabiliyetinin ve yönetimsel etkinliğinin bir sonucu olmuştur. Genel Kurul kendi için zaruri olduğuna inandığı için bazı yetkilerini Hammarskjöld'e devretmişti. Sadece iki büyük devletin değil, bir de küçük İsrail'in örgütle araları açıktı. Üçüncü sürekli üye Sovyetler Birliği'de uzlaştırmaya çalışmak yerine anlaşmazlıkları kışkırtan bir tavır içine girmişti. Son olarak da üyelerin büyük bir kısmı yeniden uyanabilecek bir sömürgeciliğe karşı aşırı duyarlı ve endişeli idiler.

Fransa ve İngiltere'yi girdikleri bu riskli maceranın sıkıntısından kurtarmak, Sovyetler Birliği'nin herhangi bir askeri müdahalede bulunmasını engellemek ve İsrail ile Mısır'ın birbirlerine girmesine engel olabilmek için bir Birleşmiş Milletler gücüne ihtiyaç duyulmaktaydı. Ancak henüz emsali olmayan bu kuvvet, Sovyetlerin gözünde bile illegaldi. Mısır ve İsrail'in gözünde ise düşmanlığı artırabilecek ve hatta kavgayı ayırmaya çalışanları bile içine çekebilecekti. Herşeye

rağmen hemen oluşturulması zorunlu idi. 1-2 Kasım gecesi Kanada delegasyonu başkanı Lester Pearson Genel Kurul'a UNEF fikrini açtı. Bu teklife göre "çatışmanın durdurulmasını gözlemek üzere ilgili devletlerin onayı ile bir" Uluslararası Acil Durum Kuvveti" kurulması için Genel Sekreter'in yirmi dört içinde bir plan sunmasını teklif etmiş ve bu karar sureti aynı gün Genel Kurul'da kabul edilmiştir(106).

Genel Kurul'da 57'ye karşı 0 oyla alınan bu kararın oylanmasında Mısır ve tüm Sovyet Bloku bulunmaktaydı. Karardan sonra 4 Kasım'da Dag Hammarskjöld, Kanada, Norveç, Hindistan ve Kolombiya delegelerini gayri resmi olarak bir planlama toplantısına çağırdı. Birleşmiş Milletler Kumandanlığına Filistindeki Mütarekeyi Gözetleme Teşkilatı Kurmay Başkanı olan Kanada'lı E.L.M.Burns getirildi. Ayrıca aynı raporda kuvvet kumandanına gerekli elemanların temini konusunda yetki verilmesi de önerilmiştir(107). Bu raporda 5 Kasım'da Genel Kurul'ca onaylanmıştır.

---

(106) Resolution of the United Nations, 1956, s.28.

(107) Resolution 1000(ES-I) 5 Kasım 1956.

Burns başlangıç olarak Denetleme Örgütü'nden birtakım subayları alarak Genel Sekreter'e danışmak suretiyle Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olmayan ülkelerden personel istihdam edecekti. Genel Kurul'a sunulan bu plan da bir ön karar alarak 57 - 0 kabul edildi. Bu kararı Mısır derhal İngiltere ve Fransa 6 Kasım'da, İsrail ise 5 Kasım da kabul etmiştir. Genel Kurul kuvvetin yapısı, görevleri, mali yapısı ile ilgili olarak Genel Sekreter'in sunduğu raporu daha sonra kabul etmiştir(108).

Genel Sekreter'e gereken idari önlemleri alması gerekliliğini bildiren karardan sonra, Filistin'de Birleşmiş Milletler'in aracısı konumunda olan, Orta Doğu krizinin kıdemli ismi, sekreter yardımcısı Ralph J. Bunche oluşmaya başlayan UNEF birliklerini koordinasyon ve sorumluluğuna atanmıştı. Bunlar Sekreterya'nın yüklendiği görevlerin en hassas olanlarındandı. Yirmi dört ülke gönüllü olarak başvurdukları halde bunlardan ancak bir kaç tanesi belirlenen kriterlere uymaktaydı.

---

(108) Resolution 101 (ES-I) 6 Kasım 1956.

On tanesinin kabulü ve diğerlerinin reddi, ayrımcılık yapmamayı ve milli hassasiyetleri incitmemeyi gerektiriyordu.

Hammarskjöld tarafından hazırlanan rapor 6 Kasımda Genel Kurul'a sunuldu. Plan daha oluşum aşamasında bile uzun vadeli amaçları içermekte idi. Genel Kuruldan da yapısal bir takım fedakarlıklar beklenmekteydi. Genel Sekreter'ce sunulan plan çok az bir itiraz ile 24 saat içerisinde 64 - 0 oyla kabul edildi.

Esas siyasal prensip UNEF'in Mısır'a bir baskı aracı olarak kullanılmaması ve Mısır'a ancak Mısır izin verdiği takdirde girebilmesiydi. Kuvvetin askeri hiç bir amacı bulunmamakta, yalnızca bir tampon görevi üstlenmekteydi. Kuvvetin maliyetini karşılamak için, Dag Hammarskjöld, katılan on ülkenin malzeme ve ücretler için eşit ödeme yapmasını, kalan maliyetlerin ise Birleşmiş Milletler'in bütün üyeleri tarafından karşılanmak zorunda olmasını önerdi. Son olarak ta Genel Kurul'dan kendisine operasyon boyunca yardım edecek küçük bir komite atamasını istedi. Alınan kurul kararında, ayrıca, UNEF'e yapacakları askeri yardımı tespit etmek üzere, Hammarskjöld'ün üye devletlerle görüşmelerde bulunması için direktif verilmekte ve UNEF için Genel Sekreter'in başkanlığında

Brezilya, Kanada, Seylan, Kolombiya, Hindistan, Norveç, ve Pakistan temsilcilerinden oluşan bir istişari komite kurulmakta idi. Genel Sekreter bu komite ile istişareden sonra kuvvetle ilgili gerekli gördüğü bütün emirleri verebilecekti. Karar Kurul'dan geçer geçmez Hammarskjöld Mısır'a UNEF hakkında bilgi vererek ancak Mısır hükümeti kabul ettiği takdirde bu kuvvetin kullanılacağını bildirdi. Dag'ın bu görüşmelerde oynadığı rol, olayın bütün yönleri açıkca ve ayrıntılı olarak kamuoyuna açıklanmadıysa da onun bir çözüme ulaşmadan diplomatik yeteneklerini nedenli başarıyla kullandığı oldukça aşikardır. Nitekim 12 Kasım'da Mısır UNEF'i kabul ettiğini beyan ettikten sonra, kendisi bizzat Kahire'ye kadar giderek kuvvetin yerleşmesini ve kompozisyonunu yerinde denetlemiştir.

Bu kuvvetle ilgili harcamalar başlangıçta 10.000.000 dolar olarak tahmin edilirken Birleşmiş Milletler'in bütçeşinde % 20'lik bir harcama artışına yol açmıştır. İlk tahminden sonra da 1957 yılı boyunca 6,5 milyon dolarlık bir extra harcama yaratmıştır. Bunun sonucunda Genel Kurul 26 Şubat'ta üye ülkelerin gönüllü katkılarını talep etmiştir[109].

---

(109) Leland M.Goodrich and Gabriella E.Rosner, "The United Nations Emergency Force", From Collective Security to Preventive Diplomacy, op.cit. s.471.

B- Süveyş Krizinin Sonuçları

1- Krizin temeli Orta Doğu'daki siyasal rekabet ve gerileme dayanmakta idi. Nasır bölgedeki dış etkileri yok ederek kendi hegamonyasını kurmak, İngilizler ise bölgedeki çıkarlarını ve geleneksel rollerini korumaya çalışmak amacındaydı. Arap-İsrail çatışması, Cezayir'deki ayaklanma, Sovyetler'in Orta Doğu'ya sızma çabaları ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bunu önleme uğraşı, Arap ülkeleri arasındaki rekabet, bölgenin o dönemdeki durumunu şekillendiren faktörlerdir(110).

2- Krizin ilk zamanlarında taraflar kanunları ve yasal normları çeşitli yollarla uygulamaya çalışmışlardır. Farklı nedenlerle de olsa taraflar bu yöntemi benimsemişlerdi ve ellerindeki kaynaklar belli idi. Kanalla ilgili Konvansiyon ve imtiyazlar, Birleşmiş Milletler Şartı ve Uluslararası Hukuk.

3- Kuvvet kullanımına başvurulduktan sonra krizin gidişi ve sonuçlarını yasal faktörler şekillendirdi. İngilizler ve Fransızlar yönünden etki ters oldu. Angolo-

---

(110) Robert P.Bowie, Suez 1956, International Crisis and the Role of Law, Oxford University Press, London, 1974, s.99-115.

Fransız müdahalesini barışı koruma eylemi haline sokmak yasal bir bahane bulmak arzusundan kaynaklanmakta idi. İsrail için ise Birleşmiş Milletler Genel Kurul'u, A.B.D.'nin önderliğiyle İngiliz ve Fransızlarla beraber olarak İsrail'in kendi kendine yardım (self help) iddiasını reddederek, kuvvetlerinin koşulsuz geri çekilmesine neden oldu. Ancak çekilme süreci boyunca İngiliz ve Fransızlardan farklı olarak İsrail bazı tali amaçlarına ulaşabildi. İsrail Birleşmiş Milletler'in bu tür düşmanlıklara sebep olan koşulları desteklemesinin yanlış olduğunu savundu. Böylece Birleşmiş Milletler Mısır'ın BM. Şartının ve silahsızlanma anlaşmasını ihlal etmesini engelleme sorumluluğunu yüklenirken bir yandan da İsrail Kuvvetlerinin çekilmesini sağladı. Genel Kurul ve Dag Hammarskjöld diğer konulara girilmeden çekilmenin tamamlanmasını istedikleri halde Gazze Şeridi ve Akabe körfezinden bir takım çıkarlar elde etmeyi başardılar.

4- Kriz uluslararası hukuk araçlarının kullanımı açısından da önemli sonuçlar doğurdu. Herşeyden önce Birleşmiş Milletler Acil Kuvvetinin yaratılmasına önayak oldu ve Hammarskjöld'ün olayları büyük bir basiretle

ele alması sonucu Genel Sekreter'in rolünü ve gücünü artırdı.

Sekreterlik uluslararası hukukun bir aracı olarak otoritesini Birleşmiş Milletler Şart'ından almaktadır. Şart Genel Sekreter'in görevlerini belirlerken kendisine Genel Kurul ve Güvenlik Konseyi'nin devrettiği fonksiyonları da icra eder" (Madde 98) Bu madde uyarınca Genel Kurul Genel Sekreter'i UNEF'i planlamak, kurmak ve yönetmekle görevlendirmiştir. Bu kuvvetin tasarımcısı olan Lester Pearson'u John Foster Dulles'da desteklemiştir. Dag Hammarskjöld'de ilk başlarda şüpheci yaklaşmasına karşın kuvveti geliştiren ve etkin hale getiren güç olmuştur. Görevi aldıktan sonra olağan üstü bir kabiliyet, sürat ve yaratıcılıkla görevini yerine getirmiştir. Kısaca, UNEF'in oluşturulması, uluslararası kurumlaşma ve uluslararası hukukun yapısal gelişimi açısından önemli bir gövde gösterisi oldu. Bu Hammarskjöld'ün hukuk anlayışına da yansıdı. O hukuku "ideal örneklerin bir tertibi değil", organik anlamda "insan davranışları ve tarihsel koşullarla koyulan sınırlar içerisinde ve hissedilen ihtiyaçlar doğrultusunda gelişen bir kurum

olarak değerlendirdi(111).

Dag'ın Uluslararası hukuk ve UNEF gibi oluşumların gelişimine olan katkısı sadece Süveyş olayında değil, tüm Genel Sekreterlik yaşamında kayda değer bir nokta olarak kalmıştır.

C- Kongo Olayı ve Dag Hammarskjöld

Belçika Kongo'su 30 Haziran 1960'da bağımsızlığını ilan ederek Kongo Cumhuriyeti oldu. Ancak bölgede yaşayan Kongo'luların büyük bir çoğunluğu henüz bağımsızlığa hazır değildir. Zengin kobalt, bakır ve endüstriyel maden yataklarına sahip olan bu bölgede Belçika koloni yönetimi ilk tavizini Leo poldville, Elisabethville ve Jadotville'de belediye seçimleri düzenleyerek verdi. Bundan iki yıl sonra da Kongoluların sloganı "hemen bağımsızlık ve bütün Belçikalaların tasfiyesi" şekline dönüştü.

---

(111) Oscar Schachter "Dag Hammarskjöld and the relatian of Law to Politics" International Law, C:56, no:1 (Ocak 1962), s.4.

Belçika hükümetinin adım adım bir bağımsızlık planı uygulaması gerekiyordu. Ama komşu Fransız Kongosuna Fransa'nın verdiği bağımsızlığın etkisi ile Ocak 1959'da Leopoldville'de meydana gelen ayaklanma, işi mümkün olduğunca kısa zamanda gerçekleştirmek için Belçika'nın Kongo'lulara erken bağımsızlık tanımasına neden oldu. Belçika hükümeti ülkeyi perde arkasından yönetmeye devam etmeyi umduğundan Ocak 1960'daki bir konferansta altı ay içerisinde bağımsızlığa gidilmesi üzerinde anlaşmaya varıldı.

Bağımsızlık günü bütün büyük ulusların resmi temsilcilerince konuşmalarla vurgulandı. Başbakan Patrice Lumumba herkesi şaşırtıp çoğunluğu hayal kırıklığına uğratarak, bu fırsatı sömürgeciliğe karşı kuvvetli bir saldırıda bulunmak için kullanıp yeni parlemento üyelerine şöyle seslendi. "Alaylar, Hakaretler, zenci olduğumuz için sabah, öğle ve akşam boyun eğmek zorunda kaldığımız darbeleri, bunları hatırlayın"(112). Ancak bundan iki saat sonra da Belçika Kralı Badowin onuruna

---

(112) Harry Gilroy, "Lumumba Assails Colonialism as Congo is Freed" New York Times, Temmuz 2, 1960 s.14.

verilen akşam yemeğinde kralın şerefine kadeh kaldırarak, Belçika'yı Kongo'nun yeniden inşası için yaptığı katkılardan ötürü övdü.

Kongo'nun en zengin bölgesindeki Belçika yanlısı liderler güçlü yerel yönetimlere karşılık, zayıf bir merkezi idare isterlerken Leopoldville'dekiler bunun tam tersini savunuyorlardı. Hiç bir Kongo'lu lider Kongo'nun bütününü temsil etmiyordu. Belçika sömürge yönetimi yaşamın her alanında ciddi bir eğitilmiş Kongo'lu sıkıntısı bırakmıştı. Orta düzeydeki eğitim ve profesyonel usta eksikliği, Kongo'luları diğerlerini harekete geçirebilecek bir kaç cesurun insafına bıraktı.

Olay bağımsızlıktan bir kaç gün sonra meydana geldi 5 Temmuzu 1960'da Kongolu askerler bir gösteri düzenleyerek Lumumba'nın maaşlarını artırmasını istediler. Lumumba bunu kabul etmeyince de gelecek emirlere uymayı reddettiler. Leopoldville'deki "terör hükümranlığı" isyancılarla hükümet yetkilileri arasında tüm beyaz Belçikalı subayların işten çıkarılmaları konusunda anlaşmaya varılmasıyla sona erdi.

Katanya bölgesi kendini 11 Temmuz'da bağımsız bir devlet olarak ilan etti. Başbakan olan Lumumba, bağımsızlığını ilan eden bölgeye daha fazla Belçikalı birlikleri gönderilmesini istedi. Lumumba Elisabethville'e geldiği halde Tshombe ile görüşemeyince Leopoldville'e geri dönmek zorunda kaldı ve Amerika Birleşik Devletleri ilk doğrudan yardım isteğinden sonra Lumumba, Dr. Bunche aracılığıyla Birleşmiş Milletler'e düzeni yeniden kurmaya yardım edecek askeri uzmanların temini için başvurdu. Ralph Bunche, Lumumba ve Devlet Başkanı Joseph Kasavubu'ya Birleşmiş Milletler'in yeni Cumhuriyet yetkileri çerçevesinde" mümkün olabildiğince çok yardımda bulunulacağına" dair söz verdi(113).

Başbakan Lumumba 12 Temmuz'da Genel Sekreter Hammarskjöld'e bir nota göndererek Birleşmiş Milletlerin Kongo hükümetine askeri yardım sağlamasını istedi. Ertesi gün Genel Sekreter Güvenlik Konseyi üyelerini "resmi olmayan Güvenlik Konseyi" toplantısına çağırdı.

---

(113) "Katanya Premier'in Congo ; Asks Belgian Aid "New York Times, Temmuz 12, 1960. s.2:Daha fazla bilgi için bkz. Conner Cruise O'Brien, To Katanga and Back , Hutchinson and Co.Ltd., London, 1962, s.89-94.

13 Temmuz günü Sovyetler Birliği ihtarda bulunarak "Kongo'da silahlı saldırılara imkan vermekle Batılı güçlerin önde gelen grupları tarafından yaratılan ağır sorumluluğa dikkat çekti ve derhal durdurulması gerektiğini bildirdi. Sovyet notası ayrıca "Kongo'daki silahlı müdahaleden NATO'nun sorumlu olduğunu çünkü Kongo'daki görev için Belçika birliklerinin Batı Alman Savunma hattından geri çekildiklerini belirtti[114].

Bu sırada 2000'den fazla Belçika askeri Leopolduville ve çevresinde yeni bölgeler ele geçirmeye başladılar. Ayrıca Belçika Hükümeti Kongo'lu yetkililer tarafından Belçika birliklerinin belirlenen üslerine geri çekilmelerini isteyen bir emir verilmesi halinde bile, birliklerinin gerekli oldukları müddetçe kilit noktalarda kalacaklarını bildirdi.

Başkan Kasavubu ve Başbakan Lumumba bunun üzerine Genel Sekreter'e bir telgraf yollayarak "Belçika'nın bu hareketinin istenmeyen bir eylem olduğunu ve bir saldırı hareketi hüviyetini taşıdığını" belirttiler ve

---

(114) "RUSSİANS Demand Troops Quit Congo", New York Times, 14 Temmuz 1960, s.4

askeri yardım hakkında bir haber istediler. Askeri yardımın esas amacı Kongo'nun ulusal sınırlarını tehdit eden ve uluslararası barışı zedeleyebilecek bir eyleme karşı önlem almaktı(115).

Belçika'ya bağlılığı ile tanınan bir eyalet valisi olan Tsombe'nin Katanga'nın bağımsızlığını ilan etmesi, Belçika birliklerinin Avrupa asıllı kimselerin hayatını korumak bahanesiyle askeri tedbirler alması olayların temelini oluşturmaktadır. Kongo hükümeti Katanga'nın Kongo'dan ayrılması için Belçika tarafından kışkırtıldığını ve 29 Haziran 1960 tarihli Belçika - Kongo dostluk anlaşmasının ihlal edildiğini öne sürmekte idi. Kongo hükümeti Birleşmiş Milletler'den askeri yardım talep eden ikinci telgrafında şunları belirtmişti ;

1- "Bu yardımın, Kongo'nun iç düzeninin yeniden kurulması için değil" Belçika'dan gönderilen kuvvetler tarafından tehdit edilen toprak bütünlüğünün korunması için istendiği,

---

(115) Lafever E.W. Crisis in Congo : A United Nations Force in Action, Brookings Institution, Washington, 1965, s.71, - G.Langrad, The International Civil Service, Oceana Publications, New York, 1963. s.100-105.

2- Yollanacak askeri yardımın "bazı radyoların yayınladığı gibi" Amerika Birleşik Devletleri'nin değil, yalnız tarafsız devletlerin birliklerinden kurulması gerektiği,

3- Eğer bu yardım hemen yollanmazsa Kongo hükümetinin, Bandung Paktı devletlerinden yardım isteme zorunluluğu bulunmaktadır(116).

Kongo hükümetinin bu talebi üzerine Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Dag Hammarskjöld Andlaşmanın 99. maddesi uyarınca Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırmıştır. 13 Temmuz gecesi toplanan Güvenlik Konseyi'inde yaptığı konuşmada Kongo'da ulaşılması gereken esas amacın Kongo güvenlik kuvvetlerinin yeniden düzenlenmesi olduğunu, bunun için birteknik yardım kurulunun kurulduğunu, ancak, bu düzenlemenin zaman gerektireceğine ve bu arada Kongo hükümetinin iç güvenliğini korumakta güçlük çekebileceğini söyleyerek, Güvenlik Meclisin'den Kongo hükümetinin isteğine uygun olarak "Birleşmiş Milletler teknik yardımı ve bu hükümetlerin gayretleriyle, milli güvenlik kuvvetleri iç düzeni kuruncaya kadar, Kongo'ya

---

(116) UN Documents, s/4382, 1960.

askeri yardımda bulunulabilmesi için kendisine yetki verilmesini talep etmiştir.

13 Temmuz tarihli Güvenlik Konseyi toplantısında üye devletlerin hiç biri Kongo'ya bir Birleşmiş Milletler kuvveti yollanmasına karşı çıkmamış ve Tunus temsilcisinin sunduğu karar tasarısı kabul edilmiştir. Buna göre[117] ;

1- Belçika hükümeti, Kongo Cumhuriyeti topraklarında bulunan birliklerini geri çekmelidir.

2- Genel Sekreter'e Kongo'ya askeri yardım yapılması için gerekli tedbirleri alması konusunda yetki verilmelidir.

3- Genel Sekreter Güvenlik Konseyi'ne konuyla ilgili bir rapor sunmalıdır.

Bu karar suretinde çekimser kalan İngiltere, Fransa ve Çin, Kongo'ya Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin yollanmasını istemediklerinden değil, karar suretinde Belçika kuvvetlerinin geri çekilmesini isteyen bir hüküm bulunduğu için çekimser kaldıklarını bildirmişlerdir.

---

(117) UNSC Resolution Adopted by the Security Council at its 873 rd meeting on 13 Temmuz 1960, Document S/4387, 14 Temmuz 1960, s.1.

Bu arada Tunus teklifine Güvenlik Konseyi'nin "Belçika'nın Kongo Cumhuriyeti'ne karşı giriştiği silahlı saldırıyı kınayan" bir hüküm konulması ve Kongo'ya gönderilecek kuvvetin yalnızca Birleşmiş Milletler üyesi olan Afrika devletlerinden toplanması hususunun belirtilmesi yolundaki Sovyet teklifi de reddedilmiştir(118).

Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin Kongo'ya gönderilmesi Süveyş'te olduğundan farklı biçimde cereyan etmiştir. Süveyş olayında kuvvet gönderilmesi Birleşmiş Milletler tarafından teklif edildiği halde Kongo olayında böyle bir kuvvetin gönderilmesi isteği, bu kuvveti kabul eden devletten, Kongo'dan gelmiştir. Gönderilen kuvvete kısaca "ONUC" adı verilmiştir(119).

Birleşmiş Milletler'in Kongo buhranına müdahalesi pek çok açıdan incelenebilir ;

1- Bu harekat Birleşmiş Milletler'in barışı koruma çabalarına belirgin bir örnek,

---

(118) UN. Documents, S/PV.873, s.41

(119) Operation des Nations-Unies au Congo-(ONUC) adı verilmektedir.

2- Dag'ın "önleyici diplomasi" teorisine mükemmel bir test alanı oluşturmuştur.

3- Hukuki bakış açısından Andlaşmanın esnekliğini kanıtlamıştır.

4- Acil anlamda müdahale, uzun dönemde Birleşmiş Milletler adına yeni fonksiyonlar kazandırmıştır. Fonksiyon Devleti-koruyuculuktan (state-preserving) devleti-kurucu (state-building) bir hale gelmiştir(120).

Kongo'da devleti kurma teşebbüsü iki önemli amaca dayanıyordu. Sömürge rejiminden arta kalan istikrarsız yapıyı değiştirerek tutarlı bir sistem oluşturmak ve tam bağımsızlık için gereken formel düzeni gerçekleştirmek. Bunları başarabilmek için girişilen ONUC sivil operasyonu esnasındaki görevlerin pek çoğu acil durum operasyonlarıydı. Bunlar (121) ;

---

(120) Harold Karan Jacobson "ONUC's civilian operation: State Aeserving-State Building" From Collective Security to Preventive Diplomacy, op.cit., s.423.

(121) İbid., s.432-433.

1- Havaalanlarının ve tren yollarının tekrar aktif hale getirilmesi, yiyecek ve giyecek ile ilaç yardımı yapılması, mültecilerin bakımı ve yerleştirilmesinde kolaylıklar sağlanması ile işsizlik yardımı için kamu çalışmalarına başlanması.

2- Acil döviz ihtiyacına karşın Kongo Birleşmiş Milletler fonundan finansal yardım sağladı ki bu meblağ ONUC un ilk yılında 15 milyon dolardı.

3- Birleşmiş Milletler teknik yardım programında yer alan her türlü hizmet götürüldü.

4- Telekominikasyon sistemelerinde ve havaalanlarında görev alacak teknik personel gönderildi. Öğretmenler, tıp ve hukuk görevlileri sağlandı.

5- ONUC personeli ve danışman grup tarafından yetkili ve yüksek düzeyde siyasal fikirler verildi. Birleşmiş Milletler uzmanları Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak'la Başbakan Cyrille Adoula, Kongo'nun bağımsızlık öncesi borçları ve Belçika koloni yönetiminin Kongo'da kurduğu çalışmakta olan özel şirketlerin hisseleri ile ilgili görüşmelerde hayati bir rol oynadılar.

6- ONUC iki taraflı yardımı koordine etti, belirledi ve belli sahalarda kontrol etti. Görülüyor ki ONUC yönetimsel ekonomik ve sosyal yapıda, tam bağımsızlık gerçekleşinceye kadar önemli bir rol oynadı.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i Dag Hammarskjöld, ONUC hareketini kontrol ve koordine ettiği gibi siyasal anlamda da parlak başarılar elde etmiştir. Katanga'nın Belçika kuvvetlerinin üslerine dönmesini istemediği gibi Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin sınırdan içeri sokulmayacağını bildirmesi üzerine, Kuvvetlerin Katanga da dahil bütün Kongo'ya girmesi için gerekli tedbirleri almıştır(122).

Kongo Başbakan Yardımcısı Katanga'ya giderek Birleşmiş Milletler kuvvetinin yapısına karışmak istediği zaman, Hammarskjöld, Kongo hükümetine kuvvetle ilgili bütün hususların tesbitinde Genel Sekreter ile ona bağlı kumandanın yetkisinde olduğunu bildirerek Kongo hükümetini bu işe karıştırmamıştır(123).

---

(122) UN. Documents S/PV, 887 op.cit., s.4

(123) UN. Documents S/4417, 6 Ağustos 1960, op.cit.

Katanga'nın kuvvetleri topraklarına sokmamakta ısrar etmesi üzerine Katanga makamlarına bir mektuf yollayarak, Güvenlik Konseyi'nin kararlarının teşkilat üyeleri için bağlayıcı olduğunu hatırlatarak, bunu Güvenlik Konseyi'nin de dikkatine sunmuştur.

Genel Sekreter ile Katanga makamları arasında yapılan görüşmeler sonucunda ilk Birleşmiş Milletler kuvvetleri Katangaya girmişlerdir. Daha sonrasında da Kongo hükümetinin, Katanga lideri Tshombe'nin Birleşmiş Milletler kuvvetlerince tevkif edilmesi isteğini reddederek, Birleşmiş Milletler kuvvetlerinin Kongo hükümetinin "hizmetinde olmakla beraber emrinde bulunmadığını" söylemiştir(124).

Birleşmiş Milletler'in Kongo'daki faaliyetleri barışı koruma konusunda lojistik, finansal ve yönetimsel katkıların ne ölçüde önemli olduğunun bir göstergesi olmuş ve aynı zamanda büyük güçlerin rızalarına ne kadar şiddetle ihtiyaç duyulduğunu da belirlemiştir. Genel Sekreter'in potansiyel gücünü ve ölçülerini ve Birleşmiş Milletler Örgütünün otonom bir aktör olarak dünya politikasındaki yerin belirleme açısından da Kongo olayının

---

(124) UN. Documents S/4417, 6 Ağustos 1960, op.cit.

çok önemli olduğunu söyleyebiliriz. Süveyş konusunda olduğu gibi Dag Hammarskjöld Manda yönetimi ve Birleşmiş Milletler müdahalesinin başlatılması ile ilgili müzakerelereaktif olarak katılmıştır. O ve halefi "U Thant" (1961-1971) yaşayabilir bir Kongo devleti kurmak, sivil düzeni ve ayrılma problemlerini çözebilmek amacıyla düzenledikleri bu büyük ve karmaşık operasyon için otuz ülkeden, yirmibin kişi kullanılmış ve bunun sorumluluğunu taşımışlardır. Bu vesile ile Birleşmiş Milletler önleyici diplomasi, (büyük güçleri Kongo'dan uzak tutmak), iç uzlaşma (sivil düzeni yerleştirme ve Katanga'nın ayrılması) ve devleti yeniden kurma konusunda başarılı olmuşlardır.

Kongo harekatı (1960-1963) Süveyş Buhranı'nı bir tarafa bırakırsak en dikkate değer olaydı. Birleşmiş Milletler'in aktif barışı koruma teşebbüslerinden birisi olan bu olay esnasında, Birleşmiş Milletler'in en etkili Genel Sekreter'i olan Dag Hammarskjöld bir uçak kazasında hayatını kaybetti. Barışı koruma açısından (özellikle harekatın ad hoc tatbikatı yönünden başarılı olan bu harekatta U Thant selefinden daha pasif bir rol üstlenmiştir[125].

---

(125) Ayrıca Bkz. F.S. Northedge and M.J.Grieve, A.Hundred Years of International Relations, Praeger Publishers, Newyork, 1972.

LİE ve HAMMARSKJÖLD'ün BİR DEĞERLENDİRMESİ

Birleşmiş Milletler'in ilk Genel Sekreter'i olarak atanan eski politikacı, Norveç'li, Lie'nin tarafsız ve iyi bir Genel Sekreter olacağı inancı oldukça yaygındı. Güvenlik Konseyi'nde aday olarak belirlenmesi kararı oybirliğiyle alındığı gibi Genel Kurul'da da 46'ya karşı 3 oyla göreve getirilmesi benimsenmişti.

Lie bir Norveçliydi. Kendi ülkesinde bürokrasinin en üst düzeylerine kadar yükselmiş, büyük bir gemi ticaret filosu kurmuş ve ülkesinde adı hep başarıyla beraber anılmış bir şahsiyetti. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Alman işgaline karşı direnmiş, sürgünde kurulan hükümetin Dışişleri Bakanlığını yapmıştı. Bu özelliği onun Savaştan yeni çıkmış bir dünyada Alman eziyetine uğramış ülkelerin sempatisini kazanmasını sağlamaktaydı. Ancak savaş döneminde verdiği mücadeleler, yaşayıp gördükleri onun daha sert tavırlı ve çabuk karar veren bir insan haline gelmesine neden olmuştu. Alman tehdidi karşısında, Avrupa'nın ve özellikle İngiltere'nin yumuşak biçimde durdurmaya çalışmalarının nedenli etkisiz kaldığını gözlemlemişti, Bu yüzden de saldırgan devletlere karşı en sert tedbirlerin alınmasını ve bu

tedbirlerin hemen uygulanması gerektiğini düşünmekteydi. Kore olayındaki aceleci ve kesin tavrı da bu yüzden tepki görmüştü. İran konusunda olayın büyümesinden çekinerek, konunun Güvenlik Konseyi gündeminden çıkarılmasını istemiş, Filistin konusunda ise iki tarafı da memnun edebilecek bir arayışa girerek Filistin'in taksimini savunmuştur. Çin Halk Cumhuriyetinin temsili konusunda da, tamamen kendi inancına dayanarak Çin'in desteklenmiştir. Görüldüğü gibi Lie her konuda kendine ait bir fikir ileri sürerek onu desteklemiş ve gerçekten inandığı bu fikirler uğruna büyük devletlerden tepki görmek bahasına arabulucudan ziyade bir taraf gibi hareket etmiştir. Yani ona göre doğru olan ne ise onu bulup, Birleşmiş Milletler mekanizmasını o doğrunun emrine vermiştir. Ancak bu işlemi hiç bir zaman herhangi bir ülkeya da bloku desteklemek şeklinde yapmamıştır. Yani hiç bir ülke ya da hükümet onu şu Blok'un hizmetinde diye itham etmemelidir. O kendisine verilen yetkileri aşmadan insiyatifini, her olayı ayrı ayrı değerlendirmek suretiyle, bir taraf lehinde kullanmıştır.

Lie'nin en çok eleştirildiği konu Kore olayıdır. Bu olayda Kuzey Kore kuvvetlerinin saldırgan olarak tellaki ettiğinden, ne şekilde olması gerektiğine fazlaca dikkat sarfetmeden sadece saldırıyı durdurmakla

ilgilenmiştir, bu olayda Birleşmiş Milletler kuvveti Amerika Birleşik Devletleri'nin kumandanlığına verildiği gibi neredeyse bir Amerikan ordusu niteliğini de taşımakta idi. Sayısal olarak Amerika Birleşik Devletleri kara kuvvetlerinin %50.32 sini, Deniz kuvvetlerinin % 85.89'unu, hava kuvvetlerinin ise % 93.38'ini oluşturmakta idi(126). Kuvvetin yapısı ve Birleşmiş Milletler'in Genel Sekreter'i olarak Lie'nin bunu desteklemesi Sovyet Blokunun onu tarafsızlığı ihlal etmekle suçlamasına sebep oldu. Bu olaylar sonucunda Lie, kendisine duyulan güvensizliği bir daha hafifletemedi, ikinci defa seçilmesinin Sovyetler Birliğince veto edilmesinden sonra görevine Genel Kurul kararıyla üç yıl daha devam etti ancak gelen baskılara dayanamayarak istifasını verdi.

İkinci Genel Sekreter olan Dag Hammarskjöld ise politikanın "içine doğmak" tabirine çok uygun bir İsveç'li idi. Babası Birinci Dünya savaşı boyunca İsveç Başbakanlığı yapmıştı. Ailesi politika ile çok yakından ilgili olmakla beraber Dag Hammarskjöld, hayatı

---

(126) Ayrıntılı bilgi için bkz. United Nations Participation United Nations, Report by the President to the Congress for the year 1951, Department of State Publications, 4583, Washington,D.C. s.288.

boyunca hiç bir siyasi partiye üye olmadı ve hiç bir siyasi akımın fanatik destekleyicisi konumuna girmedi. Kendi ülkesinde de bir dönem sandalyesiz Bakan olarak görev yapmakla birlikte bu kendi partisinin bir sempatizanı olarak kalmaktan öteye gitmedi ki kendisi zaten seçim kampanyalarına bile katılmayı reddetti(127).

Hammarskjöld çok iyi bir bürokrattı. Çok iyi eğitim görmüş ve çok deneyim kazanmıştı. Lie'nin tecrübesinden sonra onun gibi bir kimsenin (süpriz bir isim) seçileceği ve bu denli etkili olabileceği hiç kimsenin aklına gelmemişti. Göreve geldikten sonra eğitiminin ve devlet hizmetinde geçirdiği günlerin ve deneyimlerinin büyük faydasını gördü. Sessiz diplomasi (quiet diplomacy) adını verdiği tarzı ile olayları perde arkasından idare ederek, sessizce yön vermeye çalıştı. Çok zeki bir insan olduğu ve bu zekasını örgütün çıkarları için cömertçe kullandığı ortadadır. Sonraları Nobel barış ödülünü kazanan ve onun yardımcılığını yapan Ralph J.Bunch onun altıncı hissini, zekasını ve cesaretini her zaman övmüştür.

---

(127) Ayrıntılı Bilgi için Bkz. Joseph P.Lash, Dag Hammarskjöld Cassel and Company Ltd.,London. 1962. s.17-44.

Hammarskjöld'ün ilk başarısı Çin'deki tutuklu pilotların Birleşmiş Milletler adına salıverilmesini sağlamasıdır. Bu onun diplomatik yeteneğinin ve bizzat şahıs olarak konuyla yerinde uğraşmasının bir sonucudur. Nitekim olayları hep yerinde izleme ve çözümleme çabaları onun Kongo'ya giderken bir uçak kazasında yaşamını yitirmesine kadar gitmiş böylece Hammarskjöld bir barış şehidi konumuna girmiştir.

Hammarskjöld'ün barışı koruma girişimleri Lie'nin kinden farklı olarak genelde desteklenmiştir. O da tarafsızlık prensibine özellikle dikkat ederek Lie'nin düştüğü duruma girmemek için gayret sarfetmiştir. Kongo'ya gönderilen kuvvetin ve Süveyş kuvvetinin içinde bulunacak devletleri özenle seçmiş ve tarafsız, küçük devletlerin kuvvetlerine öncelik tanımıştı. UNEF kuvveti kurulduğu zaman şu devletlerden oluşmakda idi, Brezilya, Kanada, Kolombiya, Danimarka, Finlandiya, Hindistan, Endenozya, Norveç, İsveç ve Yugoslavya (128)
(Finlandiya ve Endonezya Eylül 1958'de geri çekildi)

---

(128) U.N. Documents., A/3943, 9 Ekim 1958, par.17.

Görüldüğü gibi seçilen devletler genellikle bağlantısız ve konuyla ilgili olmayan devletlerdir. Kuvvet yollayacak olan ülkeler, Orta Doğu'dan, Blok temsilcilerinden ve süper güçlerden seçilmemişlerdir. Hammarskjöld bu seçimi yaparken en az eleştirilecek ve en çok benimsenecek devletlerden asker almaya özen göstermiştir.

Kongo olayı için oluşturulan Birleşmiş Milletler kuvvetine katkıda bulunan devletler ise şunlardır : Habeşistan, Gana, Tunus, Gine, Liberya, Mali, Fas, Sudan, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Endonezya, İrlanda ve İsveçtir(129). Bu olayda da seçilen kuvvetler genelde yeni bağımsızlığını kazanan Afrika ülkeleri ve küçük devletlerdir. Kongo olayı askeri bir harekattan öte sosyal ve kültürel bir düzenleme içeriği de taşıdığından bu olayda Afrika kültürüne sahip ve bağımsızlık mücadelesinin anlamını bilen devletleri tercih etmiştir.

Hammarskjöld Lie'den farklı olarak pek çok olayı haklar ve hukuki boyut açısından ele alınmıştır. Bir olayı önlerken bile suçlu olduğu düşünülen devletin

---

(129) U.N. Documents., A/4417, 6 Ağustos 1960, Ek.10.

sahip olduğu hakları da göz önüne almış, hareketlerinin genel olarak herkesçe benimsenmesine çalışmıştır. Bu yüzden de Birleşmiş Milletler kuvvetinin bizzat taraf olarak savaşmaktan ziyade arabulucu olarak görev yapması prensibini benimsemiştir. Bu yüzden de bu kuvvetin silahla karşılık verebilecek yeteneğinin olmasını kabul etmesine rağmen silahlı bir eylem için kullanılmasına şiddetle karşı çıkmıştır. Yani bir anlamda Lie'nin Kore olayındaki davranışını ve Kore için kurulan Barış Kuvvetini eleştirmiştir.

Kore olayı örnek olarak alınarak değerlendirilen Trygve Lie ve Kongo Süveyş olaylarında incelenen Dag Hammarskjöld, farklı dönem ve ortamlarda bu önemli görevi yerine getirmişlerdir. Lie, Hammarskjöld'e nazaran daha talihsiz görünmekle beraber, kendi prensipleri ve amaçları doğrultusunda başarılı sayılmalıdır. İkisi de gözüpek yöneticiler olarak örgüte hayat vermiş ve dönemleri boyunca gündemde kalmayı başarmış Genel Sekreterlerdir. Onlardan sonraki Genel Sekreterler uluslararası baskılarla ve ortamla onlar kadar rahat ve güvenle başa çıkamamışlardır.

SONUÇ

Birleşmiş Milletler Andlaşmasının 97.den 101'e kadar olan tanımlanan Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği, Birleşmiş Milletler'in esas organları arasında bulunmakla beraber, diğer organların rolleri ve fonksiyonları andlaşma içerisinde detaylı olarak belirlendiği halde kendi rolünün belirsizliği ile karşı karşıyadır. Bu yüzden Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'i görevlerini ifa ederken sık sık kendi insiyatiflerini kullanmak zorunda kalmışlardır.

Uygulamada Birleşmiş Milletler'in ilk iki Genel Sekreter'i olan Dag Hammarskjöld ve Trygve Lie kendilerine tanınan yetkileri genişleterek kullanmaya çalışmışlardır. Lie sadece bir idareci olarak çalışmak yerine, aktif anlamda uluslararası sorunların çözümüne çalışan, bunun için devletlerle işbirliği yolları arayan, gerektiğinde büyük devletlerle bile çatışma bahasına siyasi sorunlara müdahale eden bir kimlik edinmiştir. Siyasal girişimciliğin bir sonucu olarak Güvenlik Konseyinin sürekli üyelerinin tam güvenini kazanamamış ve çoğu zaman eleştirilere hedef olmuştur. 1946'da İran olayındaki davranışı Amerika ve Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından onaylanmaz

iken, Çin Halk Cumhuriyeti'nin temsili ile ilgili olarak takındığı tavır Amerikan hükümetinin protestolarına hedef olmuştur(130). Kore olayında ise Amerika Birleşik Devletlerini desteklemesi daha sonra 1950'de yeniden Genel Sekreter olarak atanmasının Sovyetler Birliğince veto edilmesiyle yol açmıştır.

Trygve Lie görevini yerine getirirken Birleşmiş Milletler Şart'ını kağıt üzerinde de, içerik açısından da ihlal etmemiştir. Lie sadece kendisine 99. madde ile verilen önemli yetkiyi, biraz genişleterek kullanmakla kalmamış, organların iç tüzüklerine kendisine verilen sorumlulukları ve yetkileri de azami ölçüde ele almıştır. Şartın 99. maddesi ile Genel Sekreter'e tanınan, "barış ve güvenliği tehdit ettiğine inandığı herhangi bir konuya Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekebilme" yetkisi Lie tarafından 1950 tarihli barış için birleşme kararına da uyarlanarak Kore olayında kullanılmıştır. Sovyetler Birliği'nin geri dönüşüyle işleyemez hale gelen Güvenlik Konseyi'nden Genel Kurula devredilen Kore sorunu Lie'nin de Amerika Birleşik Devletleri'ni desteklemesi üzerine sonuca bağlanmıştır.

Birleşmiş Milletler Şartının 99. maddesi Trygve'den

---

(130) Daha fazla bilgi için Bkz: B.H.Brown, Chinese Representation: A case study in the United Nations political affairs, Woodrow Wilson Foundation, New York, 1955. s.5-95.

ziyade onun halefi olan Dag Hammarkjöld tarafından kullanılmıştır. Gerek Süveyş olayında, gerekse Kongo olayında Hammarskjöld kendi insiyatifini kullanmış, Süveyş olayında hem Barış için birleşme kararını, hem de kendisine 99. medde ile tanınan yetkiyi kullanarak tam anlamıyla bir gövde gösterisi yapmıştır. Daha sonra İngiltere ve Fransa'yı da bu bataktan çıkaracak UNEF planının yaratıcılarından biri olarak da bu önemli olaydan başarıyla sıyrılmaya muaffak olmuştur. Kongo olayında ise ONUC kuvvetinin oluşumuna Güvenlik Konseyin'de karşı çıkılmadığı gibi, üyelerce desteklenmiş olması da yine Dag Hammarskjöld'ün "sessiz diplomasi" prensibinin bir ürünüdür.

Birleşmiş Milletler'in ilk iki Genel Sekreter'i olan Trygve Lie ve Dag Hammarskjöld birbirlerinden farklı iki idare amiri tipini temsil etmişlerdir. Lie olaylar karşısında hemen ve açık olarak tavrını belli etme ve bunu herkese duyurma prensibini benimsemiş olmasına karşın, Hammarskjöld "sessiz diplomasi" adını verdiği, olayları perde arkasından ve yoğun diplomatik faaliyetlerde bulunma şeklinde bir hareket tarzı edinmiştir. Bunun da bir sonucu olarak ilk Genel Sekreter olan Trygvi Lie, barışın bozulması halinde kollektif olarak saldırgana karşı güvenlik tedbirleri almak ve ona gerekirse silahlı olarak karşı koymak yanlısı iken, Hammarskjöld olayları daha çıkmadan, henüz potansiyel bir tehdit halinde iken ele

alarak, çıkmasını barışı sağlamak ve düzeni yeniden kurmak için tampon vazifesi görecek kuvvetler oluşturmak taraftarı idi. Nitekim Kore olayında Birleşmiş Milletler gücü bizzat taraf olarak saldırgana karşı savaştığı halde, Süveyş olayında bu kuvvet savaşan tarafların arasında bir tampon oluşturmak, Kongo olayında ise daha çok sosyal hayatta yeni düzenlemeler yaparak bir bağımsızlık mücadelesine destek vermek şeklinde gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler'in siyasal gelişimi açısından bu iki Genel Sekreter'in hareket tarzları arasındaki fark, örgütün genel stratejileri arasında da bir fark yaratma sonucunu doğurmuştur. Örgüt Lie'nin istifasından sonra Hammarskjöld'ün göreve gelmesiyle "kollektif güvenlik" anlayışından "önleyici diplomasi" kavramına geçmiştir. Bunda Kore olayının karşılaştığı tepkiler ve Lie'nin istifasına kadar varan protestoların etkisi olduğu inkar edilemez. Bu olayda Birleşmiş Milletler kuvvetinin Doğu Bloku'nun bütün tepkisine rağmen Amerika Birleşik Devletleri Kumandanlığına verilerek, yönetimin tamamen onlara bırakılması ve Genel Sekreter olan Lie'nin de saldırgan devlet Kuzey Kore'ye dersini vermek amacıyla bunu desteklemesi, Genel Sekreterliğin tarafsızlığı açısından oldukça karamsar bir görüntü vermekte idi. Lie pek çok olayda da Doğu Bloku'nu desteklemiş olmasına rağmen bu durumda özellikle Sovyetler Birliğinin nezdinde güvenini tamamen kaybetmiş oldu. Aslında Genel Sekreter olarak kendisine verilen yetkileri kullanmış ve bunları da yasal

yollardan uygulamış olmasına karşın, insiyatifini kullanma tarzına karşı tepkiler oluşmuştur. Bu da kendisinden sonra gelecek Genel Sekreterlerin çok düşünerek ve dengeleri hesaplayarak hareket etmelerini sağlamıştır.

Hammarskjöld kişilik olarak etkili ve akıllı bir insan olduğundan Lie'nin bu durumdan ders almakla beraber pasif bir Genel Sekreter olmamıştır. Her türlü baskıya, ulaslararası ortamın gerginliğine ve çıkar savaşına karşın, diplomatik yeteneği ve dirayetli tutumu ile olayları çıkmadan önleme ve krizleri yatıştırma konusunda çok başarılı olmuştur. Lie'den sonra ölmesi beklenen Genel Sekreterlik kurumuna yeni bir anlayışla hayat vermiş ve gelecek Genel Sekreter için de iyi bir örnek olmuştur. Ancak ondan sonra Genel Sekreterler gelen baskılara karşı onun kadar dayanıklı ve yetenekli olmadıklarından bu kurum onun ölümünden sonra pasif hale gelmiştir.

Bu çalışmada incelenen Genel Sekreterlik kurumu, Birleşmiş Milletlerin koruma aktivitelerinden bağımsız olarak düşünülemez. Uluslararası bir askeri gücün oluşturulması Birleşmiş Milletler Andlaşmasının uluslararası ilişkilere getirdiği en önemli yeniliklerden biridir. Andlaşmanın 43. maddesi uyarınca üye devletler Güvenlik Konseyi'nin daveti üzerine, uluslararası barış ve güvenliğin korunması amacıyla, Konsey'in emrine gerekli silahlı kuvvetleri vermeyi ve gecit hakkı da dahil olmak suretiyle yardım ve kolaylıklarda bulunmayı

üstlenmektedirler.

Kuzey Kore Kuvvetlerinin 38. paraleli geçerek Güney Kore topraklarına tecavüz etmesinin Birleşmiş Milletler kuvveti tarafından önlenmesi Birleşmiş Milletler'e olan güveni artırmıştır. Ancak Kore olayında başarıyı getiren başka faktörlerde bulunmaktadır. Birincisi, tesadüflerin yardımı, yani, Çin Halk Cumhuriyeti hükümetinin Birleşmiş Milletlerde temsil edilmesinin kabul edilmemesi üzerine Sovyetler Birliği'nin Güvenlik Konseyini boykot ediyor olması ve dolayısıyla veto hakkını kullanamaması, ikincisi ise başta özellikle Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, onaltı ülkenin Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu kararlara uyarak kuvvet göndermesidir (131).

Kore olayında, Süveyş ve Kongo'dakinden farklı olarak Birleşmiş Milletler Kuvveti Birleşik Kumandanlığı doğrudan doğruya Amerika Birleşik Devletleri tarafından teşkil edilerek, bu devletin emrine tabi olmuştur. Süveyş ve Kongo olaylarındaysa kuvvetler belirli devletlerin ortak katkılarıyla korularak, direk olarak Birleşmiş Milletler'in emrine verilmiştir. Bu kuvvetlerin sevk ve idaresinden sorumlu şahıslarda doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler Genel Sekreter'inin tavsiyesi ile olmuş ve Birleşmiş Milletler'e karşı sorumlu tutulmuştur. Kendisine verilen yetkiler de Birleşmiş

(131) Mehmet Gönlübol, "BM kuvveti; Süveyş ve Kongo olayları, Cilt XVI, SBF Dergisi, No:2, 1961, s.141.

Milletlere tayin ve tesbit edilmiş ve kendisine bu yetkiler çerçevesinde geniş hareket serbestisi tanınmıştır. Nitekim Kongo Başbakan Yardımcısı Katanga'ya gidecek B.M. birliklerinin kuruluşuna karışmak istediğinde Genel Sekreter buna engel olmuştur.

Süveyş olayında Genel Kurulca kullanılan yetkinin asıl kaynağı Andlaşmanın 10. maddesidir. Buna göre Genel Kurul Andlaşma çerçevesi içine giren her türlü meseleyi görüşebilmekte ve üye devletlerle Güvenlik Konseyi'ne tavsiyelerde bulunabilmektedir. Ayrıca 11. maddenin 2. fıkrası da kendisine ulaslararası barış ve güvenliği ilgilendiren her türlü meseleyi görüşebilme ve gerekli tavsiyelerde bulunabilme yetkisini vermektedir. Ancak bu yetkiler tavsiyeden öteye gidememektedir.

Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan kuvvetlerin, Genel Kurulca kurulmuş olması, Andlaşmanın 29. maddesine istinaden gerçekleştirilmiştir. Buna göre Genel Kurul görevlerinin yapılması için gerekli gördüğü tali uzuvları vücuda getirmek yetkisine sahiptir.

Genel Kurulun kararları tavsiyeden öteye gidemediğinden Süveyş olayında kurulan UNEF'in Mısır hükümetinden "olur" alması gerekmekteydi. Nitekim Dag Hammarskjöld Mısır hükümeti kuvvetin gönderilmesini onaylamadan önce bazı konularda mutabakata varılmasını istemiştir. Mısır

hükümeti egemen haklarını kullanırken kuvvetin mevcudiyeti bakımından iyi niyetle hareket edeceğini ilan etmiş, buna karşılık, Birleşmiş Milletler de aynı şekilde hareket etmeyi kabul etmiştir (132).

Süveyş'e gönderilen Birleşmiş Milletler kuvveti ile Kongo'ya gönderilen kuvvetlerin yollanış biçimleri arasında farklar bulunmaktadır. Süveyş olayında kuvvetin gönderilmesi Birleşmiş Milletler tarafından Mısır'a teklif edilerek onayı istenmişken, Kongo'da böyle bir kuvvetin teşkili bizzat Kongo hükümetinden gelmiştir. Ayrıca Süveyş olayında İngiliz ve Fransız vetosu yüzünden Genel Kurul'a taşınan ve Genel Kurulca kurulan kuvvet, Kongo olayında, Kongo hükümetinin arzusu doğrultusunda Güvenlik Konseyi tarafından oluşturulmuştur.

Genel Sekreter'in UNEF hakkında Genel Kurul'a sunduğu raporda, "Kuvvetin çatışmanın durdurulması ve yabancı kuvvetlerin çekilmesini temin etmek maksadıyla oluşturulması, yabancı kuvvetleri çekilmeye zorlamak maksadıyla uluşturulması farklıdır. Oluşturulan kuvvet askeri mahiyette olmakla beraber askeri gayeler gütmemektedir" demiştir (133).

---

(132) UN. Documents A/3943, 9 Ekim 1958, par., 156 - 157.

(133) UN Documents A/3302, 6 Kasım 1956, par., 10 - 12.

Kongo'ya gönderilen kuvvet ise Kongo Milli Güvenlik kuvvetlerinin iç düzeni kuracak hale gelecekleri güne kadar, bu düzenin temini için Kongo hükümetine yardım etmektir. Yani Kongo'da faaliyet gösteren ONUC kuvveti daha çok sivil hayata müdahalade bulunmuştur (134).

Kore'ye gönderilen ve Kuzey Kore kuvvetlerinin tecavüzünü önlemek maksadı ile Güvenlik Konseyi kararıyla oluşturulan kuvvet ise Kongo ve Süveyş olaylarında kurulan B.M. kuvvetlerine daha çok düzenleyici ve önleyici bir görev verilmesine rağmen Kore olayı saldırgana karşı alınmış bir askeri zorlama önlemi mahiyetindedir. Süveyş ve Kongo olaylarında kuvvetlerin yalnızca meşru müdafaa halinde zora başvuracakları belirtilmiş olmakla beraber, Kore savaşında kuvvet direk olarak savaşmak maksadıyla kurulmuştur.

Orta Doğu Birleşmiş Milletler Acil Durum Kuvvetinin kuruluşu ile birlikte "barışı koruma harekatları" yeni bir kalıba bürünmüştür. Bu yeni kalıp çerçevesinde Süveyş, Kongo, Kıbrıs_ Yeni Gine, Yemen gibi yerlerde çeşitli büyüklüklerde barış güçleri oluşturulmuştur. Ancak bu kuvvetlere sınırlı yetkiler tanınarak, ilk anlamda askeri harekatlara girişmeleri engellenerek, kuvvetlerin kullanımı "meşru müdafaa" durumu ile sınırlandırılmıştır.

(134) G. Langrad- The International Civil Service, Oceana Publications, New York, 1963, s.41.

Yakın Gelecekte Birleşmiş Milletler'in büyük çapta bir barışı koruma harekatına gidebilmesi oldukça zor görünmektedir. Bu tip girişimler Birleşmiş Milletler'i ciddi mali kriz içine soktuğu gibi, Fransa ve Sovyetler Birliği önceleri sadece müdahaleleri tasvib etmezken, sonraları kendilerine düşen maliyetleri de ödemeye başlamışlardır. Yeni Afro-Asya ülkeleri de Kongo'nun komünist ve kapitalist güçlerin aşırı hırsları sonucu bir savaş alanı haline gelmesinden sonra olası kavgalar korkusuyla topraklarını benzer bir barışı koruma eylemine açmaya ikna edilememektedirler. Aynı zamanda bu ülkeler Birleşmiş Milletler Milletler barış gücüne ihtiyaç duymayı bir zayıflık olarak telaki ederek kendi aralarında kurdukları organizasyonlara dönmeyi tercih etmektedirler.

Sovyetler Birliği'nin troika teklifinde Komünist Blok'tan, Bağlantısızlardan ve Batı Bloku'ndan seçilecek üç sekreterden oluşan bir heyet kurulması öngörülürken de Birleşmiş Milletler'de bu tip harekatların kontrolü amaçlanmaktaydı. Bu teklif kabul edilmemiş olmasına rağmen Hammarskjöld'den sonra görevi devralan U.Thant yetkilerini kullanırken selefinden daha az aktif bir rol üstlenmek zorunda kalmıştır. Ayrıca Sovyetler Birliği'nin 1960'ların ilk yıllarında Genel Sekreter'in etksini azaltarak Birleşmiş Milletler'in daha az aktif olmasını sağlama çabaları gözardı edilmemelidir. Birleşmiş Milletler'de sol hükümetlerin yönetimindeki devletlerin ortması, Birleşmiş

Milletler'de önceki politikaların hep solcu ülkelere karşı olması sonucunda örgüt dinamizmini kaybederek 1960'lardan sonra oldukça statik bir hale gelmiştir.

Birleşmiş Milletler'in ilk iki Genel Sekreteri olan Lie ve Hammarskjöld örgüte hayat vermiş ve dönemin zor koşullarına rağmen kendi oluşturdukları prensipler doğrultusunda, örgütün etkin olarak çalışmasını sağlamışlardır. Trygve, basit bir idareci olmamış, aksine Andlaşmada belirlenen prensiplerin ihlal edildiğini düşündüğü zamanlarda büyük devletlerle çatışmaya girmek bahasına tavırlar almıştır. Dag Hammarskjöld ise her zaman kendisine siyaset-yapıcı organlar tarafından verilen Şpesifik Sorumluluklarla Genel Sekreter'lik müessesesine açık veya kapalı olarak yüklenmiş genel sorumlulukları birbirinden ayırmıştır. Genel Kurul'da yaptığı konuşmasında şöyle demiştir. "Genel Sekreter'in yalnızca Andlaşmada belirlenen bu durumda ya da esas organların aldığı bir karar sonucunda değil, böyle bir belirleme olmadan, Andlaşmanın ve geleneksel diplomasinin barış ve güvenliği korumada yetersiz kaldığı durumlarda, kendisinin sistemdeki boşlukları doldurmaya yarayabilir gördüğü şekilde faaliyet gösterebilmelidir" (135).

---

(135) GAOR, 12 th Session, 69 th plenary meeting (26 Eylül 1957), par., 72-73.

Lie ve Hammarskjöld'ün dünya politikasında daha fazla etkin olabilmek amacıyla yetki ve sorumluluklarını artırma çabaları onlardan sonra gelen Genel Sekreterler tarafından devam ettirilmemiştir. Dag'dan sonra Genel Sekreter olan U. Thant konuşmasında "Bundan on sene önce ölen Hammarskjöld Genel Sekreterlik müessesesine uluslararası alanda yeni bir anlam ve yer kazandırdı. Onun sayesinde bu örgüt çok taraflı diplomaside bir araç statüsüne kavuşmuştur" diyerek onun koyduğu prensiplere bundan sonra da uyulacağını belirtmiştir (136).

Bu çalışmada incelenen Genel Sekreterlik kurumu hakkında verilen bilgiler, Genel Sekreterlerin ne tür bir tarihsel gelişim sonucunda bu yetki ve sorumluluklara sahip oldukları, tarafsızlık ve bağlılıklarının örgüt içinde ne denli önemli olduğunu ve her zaman bir sorun teşkil ettiğini, hukuksal statülerini, yetki ve sorumluluklarının neler olduğunu belirlemek içindi. Nitekim her Genel Sekreter Andlaşmada kendileri ile ilgili olarak belirlenen maddeler aynı olduğu halde, şahsiyetleri, kapasiteleri ve prensipleri doğrultusunda farklı performanslar göstermişlerdir. Lie ve Hammarskjöld yapılması gerektiğine inandığı şeyleri inat ve coşku ile ya da yumuşaklık ve dirayetle yerlerine getirirken, selefleri U. Thant, Kurt Waldheim ve Xavier Perez de Cuellar, üye devletlerin, özellikle de büyük güçlerin

---

(136) The Role the Secretary-General by U. Thant, 16 September 1971, s.4.

memnuniyetsizliğine sebep olacak girişimlerden kaçınmışlardır.

Günümüzde Genel Sekreterlik kurumunun daha aktif bir hale getirilmesi ve uluslararası düzeni sağlamada daha etkin olması mümkündür. Ancak bunun için Genel Sekreter'in herşeyden önce büyük devletlerin baskılarından kurtarılması ve ona daha fazla hareket serbestisi kazandırılması gerekmektedir. Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyindeki sürekli üyelerin bu örgüt içerisindeki fazla etkin rolleri bunu neredeyse imkansız kılmaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler Şartı'nın 97. maddesinde belirlenen "Genel Sekreter'in Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesi üzerine Genel Kurulca atanması" konusu onun Konsey'in sürekli üyelerini "olur"unu alabilmek için, bu devletlere karşı girişilecek herhangi bir hareketi desteklemesine engel teşkil etmektedir. Bu yüzden de Genel Sekreterler, insiyatiflerini kullanırken kendilerine karşı bu büyük devletlerden gelebilecek tepkiyi herzaman gözönünde bulundurmak zorunda kalmaktadırlar.

Genel Sekreterlik kurumunun büyük devletlerin baskılarından ve tekrar seçilmeme düşüncesinden uzaklaşması için bu önemli ve tek kişilik makamın daha demokratik yollardan doldurulması gerekmektedir. Birleşmiş Milletler örgütünde her devletin eşit olarak temsil edildiği ve parlemento niteliğini taşıyan organ Genel Kurul olduğundan, Güvenlik Konseyi'nin tavsiyesine gerek kalmadan, tek yetkili

organ olarak hareket etme şansına sahip olmalıdır. Ayrıca blok halinde oy vermeyi önleyecek olan, blok lideri ülkelerin vatandaşlarından Genel Sekreterlerin aday olamamaları, oyların dörtte üçünü alarak seçilme gibi önlemlerde alınarak daha sağlıklı bir seçim yapılmasına çalışılmalıdır.

Demokratik bir seçimle atanacak olan Genel Sekreterliğin böylece daha çok yetkiye sahip olması da beklenmelidir. Örneğin Genel Sekreterlik ve oluşturulacak bir komisyonun yetkisinde bir polis gücünün oluşturularak, olası çatışmalarda tampon görevi görmek üzere sürekli hazır bulunması ve bu küçük çapta kuvvetin tüm devletlerin ortak katkılarıyla oluşturulması mümkündür. Böylece Genel Sekretir'in bölgesel çatışmalar için bile insiyatifini kullanmak için önce Güvenlik Konseyi'nin dikkatini çekme, sonra Konsey'de veto halinde Genel Kurul'a sunma gibi uzun süreçlerle vakit kaybetme, ve bunu karşılıklı vetolaşmalarla büyük bir mücadele haline getirmeden kendi yetkileri dahilinde engelleme imkanına sahip olabilir. Çünkü uluslararası sistemde herşey, fizik kurallarında olduğu gibi her etki kendine eşit bir tepki doğurur şeklinde işlememektedir. Küçük bir etki ulusal çıkarların ve maceracı heveslerin etkisiyle bazen büyük tepkilere yol açabilmekte ve uluslararası barış ve güvenliği fazlasıyla tehdit eder hale gelebilmektedir.

Birleşmiş Milletler'in ilk iki Genel Sekreter'inin etkinliği uluslararası ortamın gereklerinden ve genel Sekreterler'in kişiliklerinin özelliklerinden kaynaklanmakta idi. Savaş sonrası dönemde devletlerin Birleşmiş Milletler örgütüne duydukları güven, onun gerçekten başarılı olmasına inanmaları ve istemeleri, Genel Sekreterler'i de daha aktif olmaya zorlamış ve dolaylı yoldan da olsa desteklemiştir. Oysa günümüz dünyasında barışa duyulan özleme rağmen, onu korumak ve sürdürmek için oluşturulan kurumlara karşı duyulan şüphecilik neredeyse bir gelenek halini almıştır. Onu değiştirmek ve güvenilir, tarafsız ve etkin bir Genel Sekreterlik oluşturarak, nükleer silahların gölgesinde de olsa "barışı" sağlamak bütün devletlere düşen en önemli görevdir.

EKLER

EK - I

"Barışı Koruma" Harekatlarının BM. Teşkilatına bağlanış Biçimi

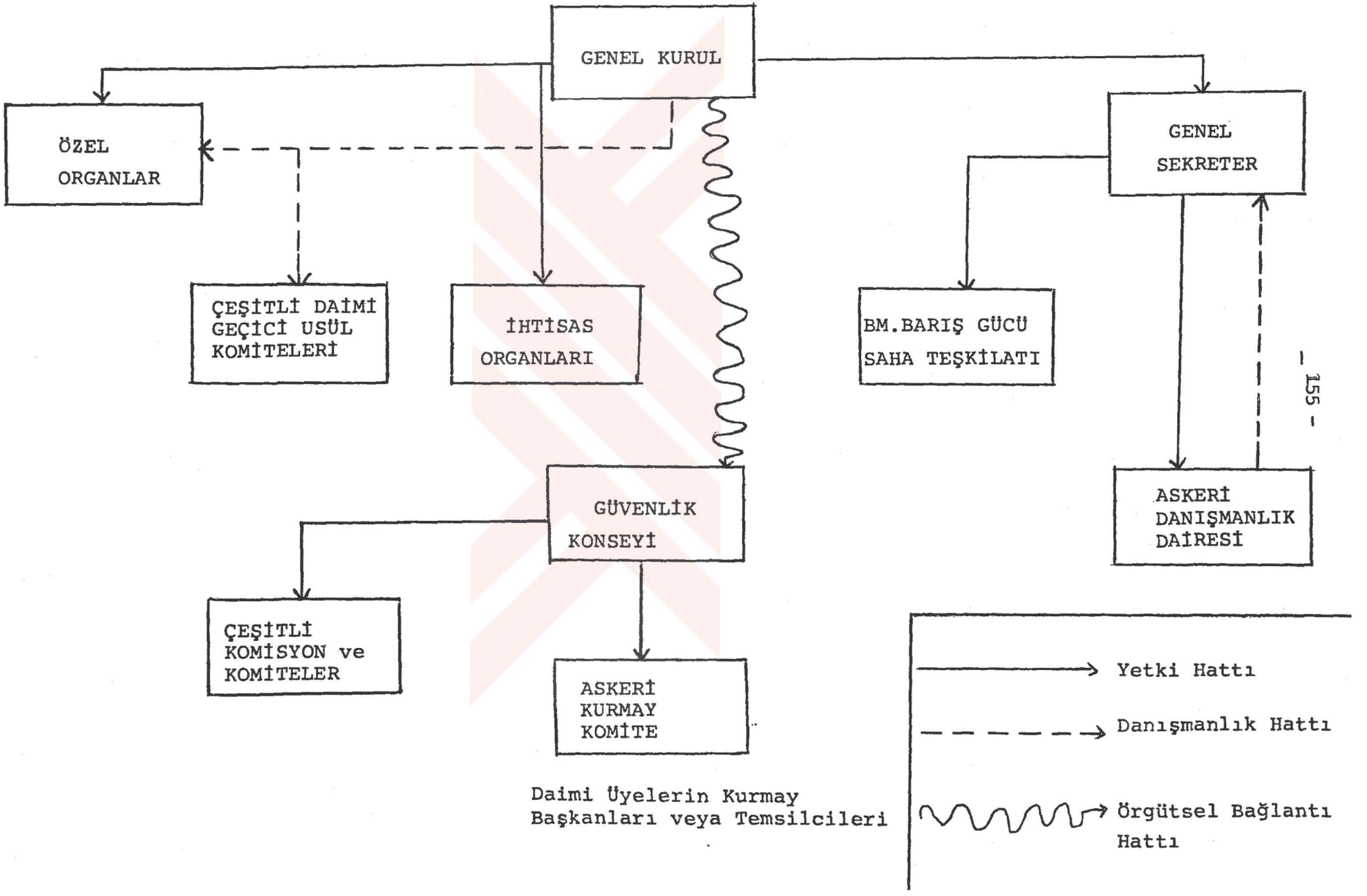

EK II

SEKTETERLİĞİN BİRLEŞMİŞ MİLLETLER MERKEZİNDEKİ TEŞKİLATI

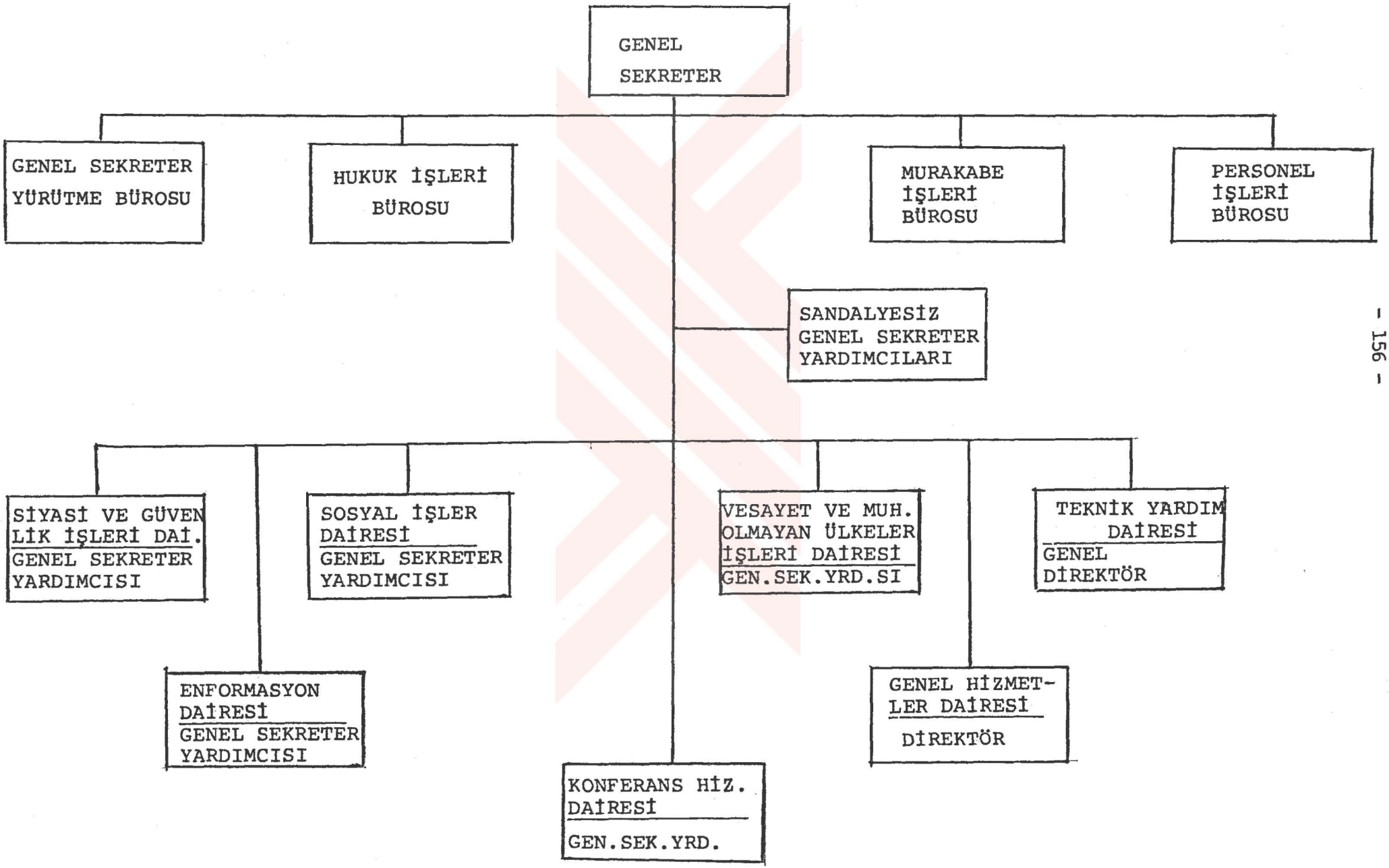

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

I- YABANCI KİTAPLAR

1- Bailey Sydney D., The United Nations (a short political guide), Frederick A. Praeger Publishers, New York, 1963.

2- Bailey Sydney D., The Secretariat of the United Nations, Frederick A. Praeger Publishers, New York, 1964.

3- Bone Robert C., Action and Organization : An Introduction to Contemporary Political Science, Harper and Row Publishers, New York, 1971.

4- Boyd Andrew, United Nations : Piety, Myth and Truth, C. Nicholas Company Ltd, Baskerville, 1964.

5- Bowie Robert R., Suez 1956-International Crises and the Role of Law, Oxford University Press, London, 1974.

6- Brown B.H., Chinese Representation ; A case Study in the United Nations Political Affairs, Woodrow Wilson Foundation New York, 1955.

7- Cecil of Chelwood Viscount, A Great Experiment, Oxford University Press, New York, 1939.

8- Clau de İnis. Jr., Swords Into Plaughshares, Random House, 3 rd Edition, New York, 1964.

9- Cormick Carol Mc. Croswell, Protection of International Personnel, Oceana Publication, New York, 1962.

10- E ichelberg Clark M., UN.The First Twenty Years, Harper and Row Publishers, New York, 1984.

11- Goodrich Leland M. ve Simmons Anne P., The United Nations and the Maintenance of International Peace and Security, The Brookings Institution, Washington D.C., 1955-

12- Goodrick Leland M., The United Nations, Thomas Y.Crowell Company, New York, 1959.

13- Goodrich Leland M., ve Hambro E., Charter of the United Nations, stevens and sons, London, 1949.

14- Goodspeed Stephen S., The Nature and Function of International Organization, Oxford University Press, New York, 1967.

15- Hammarskjöld Dag, The International Civil Servant in Law and in Fact, Oxford University Press, London, 1961.

16- Higgins Rosalyn, The United Nations Peace.Keeping-Documents and Commentary-Asia , No:2, 1946-1967, Oxford University Press, London, 1970.

17- Hill M., Immunities and Priviliges of International Offical, Carnegie Endowment, Washington D.C., 1947.

18- Lafever E.W., Crisis in Congo : A United Nations Force in Action, Brookings Institution, Washington, D.C., 1965.

19- Langrad G., The International Civil Service, Oceana Publications, New York, 1963.

20- Lash Joseph P., Dag Hammarskjöld, Cassel and Company Ltd., London, 1962.

21- Lie Trygve, In the Cause of Peace, Mac Millan, London, 1954.

22- Miller Richard J., Dag Hammarskjöld and Crisis Diplomacy, Pyramid Books Edition, New York, 1962.

23- Nicholas H.H., The United Nations as a Political Institution, Oxford University Press, London, 1967.

24- Northedge F.S., and Grieve M.J., A hundred years of International Relations, Praeger Publishers, New York, 1965.

25- O'Brien Connor Cruise, To Katanga and Back, Hutchinson, and Co. Ltd., London, 1962.

26- Paige Glenn, 1950 Truman's Decision: the United States enters the Korean War, Chelsea House Publishers, New York, 1970.

27- Phelan E.J., Yes and Albert Thomas, Columbia University Press, New York, 1949.

28- Rosner G., The United Nations Emergency Force, Columbia University Press, New York, 1963.

29- Royal Institude of International Affairs, The International Secretariat of the Future , Oxford University Press, London, 1944.

30- Sohn Louis B., Basic Documents of the United Nations, Stevens and Sons, London, 1956.

31- Schwebel Stephen M., The Secretary-General of the United Nations ; His Political Powers and Practice, Harvard University Press, Cambridge, 1952.

32- Walters F.B., A History of the League of Nations, Oxford University Press, London, 1952.

II- YABANCI MAKALELER

1- Bunche Ralph J., "The United Nations Operation in Congo" From Collective Security to Preventive Diplomacy", Ed: Joel Larus, John Wiley and Sons Inc., New York, 1965.

2- Fisher Alfred J., "UNO's Trygve Lie", New Republic, C : XIV, No:2, 25 Mart 1946.

3- Gilroy Harry, "Lumumba Assails Colonialism as Congo is Freed", New York Times, 2 Temmuz 1960,

4- Goodrich Leland M. and Rosner Gabriella, "The United Nations Emergency Force", From Collective Security to Preventive Diplomacy, Ed: Joel Larus, John Wiley and Sonc Inc, New York, 1965.

5- Goodrich Leland M., "Korea : Collective Measure against aggrestive action" International Conciliation, No:494 Ekim 1953.

6- Hamilton Thomas J., "UN chief Warns Rhee on Tactics: sees threat to Democratic Korea" New York Times, 7 Haziran 1952.

7- Hickerson John, "American citizens in the UN secretariat" United States State Department Bulletin, 12 Ocak 1953.

8- Jackson E., "The Developing Role of the Secretary-General" International Organization, C : XVI, No:3, Yaz 1957.

9- Jacopson Harold Karan, "ONUC's civilian operation : State Preserving - State Building" From Collective Security to Preventive Diplomacy, Ed: Joel Larus, John Wiley and Sons Inc., New York, 1965.

10- "Katanga Premier in Congo : Asks Belgian Aid", New York Times, 12 Temmuz 1960.

11- Larus Joel, "The Life and death of the myth" phase I., From collective Security to preventive Diplomacy, Ed : Joel Larus, John Wiley and Sons Inc, New York, 1965.

12- Larus Joel, "The myth is born" From Collective Security to Preventive Diplomacy, Ed : Joel Larus, John Wiley and Sons Inc. New York, 1965.

13- Lie Trygve, "Road to Peace - A twenty year peace program" United Nations Bulletin 8, 15 Haziran 1950.

14- Marley Shepard, " The real Trygve Lie : Stalin's tool in the UN.?" Plain Talk, Ekim 1947.

15- Price Byron, "The Secretariat", Annual Review of the United Nations Affairs : 1951, Ed : Eagleton and R.N. Swift, New York University Press, New York, 1957.

16- "Russians Demand Troops Quit Congo", New York Times, 14 Temmuz 1960.

17- Schahter Oscar, "Dag Hammarskjöld and the relation of law to Politics", International Law, C:56, No:1 Ocak 1962.

18- Stromberg Roland N., "Assaying Collective Security to Preventive Diplomacy, Ed: Joel Larus, John Wiley and Sons Inc., New York, 1965.

19- Zacher M.W., "The Secretary-General and the United Nations Function of Peaceful Settlement, "International Organization, C:20, Sonbahar, 1966

TÜRKÇE KAYNAKLAR

KİTAPLAR

1- Çelik Edip ; Milletlerarası Hukuk, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1982.

2- Gönlübol Mehmet ; Uluslararası Politika, Sevinç Matbaası, Ankara, 1978.

3 ; Milletlerarası Siyasi Teşkilatlanma, SBF Yayınları, Ankara, 1964.

4- Sönmezoğlu Faruk ; Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.

- YAYINLANMAMIŞ DERS NOTLARI -

1- Okman Cengiz, Uluslararası Kuruluşlar ve Askeri Andlaşmalar, MC - MB, Cilt II, Kısım II,

TÜRKÇE MAKALELER

1- Ataöv Türkkaya ; "Hammarskjöld ve BM Genel Sekreterliği", Forum, Cilt - XIV, 180 (1 Ekim 1961).

2 .....; "Birleşmiş Milletler Sekreteryası ile ilgili bazı mesaleler ve hal çareleri", SBF Dergisi, Cilt : XVI, No-4, Aralık 1959.

3- Gönlübol Mehmet ; "BM. Kuvveti; Süveyş ve Kongo olayları" SBF Dergisi, Cilt XVI, No:2, 1961.

4- Cengiz Okman ; "BM. Barış Gücü", İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt:45, Sayı : I-4, İstanbul , 1987.

5- Onaran Oğuz ; "BM. Sekreterliği", SBF Dergisi, C-XVI, No : 2 1960.

DİĞER DÖKÜMANLAR

1- Reports of the Preparatory Commision of the United Nations.

2- General Assembly Offical Records (GAOR)

3- UNCIO Documents

4- Summary Record of the 47 th meeting of the meeting of experts.

5- Introduction to the Annual Reports of the Secretary-Generals on the work of the organization.

6- Year book of the United Nations

7- Security Council official Records (SCOR)

8- Press Conferences

9- Resolutions

10- Keesing's Contemporary Archives.

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi